ΝΟΥΜΑΣ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ-ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΧΡΟΝΟΣ Γ'. | ΑΘΗΝΑ, Κυριακη 19 τοῦ Θεριστῆ 1905 | ΓΡΑΦΕΙΑ: Ὁδὸς Οἰκονόμου ἀριθ. 4 — ΑΡΙΘ. 153

ΣΤΟ ΣΗΜΕΡΝΟ ΦΥΛΛΟ:

ΕΡΜΟΝΑ: *Ἄλλο πολιτικὸ γράμμα.*
Λ. ΒΕΛΕΛΗ: *Πεταχτὰ καὶ Σύντομα.*
ΘΟΥΚΥΔΙΔΗ: *Πρῶτο βιβλίο (συνέχεια).*
ΦΡ. ΔΕ ΣΑΝΚΤΙΣ: *Ὁ Οὐγολῖνος τοῦ Δάντη (συνέχεια).*
P. E. PAVOLINI: *Ἡ Ἰλιάδα στὴν Ἑλλην. γλώσσα τοῦ λαοῦ.*
ΣΠΗΛΙΟΥ ΑΝΘΙΑ: *Ρουμπίνα ἡ ἀλιβάνιστη (δήγημα).*
Μ. Γ. ΠΕΤΡΙΔΗ: *Ἡ ζωὴ στὸ Καστελλόριζο.— Τὸ νησάκι μας.*
ΞΕΝΗΤΕΜΕΝΟΥ: *Οἱ ἔμποροι καὶ ἡ πελατεία τους στὸ ἐξωτερικό.*
ΠΟΙΗΜΑΤΑ: *Εἰρ. Δεντρινοῦ, Γ. Περγαλίτη, Ρ. Φιλύρα, Γ. Ζουφρέ.*
ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ ΚΑΙ ΔΡΑΜΑΤΑ — Η ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ — ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ.

ΑΛΛΟ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΓΡΑΜΜΑ

Ἀθήνα 12 τοῦ Θεριστῆ 1905

Ἀγαπητὲ φίλε,

Στὸ σημερινὸ φύλλο τοῦ «Νουμᾶ» διαβασα ἕνα πολιτικὸ γράμμα ποῦ σοῦ γράφουν ἀπὸ τὴν Κέρκυρα. Δὲν ἔχω τὴ διάθεση νὰ συζητήσω ἂν ἡ κρίση ποῦ βγάζει ὁ κ. Κ. Θεοτόκης γιὰ τὰ πολιτικὰ πρόσωπα εἶναι ὅλως διόλου δίκια καὶ βάσιμη, μὰ ἐπειδὴ ἀναφέρει στὸ γράμμα του μερικὲς γενικὲς ἀρχὲς ποῦ δὲ μοῦ φαίνουνται σωστὲς ἢ τουλάχιστον καλὰ ξηγημένες, ξεθαρρεύουμαι νὰ σοῦ γράψω κ' ἐγὼ δυὸ λόγια σὰν εἶδος ὑστερόγραφο.

Ὁ κ. Θεοτόκης (ποῦ μὲ τόση μαέστρια σταύρωσε τὸ Διονυσίδωρο στὸ δυνατό του διήγημα τὸν «Ἀπελλῆ») θέλει νὰ ἔχῃ ὁ λεύτερος ἄνθρωπος «βαθειὰ ριζωμένη τὴν πίστη στὴν ἰσότητα τῶν ἀτόμων καὶ στὴν ἁπλότητα τοῦ λαοῦ» καὶ φαίνεται νὰ πιστεύῃ πῶς ἡ δημοκρατία εἶναι γραμμένο νὰ σώσῃ τὴ ρωμιοσύνη. Εἶναι λογῆς λογῆς ἰσότητες ἀτόμων-νομικές, πολιτικὲς ἢ συνταγματικές, κοινωνικές. Ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάσταση τὶς ἤθελε ὅλες καὶ τσαλαπατώντας τὴν ἀριστοκρατικὴ ἱεραρχία τοῦ καιροῦ της πάσκισε νὰ φέρῃ τὴν κοινωνία στὸ ἰσοπέδωμα καὶ στὴν ὁριστικὴ ἰσορροπία ποῦ ὀνειρεύτηκε γενικὰ καὶ κάπως πιὸ φιλοσοφικὰ ὁ Sebastian van Storck γιὰ τὸ τέλος τοῦ κόσμου. Ὁ «περήφανος χαρακτήρας τῆς φυλῆς μας» μᾶς ἔφερε κ' ἐμᾶς νὰ γυρέψουμε ὅλες τὶς ἰσότητες κι ὅλες τὶς λευτεριὲς καὶ καθὼς φρονεῖ ὁ κ. Θεοτόκης εἶναι πιθανὸ πῶς δὲ θὰ σήκωνε τὸ ρωμαϊκο καμιὰ ἀριστοκρατία ἢ κοινωνικὴ ἱεραρχία — ἠθικὴ ἢ ἀνήθικη — τυφλωμένο ἀπὸ τὴ μεγάλη, τὴν ἀρχαία λατρεία τοῦ «τί εἶσαι σύ; καὶ τί εἶμαι ἐγώ;»

Δὲ θὰ φιλονικήσω γιὰ τὶς νομικὲς ἰσότητες. Εἶναι δίκιο κι ἀπαραίτητο γιὰ τὸν ὀργανισμὸ τῆς πολιτείας σήμερα, νὰ εἶναι τὰ ἄτομα ἴσα μπροστὰ στὸ νόμο καὶ νὰ μοιράζεται ἡ δικαιοσύνη μὲ τὰ ἴδια ζύγια σὲ ὅλους. Ὡς τόσο τὶς συνταγματικὲς καὶ μάλιστα τὶς κοινωνικὲς ἰσότητες θὰ εἴτανε, θαρρῶ, πολὺ πιὸ κερδισμένη ἡ Ἑλλάδα ἂ δὲν τὶς εἶχε κυνηγήσει ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς πολιτικῆς κ' ἐθνικῆς της ζωῆς.

Κανένα ἄτομο δὲν εἶναι ὅμοιο μὲ ἄλλο — ἀληθινὰ δὲν εἶναι ἄτομο ποῦ τὸ ἴδιο νὰ μὴν ἀλλάζῃ ξακολουθητικὰ καὶ τόσο ποῦ νὰ καταντᾷ νὰ μὴ μοιάζῃ πιὰ καθόλου μὲ τὴν ἀρχική του μορφή. Κι ἂν τὰ ἄτομα δὲν εἶναι ὅμοια, δὲν εἶναι καὶ ἴσα — στὴ δύναμη, στὴν ἐνέργεια, στὴν καπατσοσύνη. Ἀπὸ αὐτὸ πρέπει νὰ συμπεράνῃ κανεὶς ὅτι μερικὰ ἄτομα θὰ ἔχουν περισσότερα κοινωνικὰ δικαιώματα ἀπὸ ἄλλα γιατὶ δούλεψαν περισσότερο, γιατὶ ἔχουν περισσότερη γνώση, γιατὶ πολέμησαν τὸν κοινὸ ἐχτρὸ καλήτερα ἀπὸ ἄλλους. Κι ὅταν αὐτὰ τὰ προτερήματα καταντοῦν κληρονομιὰ μερικῶν οἰκογενειῶν τότε γεννιοῦνται οἱ καλὲς ἀριστοκρατίες ἐκεῖνες ποῦ ἔχουν πολιτικὰ προνόμια μὰ καὶ ποῦ ξέρουν πῶς χρειάζεται νὰ κυβερνήσουν τὸν τόπο τους.

Ἄμα λευτερωθήκαμε ἀπὸ τὸν Τοῦρκο τέτοια ἀριστοκρατία χρειάζουνταν ὁ ἑλληνικὸς λαὸς γιατὶ κεῖνος εἶταν ἄμαθος, ἀνέτοιμος γιὰ ἰσότητες καὶ λευτεριὲς ποῦ προϋποθέτουν κοινωνικὰ ξετυλίγματα πολυκαίρινα καὶ πολιτισμὸ κάπως προχωρημένο. Μπορούσαμε τότε νὰ φτειάσουμε μιὰ λογικὴ κι ὠφέλιμη ἀριστοκρατία μὲ τοὺς Φαναριώτες, τοὺς ἡρώους τοῦ Σηκωμοῦ, καὶ τὴ βενετζιάνικη ἀριστοκρατία ποῦ εἶχε μορφωθῆ στὰ Ἑφτάνησα. Αὐτὸ δὲν ἔγινε γιὰ πολλοὺς λόγους ποῦ δὲ θὰ ξετάσω ἐδῶ μὰ πρὸ πάντων ἀπὸ τὴ βιάση ποῦ δείξαμε σὲ ὅλη μας τὴν πολιτικὴ ζωὴ ἀπὸ τότε ποῦ ξεσκλαβωθήκαμε καὶ πρωτήτερα ἀκόμη. Θὰ ἔλεγα μάλιστα πῶς εἴτανε μεγάλο λάθος ν' ἀρχίσῃ ὁ Σηκωμὸς στὰ 21 ἀντὶς νὰ περιμένῃ τὸ ἔθνος ἴσαμε τὴν ἐποχὴ τοῦ 48 τότε ποῦ καὶ καλήτερα ἑτοιμασμένο θὰ εἶταν καὶ θὰ ἔβρισκε πιὸ συστηματικὴ συμπάθεια ἀπὸ φιλελεύτερη — κι ὄχι μόνο φιλελληνικὴ — Εὐρώπη.

Κ' ἐπειδὴ κοινωνία δίχως βαθμοὺς καὶ κυβερνητικὲς τάξες δὲ στέκεται, γι αὐτὸ ἔχουμε σήμερα τὴν ἀριστοκρατία ποῦ μᾶς ἔφτειασαν οἱ ἀκαπίστρωτες ἰσότητες — δηλαδὴ τοὺς βουλευτάδες καὶ τοὺς χρηματιστάδες. Κι ἀπὸ ὅλες τὶς ἀριστοκρατίες ἢ κάλλια τὶς ὀλιγαρχίες, ἡ πλουτοκρατία κ' ἡ βουλευτοκρατία εἶναι βέβαια οἱ ὀλιγώτερο βάσιμες, οἱ πιὸ ἀνήθικες κ' οἱ πιὸ ψεύτικα φιλελεύτερες.

Πολιτικὸς λοιπὸν ποῦ δὲ νοιώθει πῶς τὰ πολιτικὰ συστήματα εἶναι λόγια μόνο ὅσο δὲ βασίζουνται σὲ κοινωνικὲς πραγματικότητες, δὲν μπορεῖ νὰ κυβερνήσῃ καὶ νὰ μορφώσῃ τὸν τόπο του. Γιατὶ παρὰ πάνω ἀπ' ὅλα ὁ ἀληθινὸς πολιτευτὴς εἶναι δάσκαλος τοῦ λαοῦ, καὶ σὲ λαοὺς ποῦ εἶναι στὰ νιάτα τους ἀκόμα χρειάζουνται δασκάλοι ἀνοιχτομάτες, ἴσιοι, σκληροὶ κάποτε. Τέτοιους δασκάλους δὲν εὐτύχησε ἀκόμα νὰ δῇ ἡ Ρωμιοσύνη ἂν κ' ἴσως τους εἶχε καὶ τοὺς ἔχει ἀνάγκη παρὰ πάνω ἀπὸ κάθε ἄλλο ἔθνος. Ἂς μὴν ξεχνοῦμε πῶς ἡ τούρκικη σκλαβιὰ μᾶς κληροδότησε τὴ φτώχια καὶ τὸ ψέμα καὶ πῶς ὅσο δὲ βρίσκεται μιὰ ὀλιγαρχία ἄξια νὰ διδάξῃ στὸ λαὸ τοὺς νόμους τῆς δουλειᾶς καὶ τῆς ἀλήθειας, θὰ παραδέρνουμε στὴν ἴδια κακομοιριά, τὴν ἴδια ψευτοζυπνάδα, τὴν ἴδια ἀδυναμία κι ἀνειλικρίνεια ποῦ μᾶς χτικιάζουν καὶ μᾶς πεδικλώνουν τώρα καὶ τόσα χρόνια.

Ἂν ὁ μακαρίτης Σόλωνας ξαναζωντάνευε τώρα, πολὺ φοβοῦμαι πῶς θὰ τὸν ἔπιανε πάλι ὁ παλιός του θυμός:

αὐτοὶ δὲ φθείρειν μεγάλην πόλιν ἁφραδίῃσιν
ἀστοὶ βούλονται χρήμασι πειθόμενοι,
δήμου δ' ἡγεμόνων ἄδικος νόος....
οὐδὲ φυλάσσονται σεμνὰ θέμεθλα Δίκης
ἣ σιγῶσα σύνοιδε τὰ γιγνόμενα πρό τ' ἐόντα,
τῷ δὲ χρόνῳ πάντως ἦλθ' ἀποτεισομένη·
τοῦτ' ἤδη πάτρῃ πόλει ἔρχεται ἕλκος ἄφυκτον·
εἰς δὲ κακὴν ταχέως ἦλυθε δουλοσύνην,
ἣ στάσιν ἔμφυλον πόλεμόν θ' εὕδοντ' ἐπεγείρει.
. . . . . τῶν δὲ πενιχρῶν
ἱκνοῦνται πολλοὶ γαῖαν ἐς ἀλλοδαπήν
πραθέντες δεσμοῖσί τ' ἀεικελίοισι δεθέντες.
οὕτω δημόσιον κακὸν ἔρχεται· οἴκαδ' ἑκάστῳ.
. . . . . .

Ταῦτα διδάξαι θυμὸς Ἀθηναίους με κελεύει

Ἐλπίζω νὰ μὴν παρεξήγησα τὶς ἰδέες τοῦ κ. Θεοτόκη. Κι ἂν ἀποφάσισα νὰ σοῦ γράψω, φίλε Νουμᾶ, τὰ λίγα τοῦτα λόγια δὲν εἶναι γιατὶ θάρρεψα πῶς σοῦ ξερούρνισα πρωτότυπους λογισμοὺς ἢ καμιὰ καινούρια ρετσέτα γιὰ νὰ σωθῇ τὸ Ρωμαϊκο, μὰ γιατὶ ἀξίζει, νομίζω, νὰ λέμε καὶ νὰ ξαναλέμε καθαρὰ πῶς εἶναι τὰ πράματα, κ' ἔτσι νὰ μὴ γελοιούμαστε ὁλοένα ἀπὸ τὰ λόγια.

ΕΡΜΟΝΑΣ

Φίλος: «Καὶ μπορεῖς λὲς πάντα νὰ εὐχαριστᾶς τὰ κορίτσια μὲ τὰ προμαντέματά σου;»

Μοιρολόγος: «Ναί· ὅλο τὸ πᾶν εἶναι νὰ τοὺς λέω πῶς εἶναι γιὰ νὰ παντρευτοῦνε».

«Ἢ λάσπες θᾶναι ἢ σκόνη ὅλο τὸν καιρό», μουρμούρισε ὁ ἀπαισιόδοξος.

«Μὰ κοίταξε τί εὐλογία, παρατήρησε ὁ αἰσιόδοξος, ποὺ ποτὲς μαζὶ δὲν εἶναι καὶ λάσπες καὶ σκόνη!»

ΙΔΙΟΤΡΟΠΙΑ

Παιδοῦλα μου, ὅλη χάρη καὶ γλυκάδα,
Ποῦ ἀχόρταγος ὁ νοῦς σὲ καμαρώνει,
Ἂν εἶχα τὴν ἀπίστευτη ἀξιάδα,
Ποῦ κατέχεις ἐσὺ μὲ τὸ βελόνι,

Μιὰ φορεσιὰ θὰ σοῦχα καμωμένη
Μ' ἰάμβους καὶ σονέττα κεντημένη.

Καὶ καπέλλο θὰ σοῦφτιανα, φαντάσου!
Μ' ἀνάπαιστους, νὰ φαίνεται ἡ ὀμορφιά σου.
(Ἀπὸ τὸ Ἰταλικὸ)

ΕΙΡΗΝΗ Α. ΔΕΝΤΡΙΝΟΥ

ΠΕΤΑΧΤΑ ΚΑΙ ΣΥΝΤΟΜΑ

Φίλτατε κ. Ταγκόπουλε,

Ὁ «Νουμᾶς» ἐτύπωσε τὶς προάλλες *) πὼς μιὰ μετάφραση τοῦ Ἰωνᾶ στὴ δημοτικὴ ἔγινε, κάμποσοι αἰῶνες τώρα, στοὺς Κορφοὺς ἀπὸ τοὺς Ὀβραίους ποὺ βρίσκουνταν στὸ νησί. Δὲν εἶναι ἡ πρώτη φορὰ ὅπου ἀκούω αὐτὴ τὴν ἱστορία, μὰ τὸ παραμυθι χόντρυνε στὴ τελευταία του ἔγδοση, καὶ θέλουν σὰ νὰ μᾶς κάμουν νὰ πιστέψουμε πὼς τὸ χερόγραφο τοῦ Ὄξφορδ ἔχει μέσα του κάποια σημείωση ὅπου βεβαιώνεται ὅτι ἡ μετάφραση εἶναι ἀπὸ τοὺς Κορφούς. Ἐγὼ ἐπῆγα πίτηδες μιὰ βολὰ στὸ Ὄξφορδ καὶ ἄσκωσα ἀντίγραφο αὐτοῦ τοῦ Ἰωνᾶ καὶ τόχω ἕτοιμο γιὰ δημοσίεψη. Εἶναι, καταπὼς φαίνεται, ἀπὸ τὸ Ἡράκλειο, Candia, ὅπου οἱ Ὀβραῖοι εἶταν πολλοὶ καὶ γραμματισμένοι ἴσια μὲ τὰ 1669 ὅπου τὸ μεγάλο κάστρο ἔπεσε στὰ χέρια τῶν Τούρκωνε κι αὐτοὶ ἔφυγαν κ' ἐσκορπίστηκαν, οἱ περσότεροι πηγαίνοντας στὴ Ζάκυθο ὅπου ἔχτισαν τὸ λεγάμενο Κρητικὸ Συναγῶγι, ἕνα σωρὸ ἐρείπια τώρα μὲ τοὺς σεισμοὺς ποὺ ἐχάλασαν τὸ νησί τὸ μυρωδᾶτο.

Ἄλλο ἕνα χερόγραφο μὲ τὴν ἴδια μετάφραση, λίγο πιὸ καινούργια ὅμως στοὺς γλωσσικοὺς τύπους, τὸ φυλάει ἡ βιβλιοθήκη τῆς Μπολώνιας, κ' ἐγὼ τὴν ἐμελέτησα καὶ βαστάω ἀντίγραφο ποὺ θὰ μὲ βοηθήσει νὰ κάμω τὴν κριτικὴ ἔγδοση αὐτοῦ τοῦ κειμένου. Μέσα σ' αὐτὸ τὸ χερόγραφο τ' ὄνομα Candia βρίσκεται γραμμένο κάμποσες φορές, κ' ἔπρεπε, μιὰ κι ἀποδείχτηκε τὸ ἐναντίο, νὰ μὴ λὲν καὶ ξαναλὲν ἀκόμη σὲ Ἀνατολὴ καὶ Δύση πὼς τὴν ἡμέρα τῆς Μεγάλης Νήστειας στὰ συναγώγια τῶν Κορφῶνε διάβαζαν τὸν Ἰωνᾶ στὴ ρωμέϊκη γλῶσσα. Ἀπ' αὐτὸ καμμιὰ μαρτυριὰ δὲν ὑπάρχει ὅσο γιὰ τοὺς Κορφούς, τὸ ξέρουμε ὅμως θετικὰ ἀπὸ βιβλία τῆς ἐποχῆς ποὺ ἐγίνοτουν στὴν Κρήτη ἴσια μὲ τὸν καιρὸ ποὺ ἕνας ραββῖνος, Ἠλίας Καψάλης μὲ τ' ὄνομα, διάταξε νὰ πάψει ἡ σύνήθεια κατὰ τὰ 1540 ἀπάνου κάτου **).

*) Κοίταξε «Νουμᾶ» φύλλο 148, σελ. 7, στήλ. 1.

**) Τὴν ὥρα ποὖκανα τὸ καθαρὸ ἀντίγραφο γιὰ τὴν ἐφημερίδα μοὖρθε ὄρεξη νὰ κοιτάξω τί βάση ἔχει τὸ παράδοξο ποὺ λέει ἡ Ὀβρέϊκη Ἐγκυκλοπαιδεία (στὸ ἄρθρο Bible, modern Greek) πὼς τὴ ρωμέϊκη μετάφραση τοῦ Ἰωνᾶ τὴν ἐδιάβαζαν καὶ στὸ συναγῶγι τῆς Padova ποὺ εἶνε ἡ φουμιστὴ πολυγράμματη πολιτεία σιμὰ στὴ Βενετιά. Ζήτησα λοιπὸν καὶ μοὖφεραν τὴν πηγή, ἕνα βιβλίο τυπωμένο στὰ 1553. Εἴτουν λάθος, ἀπὸ τὰ συνήθεα συνήθη, τοῦ ἀρθογράφου τῆς Ἐγκυκλοπαιδείας. Ἡ Padova μπαίνει στὴν ὁμιλία μονάχα γιατὶ ὁ Ραββῖνος της ἔγραψε στὸν Καψάλη κατηγορῶντας τὴν ἀπόφαση ὁποὖχε πάρει νὰ καταργήσει στὸν τόπο του ἕνα παλιὸ ἔθιμο ὅπου ἔπρεπε νὰ σεβαστεῖ.

Πῦρα ὅμως καὶ κάτι ἄλλο ποὖ ἀπορῶ πῶς δὲν τὸ παρατήρησε κανεὶς ἴσια μὲ τώρα ἢ, καλλίτερα, ποὖ τὸ εἶδαν ὅλοι ἀλλοιώτικα ἀπ' ὅ τι εἶναι ἀληθινά. Ἡ συνήθεια ποὖπαψε μὲ τὸ νεωτερισμὸ τοῦ Καψάλη εἴτουν πολὺ διαφορετικιὰ ἀπὸ ὅ τι μᾶς ἐδίδαξε ἡ ἐπιστήμη ἡ γαλονάτη. Στὴν πατρίδα του, μέσα στὸ συναγῶγι διάβαζαν ἀπὸ τὸ Ἰωνᾶ μόνο τὰ πρῶτα ἐδάφια στὸ ὀβοέϊκο πρωτότυπο, κ' ἔπειτα ὁλάκερο τὸν προφήτη ρωμέϊκα, καὶ ρωμαΐϊκα μονάχα. Ὁ ραββῖνος τῆς Πάδοβας, βρίσκει αὐτὸ τὸ σύστημα πολὺ παράξενο, τὸ λογιάζει ὅμως σεβαστὸ κι ἂς μὴ μπορεῖ νὰ ξετρυπώσει τὴν ἀρχή του. Τὴν ἀρχή του ἐγὼ τὴν ξέρω κ' ἔχει σχέση μὲ μιὰ Νεαρὰ (146) τοῦ Ἰουστινιανοῦ Θὰ τὴν πῶ ὅμως σὲ μιὰ μελέτη ποὺ θὰ γράψω ἀπάνου σ' ἕνα, τὸ πιὸ περίεργο ἴσως, ἀπὸ τὰ πολύτιμα χερόγραφα ποὺ ἐχάρισε στὴ Βενετιὰ ὁ ρωμιὸς Καρδινάλης Βεσσαρίωνας.

Ἡ Πάδοβα μοῦ φέρνει στὸ νοῦ κι ἄλλο ἀερολόγημα τῆς ὀβρέϊκης Ἐγκυκλοπαιδείας. Στὸν τέταρτο τόμο ἐτύπωσε ἕνα ἄρθρο γιὰ τοὺς Κορφοὺς ὅπου ἔχει καὶ ἔπαινο γιὰ λόγου μου μὲ τὄνομα γραμμένο ὅλο κεφαλαῖα ὅπου εἶναι σημεῖο παραπομπῆς σὲ ἄρθρο προσωπικὸ τυπωμένο σὲ προηγούμενο τόμο. Μὰ στοὺς «Κορφοὺς» ἀναφέρεται κ' ἕνας Darius Levis, λέει, Κορφιάτης καθηγητὴς στὴν Ἀκαδημεία τῆς Lacedogna. Ὅταν τὸ διάβασα ξαφνίστηκα, καὶ ρώτησα τὸν ἑαυτό μου μὴν εἶναι λάθος τυπογραφικὸ καὶ θέλει νὰ πεῖ Μακεδονία. Μὰ πάλε, ἔλεγα, ἡ Μακεδονία ἔχει ἀκόμα νὰ λεφτερωθεῖ, καὶ πῶς εἶναι δυνατὸ νἄχει ἀπὸ τώρα Ἀκαδημεία; Ἔπειτα ἀπὸ κάμποση ὥρα συλλογὴ παίρνω ἕνα, ἂν πῶ δεκάτομο εἶναι λίγο, λεξικὸ γεωγραφικὸ ποὺ δίνει καὶ τὰ πιὸ μικρὰ κατατόπια τῆς Ἰταλίας κ' ἠὖρα ἕνα χωριουδάκι μεσημβρινὰ ποὺ λογιέται Lacedogna κ' ἔχει κάτι περσότερο ἀπὸ τρεῖς χιλιάδες ψυχές, ἕνα εἶδος Λεψῖνα, σημερνὴ Λεψῖνα, καὶ τότες εἶναι ποὺ ἐσωτίστηκα. Δὲν ξέρω ποιὸς εἶναι ὁ Ἑβραιολόγος ποὺ ἔγραψε αὐτὴ τὴν ἰδιαίτερη φράση. γιατὶ τὸ ἄρθρο εἶναι μὲ δυό, μάλιστα τρεῖς, ὑπογραφές· μὰ ὁποιος κι ἂν εἶναι, ὁ τρισμακάριος, γιατὶ νὰ μὴν τὸ στοχαστεῖ ποὺ ὅλοι δὲν ἔχουν σὰν κ' ἐμένα καιρὸ καὶ τρόπο νὰ πάρουν βιβλία ἀπάνου σὲ βιβλία γιὰ νὰ βροῦν τί λογῆς ἔτρυπίτσα εἶναι ἡ Lacedogna, καὶ γιατὶ νὰ μὴ σημειώσει πὼς ὁ τίτλος Ἀκαδημεία εἶναι παραφούσκωμα καὶ τίποτες ἄλλο δὲ δηλώνει παρὰ ἕνα πολὺ μέτριο σκολειὸ σὰν τὰ ἑλληνικὰ ἀπὸ τὰ μέρη μας, ἀπὸ τοὺς Καστελλάνους λ. χ. Ὅποιος βλάκας διαβάζει αὐτὴ τὴ φράση ὅπως εἶναι στρωμένη θὰ πιστέψει πὼς ἡ Ἀκαδημεία τῆς Lacedogna φτάνει σὲ μεγαλεῖο καὶ σημασία τὴν Ἀκαδημεία τοῦ Μιλάνου, ὅπου παραδίνει ὁ Ἄσκολης, ὁ μέγας γλωσσολόγος.

Εἶναι περίεργο πῶς λάθη τέτοιας λογῆς ριζώνουν μιὰ καὶ βγοῦν ἀπὸ τὴν πέννα κανενός, ποὺ, δίχως νἆναι καὶ πολὺ ἢ διόλου σπουδαῖος, βαστάει ὅμως κάποια σπουδαία θέση στὸν κόσμο τῶν γραμμάτων.

Ἕνας νέος τῆς Γαλλικῆς Σχολῆς τῆς Ἀθήνας βάρθηκε πρὸ δέκα δεκαπέντε χρόνια νὰ μελετήσει τὴν ἱστορία τῶν Βενετσιάνωνε στὴν Κρήτη, καὶ μ' αὐτὸν τὸ σκοπὸ πῆγε στὴ Βενετιὰ καὶ σκάλιξε τὰ ἀρχεῖα. Ἔτσι μαζεψε ἕνα ποσὸ ἔγγραφα πολύτιμα ποὺ ὁ κακορίζικος δὲν ἀξιώθηκε νὰ τὰ ἰδεῖ τυπωμένα, γιατὶ ὁ Χάρος τὸν ἐθέρισε πρόωρα καὶ, ὄντας βγῆκαν, ἡ μαύρη γῆς ἔλυωνε τὰ κόκκαλά του. Ὅλοι τὸν παίνεσαν γιὰ τοὺς κόπους του καὶ τ' ἄξιζε· κι ἀπὸ τὶς στῆλες τοῦ «Νουμᾶ» στέρνω κ' ἐγὼ ἕνα Εὐχαριστῶ στὴ μνήμη του.

Μέσα σ' αὐτὰ τὰ ἔγγραφα βρίσκουνται καὶ καμιὰ τριανταριὰ γιὰ τοὺς Ὀβραίους τῆς Κρήτης καὶ φυσικά, ἅμα δημοσιέφτηκε ὁ τόμος, ἕνας Ἑβραιολόγος ἔγραψε ἕνα ἄρθρο δίνοντας τὴν περίληψή τους σ' ἕνα μεγάλο περιοδικό. Τί τὰ θέλεις ὅμως, τὰ ἔγγραφα ἀναφέρνουν πολλὲς φορὲς καὶ τὸ Νεγροπόντε (τὴ Χαλκίδα), γιατὶ καὶ αὐτὸν τὸν τόπο τὸν εἶχαν οἱ Βενετσιανοὶ τότες. καὶ ἐγίνοτουν ζωηρὸ ἐμπόριο ἀναμεσα στὰ δυὸ μεγαλόνησα τότες· μὰ ὁ σορὸς ποὖγραψε τὸ ἄρθρο δὲν παραπρόσεξε νὰ καταλάβει τί ἔλεγαν τὰ ἔγγραφα καὶ νὰ τὸν ἐπου φτάνει στὸ συμπέρασμα πὼς στὸν παλαιὸ καιρὸ βρίσκουνταν Ὀβραῖοι σὲ τέσσερις πολιτεῖες τῆς Κρήτης: Χανιὰ. Ρέθυμνο, Ἡρακλειὸ καὶ Νεγροπόντε. Ἔτσι λοιπὸν

ΘΟΥΚΥΔΙΔΗΣ

ΒΙΒΛΙΟ ΠΡΩΤΟ *)

24. Ἡ Ἐπίδαμνο εἶναι μιὰ πολιτεία δεξιὰ καθὼς μπαίνεις στὸν Ἰόνιον κόρφο, καὶ τὴ γειτονέβουν οἱ Ταβλαντινοί, βάρβαροι, ἔθνος Ἰλλυρικό. Ἀφτὴ τὴν ἀποίκισαν οἱ Κερκυραῖοι, καὶ θεμελιωτὴς εἶταν ὁ Φαλίος τοῦ Ἐρατοκλείδη, Κορθινός, αἷμα ἀπὸ τοὺς Ἡρακλεῖδες, κατὰ τὰ πατροπαράδοτα μαθὲς προσκαλεσμένος ἀπὸ τὴ μάννα πατρίδα. Μαζί τους τὴ σπίτωσαν καὶ μερικοὶ Κορθινοί, καθὼς κι' ἀπὸ τ' ἄλλο Δωρικὸ γένος. Καὶ μὲ τὸν καιρὸ δυνάμωσαν οἱ Ἐπιδαμνιῶτες καὶ πλήθυναν πολύ. Μὰ πέσανε, λέει, σὲ σπαραγμοὺς χρόνια πολλὰ μεταξύ τους, καὶ τότες σ' ἕναν πόλεμο μὲ τοὺς γειτόνους τους τοὺς βαρβάρους ἀφανίστηκαν κι' ἔχασαν τὴν πιὸ πολλή τους δύναμη. Καὶ στὰ ὕστερα πρὶν ἀφτὸν τὸν πόλεμο, ἔδιωξε ὁ λαὸς τοὺς ἀρχόντους, κι' ἐκεῖνοι πλακώσανε (23) μαζὶ μὲ τοὺς βαρβάρους καὶ κούρσεβαν τοὺς μέσα στὴ χώρα ἀπὸ στεριὰ καὶ θάλασσα. Στενοχωρεμένοι τότες ἀφτοί (24), στέλνουνε στὴν Κέρκυρα σὰ στὴ μάννα τους πατρίδα γεροντεία, παρακαλῶντας τους νὰ μὴν ἀδιαφορήσουν ποὺ καταστρέφουνται, παρὰ νὰν τους τεριάσουνε μὲ τοὺς φεβγάτους καθὼς καὶ νὰν τοὺς τελιώσουν τὸν πόλεμο τῶν βαρβάρων. Κι' ἀρτὰ τὰ παρακαλοῦσαν καθισμένοι πρόσπεφτοι στὸ Ἥραιο. Οἱ Κερκυραῖοι ὅμως δὲν τὴν ἔστρεξαν τὴν παράκληση, παρὰ τοὺς ἔστειλαν πίσω ἄπραχτους.

25. Καὶ σὰν ἀπόειδαν οἱ Ἐπιδαμνιῶτες πὼς τίποτα ἂς μὴν καρτεροῦν (25) ἀπὸ τοὺς Κερκυραίους, δὲν ἤξεραν πῶς νὰ ξεδυσκολεφτοῦν, κ' ἔτσι στέλνοντας στοὺς Δερφοὺς ρωτοῦσαν τὸ θεό, ἂν πρέπει νὰ παραχωρήσουνε στοὺς Κορθινοὺς τὴν πολιτεία τους σὰ στοὺς θεμελιωτάδες, καὶ νὰ δοκιμάσουνε μήπως βγαλουν (26) ἀπὸ κεῖ κάπια βοήθια. Κι' ὁ θεὸς τους χρησμολόγησε νὰν τὴν παραχωρήσουν καὶ νὰν τοὺς κάνουν ἀρχηγούς. Πῆγαν τότες οἱ Ἐπιδαμνιῶτες στὴν Κόρθο καὶ σύρωνα μὲ τὸ μαντεῖο παραχώρησαν τὴν ἀποικία, ξηγῶντας τὸ θεμελιωτή τους πὼς εἶταν ἀπὸ τὴν Κόρθο καὶ δείχνοντας τὸ χρησμό, καὶ παρακαλοῦσανε νὰ μὴν ἀδιαφορήσουν ποὺ καταστρέφουνται, παρὰ νὰν τοὺς διαφεντέψουν. Κι' οἱ Κορθινοὶ ἔστρεξαν τὴν παράκληση, κι' ὅπως εἴτανε σωστὸ—φρονῶντας τὴν ἀποικία πὼς εἶταν τόσο τῶν Κορθινῶν ὅσο καὶ δική τους—ἀντάμα ὅμως κι' ἀπὸ μῖσος τῶν Κερκυραίων, γιατὶ δὲν τοὺς συλλογιοῦνταν ἂν κι' ἀποικοί τους, καὶ μήτε τοὺς ἔδιναν τὰ συνειθισμένα πρεσβιὰ στὰ ἐθνικὰ πανηγύρια μήτε πρωτομοίραζαν τὸ σφαχτὸ σὲ Κορθινὸ πολίτη, παρὰ τοὺς ἀψηφοῦσαν. ἔχοντας σ' ἐκείνη τὴν ἐποχὴ χρηματικὰ μέσα (27) ὡς ὅσα οἱ πιὸ πλούσιοι (28) Ἑλ-

*) Κοίταξε «Νουμᾶ» ἀριθ. 136 καὶ 138.

(23) Τὰ ΧΡ ἀπελθόντες. Ὁ Haase ἐπελθόντες.

(24) Τὰ λόγια ἐν τῇ πόλει ὄντες Ἐπ. δάμνιοι εἶναι ξένα, ὅπως ἔδειξε ὁ Κώβετος.

(25) Τὰ ΧΡ τιμωρίαν οὖσαν. Ὁ Naber ἰοῦσαν ἀντὶς οὖσαν. Τὸ σωστό, νομίζω, εἶναι ἐνοῦσαν. Πρβ Δημοσθ. 702, 26 ἐνούσης οὐδεμιᾶς ἔτι ἀποστροφῆς κτλ.

(26) Τὰ ΧΡ τιμωρίαν ποιεῖσθαι. Γράφε τιμωρίαν πορίζεσθαι.

(27) Τὰ ΧΡ καὶ χρημάτων. Κακὰ τὸ Huennekes (καὶ ἐν) ὁ Classen κάν.

(28) Τὰ λόγια καὶ τῇ ἐς πόλεμον παρασκευῇ δυνατώτεροι εἶναι, νομίζω, νόθα.

ἡ φαντασία χάρισε στὴν Κρήτη ἕνα χωριὸ ποὺ ἀπὸ τὸ Μίνω ἴσια μὲ τὸν Πρίγκηπα Γιώργη μάτια ἀνθρωπινὰ ἀπάνου της δὲν εἶδαν, κι ἄμα περάσουν ἑκατὸ ἢ διακόσια χρόνια οἱ ἀρχαιολόγοι καὶ οἱ γεωγράφοι θὰ παιδεύουνται γιὰ τὰ κρίματα τοῦ σοφοῦ μας, καὶ ὅσοι σπουδάζουν τὰ γεωλογικὰ φαινόμενα θὰ κοιτάξουν νὰ βροῦν μὴν κάποια φυσικὴ ἰδιοτροπία ἔκανε μιὰ φορὰ κ' ἕναν καιρὸ χωριὰ καὶ πολιτεῖες νὰ δίνουν σύσσωμα σαλτίδια ἀπὸ ἕνα νησὶ τῆς Μεσόγειος σ' ἄλλο τοῦ Αἰγαίου. Γιατὶ τὸ σφάλμα τοῦ Νεγροπόντε στὴν Κρήτη ρίζωσε πιὰ κι αὐτό. Παίρνοντας γιὰ βάση τὸ ἄρθρο ποὺ εἶπα ἔγραψε ἄλλος ἕνας τὸ ἄρθρο *Κρήτη* γιὰ τὴν Ὀβρέϊκη ἐγκυκλοπαιδεία ποὺ τυπώνεται ὁλοένα στὴ Νέα Ὑόρκη. Ἔτσι τὸ ψέμα ἔχει δυὸ ἐπίσημες βοῦλλες κι ὁ κόσμος ἔμαθε νὰ πιστεύει πάντα ὅ τι εἶναι τυπωμένο σὲ χοντρὰ βιβλία, κι ἂν τύχει κ' εἶναι εἰκονογραφημένα ἀκόμα περσότερο.

* *
*

Ἐπειδὴ ὅμως κοντεύω κ' ἐγὼ νὰ μὲ πάρουν γιὰ ἁμαρτωλὸ μπροστὰ στὴν Ἱστορίαν, σὲ παρακαλῶ, φίλε Ταγκόπουλε, νὰ μὲ βοηθήσεις γιὰ νὰ ξομολογηθῶ καὶ ξαλαφρώσω τὴ συνείδησή μου. Εἶναι δική μου ἡ ἰδέα ποὺ οἱ πρῶτοι Ὀβραῖοι ποὺ ἐπῆγαν νὰ κάτσουν στοὺς Κορφοὺς εἶταν ἀπὸ τὴ Θήβα. Μὰ ποτέ μου δὲν τὸ πίστεψα μὲ τὴ βεβαιότη ποὺ θέλει ἡ ἐπιστήμη. Νὰ τί τρέχει. Εἶχα διαβάσει πὼς ὁ Βενιαμὶν ἀπὸ τὴν Τουδέλα τῆς Ἱσπανίας ταξιδεύοντας τὸ δωδέκατο αἰῶνα στὴν Ἑλλάδα ἤρθε στοὺς Κορφοὺς ἕνα μόνον Ὀβραῖο καὶ στὴ Θήβα δυὸ χιλιάδες ποὺ εἶταν περίφημοι βαρειάδες καὶ μαστόροι πρώτης στὴν τέχνη τοῦ μεταξιοῦ. Ἤξερα, ἀπὸ τὸν Παπαρηγόπουλο αὐτό, ποὺ τὴν ἴδια ἐποχὴ ὁ Ρουγγέρος τῆς Σικελίας ἐκυρίεψε γιὰ λίγο καιρὸ καὶ τοὺς Κορφοὺς καὶ τὴ Θήβα, κ' ἐπειδὴς ἀπὸ τότες ἀρχίνησαν στὴ Σικελία νὰ δουλεύουν τὸ μετάξι, μοῦρθε ὑποψία μὴ ἡ καινούργια τέχνη μπῆκε στὸ Ἰταλικὸ μεγαλονῆσι μὲ τοὺς Ὀβραίους ποὺ ἴσως πῆγαν αὐτοῦ πέρα καὶ στοὺς Κορφοὺς ἀκολουθῶντας ἀπὸ τὴ Θήβα τὰ νικηφόρα φουσάτα τοῦ Ρουγγέρου. Σὰ νὰ μὴ ἔσωνε αὐτό, φοιτητὴς ποὺ ἤμουν στὸ Φιρέντσε ἔψαχνα νὰ βρῶ κάτι παλιὸ ποὺ ἀναφέρνει ὁ Ἀθήναιος γιὰ τὶς διονυσιακὲς λιτανεῖες, γιατὶ τότες ἑτοίμαζα τὴ διατριβή μου ἀπάνου στὸν Ἀριστοφάνη καὶ οἱ διονυσιακὲς λιτανεῖες εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς ἀττικῆς κωμωδίας. Ἔτσι λοιπὸν δυὸ γραμμὲς πιὸ μπρὸς ἢ δυὸ γραμμὲς πιὸ πίσω—δὲ θυμᾶμαι καλὰ—βρίσκω τὴν ἱστορίτσα ἑνὸς καυγᾶ, ὅπου οἱ Θηβαῖοι ἀπὸ τὴ μιὰ μεριὰ καὶ οἱ Κρισσαῖοι ἀπὸ τὴν ἄλλη ἤθελαν καλὰ καὶ σώνει πὼς μιὰ τρίτη πολιτεία εἴτουν χτῆμα δικό τους. Βγαίνουν λοιπὸν οἱ Θηβαῖοι καὶ λένε στοὺς ἀντίθετους: Ἔχουμε μιὰ ἀπόδειξη σπουδαία ποὺ θὰ σᾶς κλείσει τὸ στόμα μιὰ καὶ καλή. Τὸ ὄνομα τῆς πολιτείας εἶναι Σίδαι· ἐμεῖς ποὺ τὴ χτίσαμε τῆς τὸ δώσαμε γιὰ τὶς πολλὲς ροϊδιὲς ποὺ βρήκαμε στοὺς κάμπους της. καὶ *σιδῆ* εἶναι Θηβέϊκη, καὶ μονάχα Θηβέϊκη, λέξη ποὺ ξεφράζει αὐτὸ τὸ δέντρο. Τὴ θυμᾶμαι ἀκόμα ἐκείνη τὴν ἡμέρα, στὴν Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη τοῦ Φιρέντσε, εἰς ἕνα παράμερο δωμάτιο ἀριστερὰ τῆς μεγάλης αἴθουσας, μαζὶ μὲ τὸν Ἔφορο Baron Pode-tà, ὅπου μὲ εἶχε συστήσει ὁ μακαρίτης Ρωμανός, ὁ ἀλησμόνητος καθηγητής μου τῶν Κορφῶνε. Εἴτουν ἡ πρώτη μου ἀνακάλυψη — ἀπὸ τὶς ταπεινὲς ἀνακάλυψες τῆς φιλολογίας—ποὺ ἔκανα· Sida εἶναι τὸ ὄνομα ποὺ οἱ Ὀβραῖοι τῶν Κορφῶνε, καὶ μόνον αὐτοί, δίνουν στὸ ρόϊδι, καὶ ὕστερα ἀπ' αὐτὴν τὴν παρατήρηση τὸ συμπέρασμά μου τὸ νόμιζα πιὰ βέβαιο ποὺ οἱ πρῶτοι Ὀβραῖοι ποὺ πῆγαν στοὺς Κορφοὺς εἶταν Θηβαῖοι (*). Ἔτυχε τότε νὰ ξηγᾶμε Πίνταρο στὸ Πανεπιστήμιο, καὶ μπορεῖς νὰ φανταστεῖς μὲ τὶ περηφάνεια ἐγὼ ἔλεγα στοὺς ἄλλους φοιτητάδες πὼς εἶμαι συμπατριώτης τοῦ μεγάλου ποιητή. Γυρίζοντας στοὺς Κορφοὺς τόπα καὶ στὸ Ρωμανὸ καὶ στοὺς ἄλλους ποὺ ζύγωνα, δὲν τόγραψα ὅμως. Κι ὅταν ἄλλοι τόκαμαν, λ.χ. ὁ Σπ. Παππαγεωργίου στὴν *Ἐπετηρίδα τοῦ Παρνασσοῦ* ὅπου δημοσίεψε κάτι μοιρολόγια Ὀβριαρωμέϊκα ποὺ θέλουν ξανατύπωμα, ἐγὼ εὐχαρίστησα μὲ μιὰ φημερίδα λοντρέζικη γιὰ τὰν τιμή—ἀνώνυμη ἀλήθεια, μὰ ὁπωσδήποτε—ποὺ μοῦκαναν, ἔλεγα ὅμως ποὺ τὸ πρᾶμα δὲν εἶναι ἀποδειγμένο καὶ κάτι καλὸ μποροῦσε νὰ γίνει ἂν αὐτοὶ ποὺ βρίσκουνται στὴν Ἑλλάδα ἔκαναν τὸν κόπον νὰ πᾶν ὡς τὴ Θήβα, καὶ ἂν κοίταζαν σὲ κανένα παλαιὸ νεκροταφεῖο ὀβρέϊκο μήπως βροῦν ἀνάμεσα στὲς ἐπιγραφὲς ὀνόματα οἰκογενειακὰ ὅμοια μὲ αὐτὰ τῶν Ὀβραίων τῶν Κορφῶνε.

Ἔτσι δουλεύει ἡ ἐπιστήμη, κι ὅσο δὲ γίνει αὐτό, δὲν ξέρω τί νὰ τὴν κάνω τὴ δόξα ποὺ ἔχει γιὰ θέμελο τὴ φαντασία.

* *
*

Εἶναι τῆς φαντασίας κι αὐτὸ τ' ἄλλο, ποὺ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἔγραψε στὴ δημοτικὴ τῆς ἐποχῆς του. Βεβαιότατα εἶναι ὁλοκαίνουργο, κι ὅποιος μπορεῖ νὰ τ' ἀποδείξει θὰ εἶναι μακάριος καὶ τρισένδοξος. Ἴσια μὲ τώρα τὸ ζήτημα εἴτουν ἂν οἱ Εὐαγγελιστὲς καὶ οἱ Ἀπόστολοι ἔγραψαν τὰ ἔργα τους πρωτότυπα Ἑλληνικὰ ἢ σὲ καμιὰ γλῶσσα σημιτική, ὀβρέϊκα δηλονότι ἢ ἀραμέϊκα, κι ὅσοι παρατηροῦν ποὺ τὸ φτάσιμο τῆς περίοδος στὴν Καινὴ Διαθήκη δὲ μοιάζει μὲ τὰ ἑλληνικὰ καμιᾶς ἐποχῆν συμπεραίνουν πὼς εἶναι μετάφραση ἀπὸ ἄλλη γλῶσσα. Αὐτὴ ἡ πρωτότυπη ἰδέα τῆς δημοτικῆς εἶναι *ἐκ μηχανῆς θεὸς* ποὺ τὰ συβιβάζει οὖλα. Μόνο στάσου νὰ ἰδοῦμε μὴ ἀντὶς ἀπὸ *θεὸ* δὲν εἶναι τίποτες εἴδωλο, καὶ τότε, προσοχὴ στοὺς εἰκονοκλάστες.

* *

Καὶ τώρα ἂς πῶ κ' ἐγὼ κάτι καινούργιο, ποὺ οἱ γεωγράφοι καὶ οἱ ἱστορικοὶ δὲν τὸ ξέρουν καὶ καλὸ θὰ εἶναι νὰ τ' ἀκούσουν γιὰ τὶς κατοπινὲς σπουδές τους. Κανεὶς ἴσια μὲ τώρα δὲ μᾶς εἶπε ποὺ τὸ μεσαιωνικὸ ὄνομα τῆς Ἄρτας εἴτουν *Καρνανία* ἢ *Καρνανιά*, καὶ βάζω στοίχημα πὼς ὁ ὑπουργός μας τῆς Παιδείας, ὁ σεβαστός μου φίλος κ. Καραπανος, θὰ ξαρνιστεῖ ἄμα τὸ διαβάσει. ἐὰν μᾶς διαβάζει. Καὶ ὅμως ἀμφιβολία δὲ χωρᾶει. Τὸ βρίσκω σ' ἕνα βιβλίο τυπωμένο στὴν Πόλη στὰ 1537 ἀπὸ τὸ γιὸ ἑνοῦ ποὺ τόχει γραψει στοὺς Κορφοὺς καμιὰ σαρανταριὰ χρόνια προτήτερα. Εἶναι ἕνα μαζωμα γνῶμες καὶ ἀπόφασες ἑνὸς Ραββίνου Κορφιάτη ἀπάνου σὲ ζητήματα νομικὰ καὶ θρησκευτικὰ ὅπου ἔφερναν μπροστά του Ραββῖνοι ἀπὸ ἄλλους τόπους. Λοιπὸν ὁ Ραββῖνος τῆς Ἄρτας τόνε ρωτᾶει τί πρέπει νὰ γίνει μὲ ἕνα ἔγγραφο διαζύγιου ποὺ δὲν εἶναι γραμμένο σύμφωνα μὲ τοὺς τόπους. Εἴτουν σταλμένο ἀπὸ τὸν ἄντρα ποὺ καθοτουν στοὺς Κορφοὺς στὴ γυναῖκα ποὺ βρίσκοτουν στὴν Ἄρτα, μὰ τὴν πολιτεία τὴν ἔλεγε *Ἄρτα* στὸ χαρτί, ἐνάντια ἀπὸ τὴ συνήθεια ποὺχαν πιὸ πίσω—δὲ θυμᾶμαι καλὰ—βρίσκω τὴν ἱστορίτσα ἑνὸς καυγᾶ, ὅπου οἱ Θηβαῖοι ἀπὸ τὴ μιὰ μεριὰ καὶ οἱ Κρισσαῖοι ἀπὸ τὴν ἄλλη ἤθελαν καλὰ καὶ σώνει πὼς μιὰ τρίτη πολιτεία εἴτουν χτῆμα δικό τους. Βγαίνουν λοιπὸν οἱ Θηβαῖοι καὶ λένε στοὺς ἀντίθετους: Ἔχουμε μιὰ ἀπόδειξη σπουδαία ποὺ θὰ σᾶς κλείσει τὸ στόμα μιὰ καὶ καλή. Τὸ ὄνομα τῆς πολιτείας εἶναι Σίδαι· ἐμεῖς ποὺ τὴ χτίσαμε τῆς τὸ δώσαμε γιὰ τὶς πολλὲς ροϊδιὲς ποὺ βρήκαμε στοὺς κάμπους της. καὶ *σιδῆ* εἶναι Θηβέϊκη, καὶ μονάχα Θηβέϊκη, λέξη ποὺ ξεφράζει αὐτὸ τὸ δέντρο. Τὴ θυμᾶμαι ἀκόμα ἐκείνη τὴν ἡμέρα, στὴν Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη τοῦ Φιρέντσε, εἰς ἕνα παράμερο δωμάτιο ἀριστερὰ τῆς μεγάλης αἴθουσας, μαζὶ μὲ τὸν Ἔφορο Baron Pode-tà, ὅπου μὲ εἶχε συστήσει ὁ μακαρίτης Ρωμανός, ὁ ἀλησμόνητος καθηγητής μου τῶν Κορφῶνε. Εἴτουν ἡ πρώτη μου ἀνακάλυψη — ἀπὸ τὶς ταπεινὲς ἀνακάλυψες τῆς φιλολογίας—ποὺ ἔκανα· Sida εἶναι τὸ ὄνομα ποὺ οἱ Ὀβραῖοι τῶν Κορφῶνε, καὶ μόνον αὐτοί, δίνουν στὸ ρόϊδι, καὶ ὕστερα ἀπ' αὐτὴν τὴν παρατήρηση τὸ συμπέρασμά μου τὸ νόμιζα πιὰ βέβαιο ποὺ οἱ πρῶτοι Ὀβραῖοι ποὺ πῆγαν στοὺς Κορφοὺς εἶταν Θηβαῖοι (*). Ἔτυχε τότε νὰ ξηγᾶμε Πίνταρο στὸ Πανεπιστήμιο, καὶ μπορεῖς νὰ φανταστεῖς μὲ τὶ περηφάνεια ἐγὼ ἔλεγα στοὺς ἄλλους φοιτητάδες πὼς εἶμαι συμπατριώτης τοῦ μεγάλου ποιητή. Γυρίζοντας στοὺς Κορφοὺς τόπα καὶ στὸ Ρωμανὸ καὶ στοὺς ἄλλους ποὺ ζύγωνα, δὲν τόγραψα ὅμως. Κι ὅταν ἄλλοι τόκαμαν, λ.χ. ὁ Σπ. Παππαγεωργίου στὴν *Ἐπετηρίδα τοῦ Παρνασσοῦ* ὅπου δημοσίεψε κάτι μοιρολόγια Ὀβριαρωμέϊκα ποὺ θέλουν ξανατύπωμα, ἐγὼ εὐχαρίστησα μὲ μιὰ φημερίδα λοντρέζικη γιὰ τὰν τιμή—ἀνώνυμη ἀλήθεια, μὰ ὁπωσδήποτε—ποὺ μοῦκαναν, ἔλεγα ὅμως ποὺ τὸ πρᾶμα δὲν εἶναι ἀποδειγμένο καὶ κάτι καλὸ μποροῦσε νὰ γίνει ἂν αὐτοὶ ποὺ βρίσκουνται στὴν Ἑλ-

(*) Ὅτι λέω παραπάνου τὸ εἶδα πρὸ εἴκοσι χρόνια σὲ μιὰ παμπάλαια ἔγδοση τοῦ Ἀθηναίου, καὶ πιστεύω ποὺ τὸ θυμητικό μου δὲ μὲ γελάει. Τώρα ξανακοιτάζω τὸν Ἀθήναιο, ΙΔ 650—651, καὶ βρίσκω πὼς ὁ καυγᾶς ἔγινε ἀνάμεσα Ἀθηναίους καὶ Θηβαίους στὸν καιρὸ τοῦ Ἐπαμεινώνδα. Ἡ οὐσία ὅμως μένει ἡ ἴδια, εἶναι ρόϊδια, καλὰ ρόϊδια, ὅπως τὰ φωνάζουν τὰ χωριατόπουλα ποὺ τὰ φέρνουν στὸν μαρκᾶ τῶν Κορφῶνε.

Τὴν τελευταία στιγμὴ βρίσκω τὸ δέντρο σιδεὰ σὲ μιὰ ἀπέραντη ἐπιγραφὴ τῆς Σικελίας (Boeckh 5594) καὶ σ' ἄλλα βιβλία· ὥστε πάει ἡ Θήβα καὶ ἡ συγγένειά μου μὲ τὸν Πίνταρο!

λῆνες, ἀκόμα καὶ καμαρώνοντας πὼς μερικοὺς (29) στὴ θάλασσα τοὺς ὑπερτεροῦσαν πολύ, μάλιστα (30) ὡς διάδοχοι στὴν Κέρκυρα τῶν Φαιάκων τῶν τόσο φημισμένων στὰ ναφτικά. Γιὰ τοῦτο κι' ὀργάνιζαν τὸ ναφτικό, κι' εἶταν ἀρκετὰ δυνατοί· γιατὶ εἶχαν 120 τρίκροτα σὰν ἄρχισαν τὸν πόλεμο.

26. Ὅλα ἀφτὰ λοιπὸν ἔχοντας τα παράπονα οἱ Κορθιανοὶ ἔστελναν μετὰ χαρᾶς τὴ βοήθια μὲ κατοικητάδες—ὅπιος ἤθελε νὰ πάει προσκαλῶντας τον—καὶ μὲ φρουρὰ ἀπὸ Ἀμπρακιῶτες καὶ Λευκαδῖτες καὶ δικούς τους ἄντρες. Καὶ πῆγαν πεζοὶ στὴν Ἀπολλωνία, τὴν ἀποικίαν τῶν Κορθινῶν, ἀπὸ φόβο τῶν Κερκυραίων, μὴν τυχὸν τοὺς ἀμποδίζουνε στὴ θάλασσα ὅτα διαβαίνουν πέρα. Κι' οἱ Κερκυραῖοι ἄμα πληροφορήθηκαν τοὺς κατοικητάδες καὶ φρουροὺς πὼς ἔρχουνται καὶ πὼς ἡ ἀποικία παραχωρήθηκε στοὺς Κορθινούς, θύμωναν· καὶ ξεκινῶντας ἑφτὸς μὲ 25 καράβια καὶ κατόπι μὲ δέφτερο στόλο τοὺς προστάξανε στανικῶς νὰ διώξουν τοὺς φρουροὺς ποὺ στείλανε οἱ Κορθινοὶ καὶ τοὺς κατοικητάδες, καὶ νὰ δεχτοῦν τοὺς φεβγάτους· γιατὶ πήγανε στὴν Κέρκυρα τῶν Ἐπιδαμνιωτῶν οἱ φεβγάτοι κι' ἔδειχναν τάφους καὶ συγγένεια, ποὺ στ' ὄνομά τους τοὺς ξορκίζανε νὰν τοὺς πᾶν στὴν πατρίδα τους. Οἱ Ἐπιδαμνιῶτες ὅμως τίποτα τέτιο δὲν ἄκουσαν, καὶ τότες ξεκινοῦν ἐναντίο τους οἱ Κερκυραῖοι μὲ 40 καράβια καὶ μὲ τοὺς φεβγάτους, ἀποφασισμένοι νὰν τοὺς ξαναπᾶν πίσω, παίρνοντας μαζὶ τους καὶ τοὺς Ἰλλυριούς. Καὶ πεζέβοντας κοντὰ στὴ χώρα κήρυξαν πρῶτα ὅπιος ἀπὸ τοὺς Ἐπιδαμνιῶτες θέλει κι' οἱ ξένοι νὰ φύγουν ἀπείραχτοι· εἰδεμὴ, θὰν τοὺς μεταχειριστοῦν ὡς ὀχτρούς. Κι' ἐκεῖνοι σὰ δὲν ἤθελαν, τότες οἱ Κερκυραῖοι, ὄντας τὸ μέρος ἰσθμός, πολιορκοῦσαν τὴν πολιτεία.

27. Κι' οἱ Κορθινοί, ἄμα τοὺς ἔφτασαν ἀπὸ τὴν Ἐπίδαμνο ἀποσταλμένοι πὼς πολιορκιοῦνται, ἑτοίμαζαν στρατό, κι' ἀντάμα διαλαλοῦσαν ἀποικισμὸ στὴν Ἐπίδαμνο, ὅπιος ἤθελε νὰ πάει μαζὶ τους μ' ἴσο μερτικὸ κι' ἀπαράλλαχτο· κι' ἂν κανεὶς ἴσως προτιμάει νὰ μὴν ξεκινήσει ἀμέσως, θέλει ὅμως νὰ μπεῖ στὸν ἀποικισμό, ἂς μετράει, ἔλεγαν, 50 δραχμές Κορθινὲς κι' ἂς μένει πίσω. Κι' εἶταν πολλοὶ κι' ὅσοι πηγαίνανε μαζὶ κι' ὅσοι μετροῦσαν τὰ χρήματα. Καὶ παρακάλεσαν ἀκόμα καὶ τοὺς Μεγαρῆτες νὰν τοὺς συντροφέψουνε μὲ καράβια, ἂν ἴσως τυχὸν τοὺς ἀμποδίζουν οἱ Κερκυραῖοι τὸ ταξίδι. Κι' ἐκεῖνοι ἑτοιμάζουνται νὰν τοὺς συντροφέψουνε μὲ 8 καράβια, καθὼς κι' οἱ Παλινοὶ οἱ Κεφαλλονῖτες μὲ 4. Τὸ ἴδιο παρεκάλεσαν καὶ τοὺς Ἐπιδαβριῶτες ποὺ τοὺς ἔδωκαν 5, καὶ ἕνα τοὺς ἔδωκαν οἱ Ἑρμιονῖτες, 2 οἱ Τροιζηνοί, 10 οἱ Λεφκαδῖτες, κι' 8 οἱ Ἀμπρακιῶτες. Ἀπὸ τοὺς Θηβαίους πάλι κι' ἀπὸ τοὺς Φλιαστύος ζητήσανε χρήματα, κι' ἀπὸ τοὺς Ἠλείους δίχως ἀνθρώπους, καράβια καὶ χρήματα. Καὶ τῶν Κορθινῶν τῶν ἴδιων ἑτοιμαζόντουσαν 30 καράβια καὶ 3000 ὁπλῖτες.

28. Καὶ σὰν ἔμαθαν οἱ Κερκυραῖοι τὶς ἑτοιμασίες, ἔρχουνται στὴν Κόρθο μὲ γερόντους ἀπὸ τὴ Λακωνία καὶ Σικυῶνα ποὺ πήρανε μαζί τους, καὶ ζητοῦσανε ν' ἀποσύρουν οἱ Κορθινοὶ τοὺς μέσα στὴν Ἐπίδαμνο φρουροὺς καὶ τοὺς κατοικητάδες, ἐπειδὴς τίποτα δὲν τοὺς εἶναι ἡ Ἐπίδαμνο. Ἂν ὅμως εἶχαν κάπια ἀπαίτηση, εἶταν, ἔλεγαν, πρόθυμοι νὰ δικαστοῦνε στὴν Πελοπόννησο μπροστὰ σὲ πολιτεῖες ὅπιες συφωνήσουν κι' οἱ δύο, κι' ὁπιανῶν ἐπιδικαστεῖ ἡ ἀποικία, ἀφτοὶ νὰν τὴν ὁρίσουν· πρόθυμοι εἶταν καὶ ν' ἀφίσουν τὴν ἀπόφαση στὸ Δερφικὸ μαντεῖο. Πόλεμο ὅμως τοὺς τόλεγαν νὰ μὴν ἀρχίσουν· εἰδεμή, θ' ἀναγκαστοῦν κι' ἀφτοί, ἀφοῦ τοὺς βιάζουνε, νὰ

(29) Τὰ ΧΡ δίχως νόημα ἔστιν ὅτε Γράφε ἔστιν ὧν.

(30) Τὸ μέρος χωλαίνει. Ὁ Reiske ἀθετοῦσε τὸν καὶ πρὶν τὸ κατὰ τῶν Φαιάκων προενοικήσιν. Πιθανώτερο μοῦ φαίνεται πὼς ἔγραψε ὁ Θουκυδίδης ἄλλως τε καὶ ατὰ κτλ.

οἱ ντόπιοι σ' ὅλα τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα, καὶ γάμου καὶ διαζύγιου, νὰ τὴν ὀνομάζουν ΚΑΡΝΑΝΙΑ—τόνιζε ὅπου θέλεις. Δεύτερο ψεγάδι βρίσκει στὴν περιγραφὴ τῆς χώρας, ἡ ὁποία στὸ χαρτὶ παρασταίνοτουν μὲ τὸ γενικὸ χαραχτηρισμὸ «χτισμένη κοντὰ στὸ ποτάμι Ἄρτα», καὶ ὁ Ραβδῖνος παρατηρεῖ πὼς συνήθεια τους εἶτουν νὰ τὴ λένε «Καρνανιὰ ὅπου τὴν τρογυρίζει τὸ ποτάμι Ἄρτα», σύμφωνα μὲ τὸ πραματικὸ σχέδιο τῆς πολιτείας ὅπως τὸ βλέπουμε τώρα. Ρωτάει λοιπὸν ἂν τὸ ἔγγραφο εἶναι ἔγκυρο ἢ ὄχι. Ὁ Κορφιάτης ἀπαντάει πὼς αὐτὰ τὰ δυὸ ψεγάδια δὲν εἶναι καὶ πολὺ σπουδαῖα. Εἶναι περιττὸ γιὰ μᾶς νὰ ξετάζουμε τὰ ἄλλα μέρη τῆς ἀπάντησης πὼς εἶναι πολὺ μεγάλη καὶ γιομάτη θρησκευτικὲς καὶ νομικὲς κρισολογίες· μὰ τὸ σπουδαῖο συμπέρασμα πὼς βγάζουμε εἶναι πὼς στὰ 1500 ἀπάνου κάτου ἡ πατρίδα τοῦ κ. Καραπάνου ἀλήθεια ὠνομάζοτουν *Ἄρτα* ἀπ' ὅλον τὸν κόσμο καθὼς τὴ γνώριζε ὁ ἄντρας πὼς στέρνει τὸ διαζύγιο καὶ ὅσοι τὸν ἐβοήθησαν νὰ φτιάσει τὸ ἔγγραφο, ὡς τόσο ὅμως ἔμεινε στὸν τόπο ἡ θύμηση μιᾶς ἄλλης ὀνομασίας, κ' οἱ Ὀβραῖοι πὼς κρατιοῦνται πάντα σφιχτὰ στὰ παλαιὰ τὴν ἐβαστοῦσαν ἀκόμα στὰ ἔγγραφα μεγάλης Κοινωνικῆς σημασίας.

Τρεῖς ἥμισυ αἰῶνες πρίν, ὅταν ὁ Βενιαμὶν πὼς ἀναφέραμε παραπάνου ἐπῆγε ἐκεῖ πέρα, τοῦ τὴν εἶπαν ΑΧΤΑ κι αὐτὸς στὸ σημειωματάρι του τὴν ἔγραψε μὲ τὸ φράγκικο (ἢ σπανιόλικο) ἄρθρο ΛΑΧΤΑ. Αὐτὸς ὁ τύπος ἔδωσε ὕστερα ἀφορμὴ σὲ πολλὰ λάθη τῶν γραφιάδων, μὰ μὲ λίγη σκέψη ξηγιέται εὐκολώταται· γιατὶ εἶναι ὁ *Ἀραχθος* πὼς ἔγινε *Ἀραχθα* πρίν, κ' ἔπειτα ΑΡΑΧΤΑ ὅπως τὸ ΧΘΕΣ ἔγινε ΧΤΕΣ. Ἀργότερα ἄρχισε τὸ ἀπλούστεμα σὲ μιὰ λέξη τόσο κακόφτιαστη μὲ τρεῖς συλλαβὲς ὅλες *α* κ' ἕνα ἀνακάτεμα ἀπὸ σύμφωνα πὼς εἶναι τόσο βαρὺ στ' αὐτιὰ· οἱ δυὸ τύποι ΑΧΤΑ καὶ ΑΡΤΑ πάλεψαν πολὺν καιρὸ ὥς πὼς ἐκέρδεψε ὁ δεύτερος, καὶ σήμερις ὅλοι μας λέμε ΑΡΤΑ. Στὴν ἐποχὴ τοῦ Βενιαμὶν ΑΧΤΑ βαστοῦσε ἀκόμα· ἂν ὅμως πάρετε ὅλες τὶς ἔγδοσες καὶ τὰ χειρόγραφα τοῦ ἔργου του—καμμιὰ εἰκοσαριὰ τὸ σύνολο—θὰ βρεῖτε ΑΒΤΑ (δηλαδὴ ΛΑΒΤΑ μαζὶ μὲ τὸ ἄρθρο ὅπως εἴπαμε). Ὁ λόγος εἶνε πὼς τὰ δυὸ γράμματα Β καὶ Χ στὰ ὀβρέϊκα μοιάζουνε πολὺ τόνα μὲ τἄλλο κ' εὔκολα οἱ σπανιόλοι γραφιάδες πὼς δὲν ἐγνώριζαν τὸν τόπο τἄλλαζαν. Ἕνας ἀπὸ τοὺς Ὀβραίους ὅπου ἠύρεν ὁ Βενιαμὶν στὴν Ἄρτα ὀνομάζοτουν *Ἡρακλῆς*, κι αὐτὸ ἀξίζει νὰ σημειωθεῖ γιατὶ ἀποδείχνει πὼς ἐβαστοῦσαν παράδοσες ἑλληνικές.

Ἂς γυρίσουμε ὅμως στὸ ΚΑΡΝΑΝΙΑ. Πῶς τὸ ὄνομα μιᾶς ἐπαρχίας τόσο μεγάλης μετακινήθηκε ἀπὸ τὴν παλαιά του θέση καὶ σμίκρυνε τόσο πολὺ ὥστε νὰ ξεφράζει μονάχα μία πολιτεία; Ἕνα καλὸ ψάξιμο μέσ' στὴν ἱστορία τοῦ Βυζάντιου θὰ μᾶς τὸ φανερώσει ἴσως. Μπορεῖ ἡ Ἄρτα νὰ εἶτουν πρωτεύουσα ἑνὸς θεμάτου ποὺχε ὄνομα Ἀκαρνανία, καὶ νὰ πῆρε ἔπειτα μοναχή της τὸ ὄνομα τοῦ ὅλου θεμάτου. Τούτη τὴ στιγμὴ δὲ θυμᾶμαι παραδείγματα τέτοιας λογῆς, μὰ δὲ μοῦ λείπουν καὶ τὰ ἀνάποδα. Candia πὼς εἶτουν τὸ τούρκικο ὄνομα τοῦ Ἡράκλειου τὸ πῆραν οἱ Βενετσιάνοι γιὰ ὅλο τὸ νησὶ τῆς Κρήτης· καὶ ἡ Negroponta, ἡ Χαλκίδα, σημαίνει ἀκόμα γιὰ τοὺς ξένους, ὅλη τὴν Εὔβοια.

*
* *

Ἄλλο ἕνα ζήτημα καὶ σ' ἀφίνω. Θὰ μιλήσω γιὰ τὸ κορφιάτικο τραγοῦδι πὼς τυπώθηκε στὸ 147 φύλλο τοῦ «Νουμᾶ» ἀπὸ τὴ συλλογὴ τοῦ κ. Σπίγγου. Πιστεύω πὼς μέσα σ' αὐτοὺς τοὺς στίχους ἔχουμε δυὸ ποιήματα χωριστὰ τὸ ἕνα ἀπὸ τὸ ἄλλο, ἀκέρια ὅμως καὶ τὰ δύο. Τὸ πρῶτο πὼς νὰι ὅλο λυρικὸ τὸ ξέρω ἀπ' ὄξω καὶ τὸ ξαναγράφω ἐδῶ, ὄχι δὰ ὅπως τὄμαθα ὅταν εἴμουν ἀγόρι μὰ μήτε κι ὅπως μᾶς τὸ δίνει ὁ κ. Σπίγγος, μόνε θὰ πάρω ἀπ' αὐτόνε ὅ τι βρίσκω σωστό, κι ἔτσι διορθώνοντας τὸ δικό μου θὰ πασκίσω νὰ τὸ ξαναφέρω πίσω στὸ ἀρχικό του καλοῦπι.

Ἀπάνου στ' Ἀηδονόπουλου κλῆμα 'ναι φυτεμένο,
Κάνει σταφύλι κόκκινο κρασάκι αἱματωμένο·
Ὅσες μαννάδες κι ἂν τὸ πιοῦν ποτὲ παιδὶ δὲν κάνουν·
Νὰν τὄχε πιεῖ κ' ἡ μάννα μου, νὰ μὴ μ'εἶχε γεννήσει
Ἀφόντις ἐγεννήθηκα ποτὲ καλὸ δὲν εἶδα·
Ὅλο στὰ ξένα προβατῶ, στὰ ξένα παραδέρνω.

Κ' ἐδῶ τελειώνει τὸ πρῶτο κομμάτι.

Μὲ τὸ στίχο

Κ' ἐκεῖ στὰ ξένα ποὔμουνα μεγάλο θάμα εἶδα

ἀρχινάει τὸ δεύτερο πὼς νὰι παραμῦθι καὶ λυρισμός, ἕνα εἶδος διδασκαλικὴ ποίηση πὼς δὲν ἔχει ὅμως τίποτε νὰ κάμη μὲ τὸ πρῶτο. Ὁ μόνος δεσμὸς πὼς τὰ βαστάει μαζὶ εἶνε ἡ λέξη «στὰ ξένα», μὰ στὸ νόημα εἶνε τόσο μακρυὰ ἀναμεταξύ τους ὅσο ἡ Ἑλβετία ἀπὸ τὴν Κίνα πὼς δὲ θὰ σμίξουν ποτέ. Μὰ θὰ πεῖς ὁ κ. Σπίγγος δὲ μπορεῖ παρὰ ν' ἄκουσε ὅλους τοὺς στίχους μαζὶ καὶ δὲν τοῦ πρέπει ἐπίκριση. Ὅμως θἄχες ἄδικο ἂ σοῦ περνοῦσε ἡ ἰδέα πὼς ἐγὼ θέλω νὰ τὸν κατηγορήσω γιὰ τὸ λάθος πὼς ἔγινε. Ἀνίσως φταίει κανεὶς σ' αὐτὸ τὸ μπέρδεμα εἶναι τοῦ χοροῦ ἡ γλῶσσα. Ἡ κακοστόχαστη ἕνωση τῶν κομματιῶν ἔγινε μέσ' τὸ ἄναμμα τοῦ συρτοῦ. Ἐκεῖ πὼς ἡ διασκέδαση ἐπήγαινε πρίμα ὁ τραγουδιστὴς φτανει στὸν τελευταῖο στίχο καὶ ἡ συντροφιὰ λαχταράει νὰ μὴ διακόψει τὸ περπάτημα τὸ κυματιστὸ καὶ τοῦ ματιοπόλεμου τὴ σπιθοβολή. Ἴσως καὶ κάπια λυγερὴ νοστιμεύοτουν τὴ μαγευτικὴ φωνή του, κι ὁ λεβέντης μας μὴ θέλοντας κανενὸς τὸ κέρι νὰ χαλασει γυρεύει στὰ βαθια τοῦ θυμητικοῦ του μήπως εὕρει τίποτες νὰ ταιριαζει. Αὐτὸ τὸ «στὰ ξένα» πὼς μὲ τὶς ἐπαναλήψες αὐτουνοῦ καὶ τῆς παρέας εἶχε εἰπωθεῖ ἑξι φορὲς τοῦ φέρνει στὸ νοῦ τὸ παραμῦθι τῆς μαννας πὼς πλέρωσε μὲ τὸ χαμὸ τοῦ μωροῦ της τὴν ἁμαρτία τοῦ ψεύτικου ὅρκου, τὸ βρίσκει ὄχι μόνο ἀθῶο μὰ καὶ διδαχτικό, κ' ἔφτυς τὸ ἀγκιστρώνει ἀπάνου στὸ πρῶτο δίνοντας σὲ φίλους καὶ φιλεναδες τὴν εὐχαρίστηση νὰ ξεφαντώσουν ἄλλη μισὴ ὥρα ἀκόμα. Τὸ κόλλημα ἔγινε ἔπειτα καὶ δεύτερη καὶ τρίτη φορὰ ὅσο πὼς ὁ κόσμος τὸ συνείθισε κ' ἐπῆρε τὸ τραγοῦδι γιὰ ποίημα μονοκόμματο. Βέβαια ὅποιος τὸ ὑπαγόρεψε τοῦ κ. Σπίγγου τὸ πίστεψε γιὰ τέτοιο, κι αὐτὸς μὲ τὴ σειρά του ἐπλανέθηκε ἀθῶα. Μπορεῖ νὰ εἶναι καὶ ἄλλα παρόμοια κομμάτια μέσα σὲ τούτη τὴ συλλογὴ καὶ σ' ἄλλες ἀκόμα, καὶ γι' αὐτὸ παίρνω ἀφορμὴ νὰ συστήσω ὁλουνῶνε ὅσοι πιάνουν στὰ χέρια τέτοια ὑλικὰ νὰ κοσκινίζουν καλὰ τ' ἀλεύρι τους. Αὐτὴ ἡ παρατήρηση εἶναι γενικὴ· ταιριαζει λ. χ. καὶ στὰ τραγούδια τοῦ Ὀλύμπου πὼς τυπώθηκαν σὲ κάμποσα φύλλα τοῦ «Νουμᾶ». Μερικὰ ἀπ' αὐτὰ εἶναι τόσο σκοτεινά, τόσο μπερδεμένα ἢ ψαλιδισμένα πὼς πολεμᾶς τοῦ κάκου νὰ βρεῖς μέσα τους τὴ σειρὰ τῆς ἰδέας, καὶ ὅσο κοπιαζει ἡ σκέψη σου, ὅσο δουλεύει ἡ φαντασία σου ἄκρη δὲ βρίσκεις. Καὶ ὅμως δὲ μπορεῖς ν' ἀρνηθεῖς πὼς κάθε κομμάτι στὴν ἀρχὴ πὼς φτιάστηκε παράσταινε κάτι σωστὸ καὶ ἀκέριο. Ἕνας ποιητὴς μπορεῖ νὰ μὴν εἶναι πρώτης, νὰ μὴν πετάει ψηλὰ σὰν ἀετός, ὡς τόσο κάποια δόση λογισμοῦ δὲ θὰ τοῦ λείπει βέβαια. Ἂν ἔλεγε ἀνοησίες, τὰ τραγούδια του δὲ θἄβρισκαν τόπο καὶ δὲ θὰ γίνουνταν μέρος τῆς πνεματικῆς κληρονομιᾶς τοῦ λαοῦ, ὅσο χαμηλὴ κι ἂν εἶναι ἡ μαθηση τοῦ ἔθνους. Κάθε τραγοῦδι

διαφεντεροῦν κάνοντας φίλους ὅσους προτιμοῦν ὄχι, φίλους βασιμώτερους (31) ἀπὸ τοὺς τωρινοὺς (32). Μὰ οἱ Κορθινοὶ τοὺς ἀπάντησαν πὼς, ἂν ἀποσύρουν τὰ καράβια καὶ τοὺς βαρβάρους ἀπὸ τὴν Ἐπίδαμνο, θὰν τὸ συλλογιστοῦν· πρὶν ὅμως δὲν τεριάζει ἐκεῖνοι νὰ πολιορκιοῦνται κι' ἀρτοὶ νὰ δικολογοῦν. Κι' οἱ Κερκυραῖοι πάλι ἀνταπαντήσαν, ἂν κι' ἐκεῖνοι ἀποσύρουν τοὺς μέσα στὴν Ἐπίδαμνο, πὼς καὶ τὸ κάνουν· εἶναι ὅμως, ἔλεγαν, ἕτοιμοι νὰ συφωνήσουν ὥστε κι' οἱ δυὸ νὰ μείνουν ὅπου βρίσκουνται καὶ νὰ κάνουν ὅρκους ὡς πὼς νὰ γίνει ἡ δίκη.

29. Οἱ Κορθινοὶ ὅμως δὲν παραδέχτηκαν τίποτα, παρὰ ἅμα τοὺς ἁρματώθηκαν τὰ καράβια κι' ἔφτασαν οἱ συμμάχοι, ἔστειλαν πρῶτα κήρυκα νὰ κηρύζει πόλεμο τῶν Κερκυραίων, καὶ τότες σηκώθηκαν μὲ 75 καράβια καὶ 2000 ὁπλῖτες, κι' ἁρμένιζαν πρὸς τὴν Ἐπίδαμνο ν' ἀντιπολεμήσουν τοὺς Κερκυραίους, κι' ἀρχηγούς τους εἶχαν, τῶν καραβιῶν τὸν Ἀριστέα τοῦ Πελλίχου καὶ τὸν Καλλικράτα τοῦ Καλλία, καὶ τὸν Θιμόνορα τοῦ Τιμάνθη, καὶ τοῦ πεζικοῦ τὸν Ἀρχέτιμο τοῦ Ἐβρυτίμου καὶ τὸν Ἰσαρχίδα τοῦ Ἰσάρχου. Κι' ἅμα φτάσανε στὸ Ἄχτιο τῆς Ἀναχτορικῆς ὅπου βρίσκεται ὁ ναὸς τοῦ Ἀπόλλου, ἀπὰς στὸ στόμα τοῦ Ἀμπρακικοῦ Κόρφου, τότες οἱ Κερκυραῖοι μὲ μιὰ φελοῦκα τοὺς ἔστειλαν ὁμπρὸς κήρυκα νὰν τοὺς πεῖ νὰ μὴν προχωρήσουν ἐναντίο τους, κι' ἀντάμα ἁρμάτωσαν τὰ καράβια, τὰ παλιὰ ζουναρώνοντάς τα ἔτσι πὼς νὰ ταξιδέβουν καὶ διορθώνοντάς τους ὅ,τι εἶχαν ἄλλο (33) ἀνάγκη. Κι' ὅταν ὁ κήρυκας δὲν τοὺς ἔφερε πίσω τίποτα εἰρηνικὸ ἀπὸ τοὺς Κορθινοὺς κι' εἶχαν ἁρματωθεῖ τὰ καράβια τους, τότες ἀντιξεκινῶντας κι' ἀρτοὶ παρατάχτηκαν καὶ πολέμησαν. Καὶ νίκησαν τρανὴ νίκη οἱ Κερκυραῖοι καὶ κατάστρεψαν 15 καράβια τῶν Κορθινῶν. Κι' ἔτυχε ἴσα ἴσα τὴν ἴδια μέρα κι' ἐκεῖνοι πὼς πολιορκοῦσαν τὴν Ἐπίδαμνο νὰν τὴν πάρουνε μὲ τὴ συφωνία πὼς νὰ πουληθοῦν οἱ ξένοι καὶ τοὺς Κορθινοὺς νὰ τοὺς κρατήσουνε φυλακὴ ὡς πὼς ν' ἀποφασιστεῖ τί θὰ γίνουν.

30. Κι' ὕστερα ἀπὸ τὴ μάχη οἱ Κερκυραῖοι, ἀφοῦ ἔστησαν τρόπαιο ὄξω στὴ Λεφκίμμη, τὸ ἀκροτήρι τῆς Κέρκυρας, ὅλους τοὺς ἄλλους ὅσους ἔπιασαν αἰχμάλωτους τοὺς σκότωσαν, τοὺς Κορθινοὺς ὅμως τοὺς φυλάκισαν καὶ τοὺς κρατοῦσαν. Κι' ἔπειτα ὅταν οἱ Κορθινοὶ κι' οἱ συμμάχοι τους, ἀδυνατισμένοι (34) σὲ καράβια, ἔφυγαν πίσω στὸν τόπο τους, οἱ Κερκυραῖοι θαλασσοκρατοῦσαν ὅλο τὸ πέλαγος, τὸ γύρω σ' ἐκεῖνα τὰ μέρη, καὶ τραβῶντας στὴ Λεφκάδα, τὴν ἀποικία τῶν Κορθινῶν, κατάκαψαν δεντρά, κι' ἔκαψαν τὴν Κυλλήνη, τὴ σκάλα τῶν Ἠλείων, γιατὶ ἔδωκαν τῶν Κορθινῶν καράβια καὶ χρήματα. Καὶ τὸν περισσότερο καιρὸ (35) ὕστερα ἀπὸ τὴ μάχη καιροφυλαχτοῦσαν (36) τὴ θάλασσα, καὶ τῶν Κορθινῶν τοὺς συμμάχους ἁρμοῦσαν καὶ τοὺς κατάστρεφαν· ὡς πὼς μὲ τὸν ξαναγυρισμὸ τοῦ καλοκαιριοῦ, ἐπειδὴ τοὺς βασανίζουνταν οἱ συμμάχοι, ἔστειλαν οἱ Κορθινοὶ καράβια μὲ στρατὸ καὶ στρατοπεδ ψανε στὸ Ἄχτιο καὶ γύρω στὸ Χειμάριο τῆς Θεσπρωτικῆς, ἀπ' ὅπου νὰ προσέχουν τὴ Λεφκάδα καὶ τὶς ἄλλες πολιτεῖες ὅσες τους εἶτανε φιλικές. Στρατοπέδεψαν ἀντίκρυ στὴ Λεφκίμμη κι' οἱ Κερκυραῖοι μὲ καράβια καὶ πεζικό. Κι' οἱ δυὸ τους ὅμως δὲν ἔβγαιναν ν' ἀλληλοχτυπηθοῦν, παρὰ ἀφοῦ πέρασαν ἀρτὸ τὸ καλοκαῖρι ἀντιστρατοπεδεμένοι, ἔπειτα σὰ χειμώνιασε γύρισαν κι' οἱ δυὸ τους πίσω στὸν τόπο τους.

---

(31) Τὰ ΧΡ ἑτέρους. Γράφε ἐχυρούς. Πρβ. 35 ὅστις ἐχυρώτατος τοῦτον φίλον ἔχειν.

(32) Τῶν νῦν ὄντων=τῶν Κορθινῶν.

(33) Τὰ ΧΡ τὰς ἄλλας. Γράφε τἄλλα.

(34) Τὰ ΧΡ ἡσσημένοι. Νομίζω ἡσσώμενοι.

(35) Τὰ ΧΡ χρόνου. Ἴσως χειμῶνος.

(36) Τὰ ΧΡ ἐπεκράτουν τῆς θαλάσσης. Δίχως ἄλλο γράφε ἐπετήρουν τὴν θάλασσαν ἢ τὰς θαλάσσας·

λοιπὸν τὴ στιγμὴ ποὺ πρόβαλε στὸ φῶς εἶτουν μεγάλο ἢ μικρὸ καλλιτέχνημα τῆς ἐποχῆς του, κ' εἶναι χρέος τοῦ κριτικοῦ ἀπὸ τὰ τσακίσματα ὅπου μᾶς ἔμειναν ν' ἀνεβεῖ στὰ ὁλάκερα πλάσματα καὶ νὰ τὰ ξαναστυλώσει ὅπως πρωτοβγῆκαν ἀπὸ τ' ἀργαστῆρι τοῦ τεχνίτη.

Ἂν τέτοια δουλιὰ ἔγινε ἀπάνου στὴν ποίηση τὴ δική μας δὲν εἶμαι σὲ θέση νὰ τὸ πῶ. Κλίνω ὅμως νὰ πιστέψω πὼς δὲν ἔγινε. Ἂν ἀρχίνησε, ἂς ἐξακολουθήσει, κι ὁ «Νουμᾶς» ποὺ εἶναι τὸ ὄργανο τοῦ φιλολογικοῦ ξαναγεννημοῦ στὴ ρωμηοσύνη ἂς ἀνοίξει πλατειὰ τὶς στῆλες του γιὰ μελέτες ἀπάνου σ' αὐτὸν τὸν κάμπο.

Λέγοντας αὐτὸ δὲν ἐννοῶ πὼς ὁποιος δὲ μπορεῖ νὰ κάμει ὅλη τὴ δουλιὰ πρέπει νὰ μὴ συνεισφέρει τίποτις καὶ νὰ πάψει τὸ δημοσίευμα τραγουδιῶνε ἂς εἶν' καὶ δίχως τὴ χρειαζούμενη κριτικὴ μελέτη. Ὁ πνευματικὸς πλοῦτος τοῦ ἔθνους πρέπει νὰ περιμαζεφτεῖ, καὶ ἂν ἕνας δὲν εὐκολύνεται ἢ δὲν ἀδειάζει νὰ καταδουλεύει τὸ μερτικὸ ποὺ πέφτει στὰ χέρια του, ἄλλος θὰ 'ρθεῖ κατόπι νὰ κάμει ὅ τι δὲ μπόρεσε ὁ πρῶτος. Πολλὲς φορὲς εἶναι ἀδύνατο νὰ κοσκινίζεις τὸ ὑλικὸ ποὺ ἔχεις μπροστά σου, κ' ἐγὼ ὁ ἴδιος ὅπου στέκουμαι τώρα καὶ διδάσκω μπορῶ νὰ βρεθῶ σὲ θέση ποὺ νὰ μὴ φυλάω τὸ νόμο. Καλὴ δουλιὰ δὲ γένεται πάντα μ' ἕναν ἐργάτη μοναχα.

Λόντρα τὶς ἕστερες τοῦ Μάη 1905.

British Museum

Σὲ ἀσπαζουμαι.

Ὁ συνάδελφός σου
ΛΑΖΑΡΟΣ ΒΕΛΕΛΗΣ

ΖΩΗ

Ἕνας σοφὸς ἐδιάβασε τοῦ κόσμου τὰ βιβλία,
Ἐμέτρησε τἀστέρια ποὺ λάμπουνε ψηλά,
Μελέτησε τὸν ἄνθρωπο, τὰ ἔντερα, τὰ θηρία
Κι ἀγάπη δὲν ἐγνώρισεν ἡ δόλια του καρδιά.

Ἐγέρασε καὶ ἤξερε τα πάντα σὰν Πυθία
Τὸ παρελθὸν τά μέλλοντα κι ὅλα τα τωρινά,
Ἀπέθανε, τὸν θάψανε σέ μιά μικρὴ γωνία
Κ' ἐφύτρωσε ἀπ' τὸ μνῆμα του παχειὰ κολοκυθιά.

Γ. Σ. ΖΟΥΦΡΕΣ

Η ΙΛΙΑΔΑ
ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΤΟΥ ΛΑΟΥ

Νὰ τέλος ποὺ καὶ τὸ περίτρανο ἑλληνικὸ ποίημα μεταφράστηκε....στὴν ἑλληνική. Γιατί ἀντίθετα ἀπ' τοὺς λιγοστοὺς ποὺ πιὸ μπροστὰ μετάφρασαν ἢ ὁλάκερη ἢ λίγο μέρος τῆς *Ἰλιάδας* στὴ φτιαστὴ γλῶσσα ποὺ ἀρχαΐζει, σ' αὐτὴ ποὺ ἀσκημίζει τὴ νεώτερη φιλολογία τῶν Ἑλλήνων, ἢ σὲ μιὰ γλῶσσα ἀνακατεμένη ἀπὸ καθαρεύουσα καὶ δημοτική, ὁ Ἀλέξαντρος Πάλλης μεταχειρίστηκε ὅπως στὶς ἄλλες μεταφράσές του καὶ αὐτὴ τὸ ἰδίωμα τοῦ λαοῦ, τὴν πεταχτὴ καὶ δροσερὴ καὶ ζωντανὴ δημοτική. Ἡ γλῶσσα καὶ τὸ μέτρο, ποὺ χίλιες φορὲς ὁ βοσκός, ὁ χωρικός, ὁ τεχνίτης ἄκουσαν ν' ἀντιχάη στοὺς κλέφτικους σκοπούς, στὰ τραγούδια τῆς ἀγάπης, στὰ θλιμμένα μυρολόγια, ντύνει τώρα τὴ δήγηση τοῦ ἡρωϊσμοῦ τοῦ Ἀχιλλέα, τοῦ διαλόγου τῆς Ἀντρομάχης, τῶν πένθιμων θρήνων πάνου ἀπ' τὸ νεκρὸ τοῦ Ἕχτορα. Μὲ μὲ τὴ μορφὴ μαζί, ἡ μεγάλη ἀρχαία ποίηση ξαναζεῖ ἐδῶ παίρνοντας καινούρια νιότη ἀπ' τὶς εἰκόνες κι ἀπ' τὴ σκέψη τὴ νεώτερη· *ἐκκλησιὰ* ἐδῶ ναι ὁ ναός, *παπᾶς* ὁ ἱερεύς, *κάστρο* τὸ «ἐν πόλει ἄκρῃ», *καπετάνιος* ὁ «ἀρχός», *παλληκαριὰ* ἡ θούριδος ἀλκή, *αὐγούλα* γίνεται ἡ ἠώς καὶ *Χάρος* ὁ θάνατος. Κι ἂν ἔτσι ὁ θησαυρὸς τῶν ὁμηρικῶν τραγουδιῶν γίνεται, σκεδὸν ὅλος, φανερὸς καὶ διάφανος ὡς καὶ στοὺς ἀναγνῶστες τους ἄγευτους ἀπὸ κάθε κλασικισμό, πόσες καὶ πόσες θελχτικὲς παρατήρησες καὶ παραβολὲς διδαχτικὲς δὲ βγαίνουν ἀπ' τὴν ξέταση αὐτῆς τῆς μετάφρασης γιὰ κεῖνον ποὺ κ' ἡ γλῶσσα κ' ἡ τέχνη τοῦ Ὁμήρου ἄγνωστη δὲν εἶναι! Ἂς σταματήσουμε γιὰ μιὰ στιγμὴ σὲ κάνα δυὸ ἀπ' τὰ ἐπίθετα: σ' ἐκεῖνα π' ἀποδοθήκανε δίχως ἄλλαγμα κανένα (νεφεληγερέτα=συγνεφοσυνάχτης, ἀστεροπητὴς= κεραυνοστιναχτης, ἀργυροδίνης=ἀργυρόγοργο, φιλομμειδὴς = φιλογέλαστη, ποδήνεμος ὠκέα=γοργὴ ἀνεμόποδη) σ' ἄλλα ποὺ ξαστενίζουνε (ἀργυρόπεζα: λευκόποδη) ἢ δυναμώνουν (γυναῖκ' εὐειδέα: γυναῖκα ἀγγελοκαμωμένη, ἠδυεπής: χρυσολαλος) ἢ δίνουν σάλλα τὴ θέση (ἀντὶς βοιδομάτα λόγου χάρη ποὺ λέει σήμερα ἄλλο παρὰ βοῶπις προστιμήθηκε ἡ μαρμαρόλαιμη)· σὲκεῖνα ποὺ φανερώνουν μὲ τὸ πλῆθος τῶν διάφορων εἰκόνων τὸν πλοῦτο καὶ τὸ εὐκολολύγιστο τῆς νεώτερης γλώσσας: ἔτσι ἀντίθετα στὸ μοναδικὸ «πόδας ὠκὺς» ἔχουμε γοργόποδος (γοργοπόδαρος) καὶ φτεροπόδαρος (φτερουγόποδος) καὶ φτερογλήγορος· ὅπως τὸ «καλλιπαρῆος» γίνεται τριπλό: κρινομάγουλη, κρινοθώρητη καὶ ροδόθωρη. Οἱ χαριτωμένες λέξες, τόσο συχνὲς στὰ δημοτικὰ τραγούδια, «λυγερὴ» καὶ «μαυρόματα» παίρνουν τὴ θέση τῶν «εὐπλόκαμος» καὶ «ἑλίκωψ»· ἀντὶς εἰκόνα ἀκουστικὴ ἔχουμε τοῦ ματιοῦ εἰκόνα, ἡ θάλασσα ἠχήεσσα γίνεται θάλασσα ἀφρισμένη· ἐνῶ μόλη τὴν τόση ὁμορφιὰ του τὸ «ἅλα μαρμαρέην» ξαναφωτοβολάει στὸν ἀντίλαμπο γιαλό. Σωστὴ λαϊκὴ χάρη παίρνει τώρα ἡ «δια γυναικῶν» πεντάμορφη Λενιώ, ἡ Λενιὼ μὲ τὸ συρτὸ φουστάνι, «τανύπεπλος», κι αὐτὸς ὁ Δίας ὁ δολόμητις τώρα συχωράει νὰ τοῦ φωνάζουν «μαργιόλε»!

Μὰ πάλι πόση δὲν κλείνουν καὶ δὲ δίνουν ὁμορφιὰ μερικοὶ τύποι τῆς καινούριας γλώσσας ἄγνωστοι στὴν ἀρχαία! κεῖνα τὰ ἐπίθετα λόγου χάρη ποὺ κανουν ἕνα μὲ τὸ ρῆμα δίνοντας σ' αὐτὸ ἢ πιὸ φανερὴ ἢ πιὸ πιστὴ ἢ πιὸ τέλεια σημασία: «ὤχετο κῆλα θεοῖο» λέει ὁ Ὅμηρος, «συγνόπερταν» λέει ἡ καινούρια γλῶσσα· «κύσε» ὁ Ἕχτορας τὸ παιδάκι του, μὰ στὴ νεώτερη γλῶσσα «τὸ γλυκοφίλησε»: ὅμοια κεῖνος ποὺ «μειδᾶει» ἐδῶ «γλυκογελᾶ» κ' ἡ Θέτη ποὺ «λύσσεται» «θερμοπερικαλιέται».

Μποροῦσανε νὰ γίνουν κι ἄλλες παρατήρησες πανω στὸν τρόπο καποτε πιὸ βαθυ καὶ δυνατὸ ποὺ ὁ νεώτερος μεταφραστὴς μεταχειρίζεται γιὰ νὰ ποδώσει τὴν ἔκφραση τοῦ πόνου βάζοντας στὴ θέση τῆς γενικῆς κι ἀφαιρεμένης ἰδέας τὴν εἰδική καὶ συγκεκριμένη, μεταφέροντας σὲ ὑλικὴ ἔννοια ὅ,τι ὁ ἀρχαῖος ποιητὴς πνευματικὰ ζουγραφίζει: ἡ «ἀχνυμένη κῆρ» (Ω 773) γίνεται «μὲ σπλαχνα πληγωμένα», τὸ «ἔχω δ' ἄχε' ἄκριτα θυμῷ» (Ω 91) «ἄχ μὲ τρῶν τόσα σκουλήκια ἐμένα», τὸ «ἀλιγοδρανέων» (Π 84.) μεταφράστηκε «μὲ τὴν ψυχὴ στὸ στόμα» καὶ τὰ λόγια τοῦ Ἀχιλλέα στὸν Πρίαμο: Ἀ δείλ' ἢ δὴ πολλὰ κακ' ἄνσχες σὸν κατὰ θυμόν (Ω 518) τρέμουν ἀπὸ ἀληθινώτερο καὶ βαθύτερο συμπονεμὸ στὴ φράση «Ἀ δόλιε, ναὶ πολλὰ ἡ ψυχὴ σοῦπιε πικρὰ φαρμακια». Τὸ ἐναντίο ἂς παραβληθῆ τὸ «ἶσον ἐμῇ κεφαλῇ» (Σ 82) μὲ τὸ πνεματικώτερο «σὰ φῶς μου».

Μὰ περισσότερο ἀπ' αὐτὲς κι ἄλλες ὅμοιες παρατήρησες, ποὺ ὁ ἀναγνώστης μπορεῖ μὲ τὴν ἡσυχία του νὰ κάνῃ διαβάζοντας τὸ βιβλίο τοῦ Πάλλη, ἀ-

*) Δημοσιεύτηκε στὸ ἐπιστημονικὸ περιοδικὸ τῆς Φλωρεντίας «Atene e Roma», φύλλ. τοῦ Μάη σελ. 156—159.

ΘΕΣΣΑΛΙΚΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

ΡΟΥΜΠΙΝΑ Η ΑΛΙΒΑΝΙΣΤΗ

Α'.

Οἱ καταχνιὲς τοῦ χυνόπωρου σέρνουνται βαριὲς καὶ ἀνάρια στὸ ρημαγμένον κάμπο καὶ τὰ ξεροπόταμα ἀρχινοῦνε τώρα νὰ κατεβάζουν ρουσκωμένα καὶ θολὰ νερά. Τὰ μάβρα κορακια κοπαδιαστὰ πετοῦνε ἀπὸ τὸ ἕνα ὀργωμένο χωράφι στὸ ἄλλο καὶ ψάχνουν κάτι νὰ βροῦνε μέσα στὸ ἀχνισμένο χῶμα μὲ τὶς κίτρινες μύτες των, ἐνῶ κάπου κάπου κ' ἕνας ζεβγηλάτης σκυφτὸς στὸ ἀλέτρι του χουγιάζει τὰ ὀκνά του βόδια καὶ τὰ κεντάει μὲ τὴ μακριὰ τὴ βουκέντρα. Ὁ ἥλιος πνίγεται στὰ σύννεφα καὶ οἱ μέρες πιὸ σκοτεινὲς δροσίζουνται μὲ τὰ πρωτοβρόχια.

Κι ἀπάνου στὸν ἀέρα οἱ μάβρες ἀράδες τῶν πουλιῶν τοῦ χειμώνα ἔρχουνται ἀπὸ τὴ μιὰ ἄκρια τοῦ οὐρανοῦ καὶ χάνουνται στὴν ἄλλη καὶ βγάζουν κάποτε κι ἀλλότε τὶς κλαψιάρικες ἐκεῖνες φωνὲς ποὺ κάμνουν τοὺς χωριάτες νὰ σηκώνουν τὰ κεφάλια πρὸς τὰ πάνου καὶ μ' ἀνοιγμένο στόμα καὶ ὀρθάνοιχτα τὰ μάτια νὰν τὰ βλέπουνε νὰ περνοῦνε.

—

Ἡ κόκκινη Φωτιὰ κι ὁ γλήγορος Λίβας μπροστὰ μὲ τὰ ρουθούνια κατὰ τὸν οὐρανὸ σὰ νὰ μυρίζουν τὸ καλὸ καὶ τἄφτονο κυνῆγι χώνουνται στὰ λασπωμένα κοκκινοχώματα καὶ φτάνουν στὴν παλιὰ κουράλα, ἕνα δέντρο πελώριο καμένο ἀπὸ χρόνια.

Κοντὰ ἀναμένος ἀπὸ τὴν τρεχάλα ὁ νέος κυνηγός, μὲ τὶς ψηλὲς μπότες καὶ τὸ πράσινο ζουνάρι στὴ μέση, ἀκολουθάει μὲ τὰ ἔξυπνα μάτια ἕνα κοπάδι ἀγριόπαπιες ποὺ πέφτει, χαμηλώνοντας τὸ φτερό, στὶς μεγάλες μπάρες ποὺ ἀνταριάζουνται κάπου ἐκεῖ χάμου μὲ τὸν πρωινὸ ἥλιο.

Κλείνει τὸ ζερβί του μάτι, σημαδέβει καὶ δυὸ ἀγριόπαπιες χτυποῦνε λαβωμένες τὰ πλατούρια των μέσα στὴ μπάρα γιὰ νὰ γλυτώσουν ἀπὸ τὰ δόντια τῶ σκυλιῶ ποὺ πλέχουν κατὰ πάνου των καὶ γκαβγίζουν ἀπὸ χαρά. Οἱ ἄλλες στὸ βρόντο πετοῦν ξενομισμένες.

Μία γυναῖκα κουκουλωμένη, ποὺ ἀντίπερα σκύφτει καὶ ξεριζώνει ἀγκάθια, ἀκούει τὶς ντουφεκιὲς καὶ γυρνάει νὰ κοιτάξει· μὰ ἡ καρδιά της σφίγγεται καὶ ἡ ὄψη της χλωριάζει, σὰ θωρεῖ τὸ νέο κυνηγὸ νὰ κάθεται τώρα σὲ μιὰ πέτρα καὶ νὰ μαθλάει τὰ λαγωνικά του ποὺ σέρνουν στὸ χῶμα καὶ τοῦ πᾶνε καθένα ἀπὸ ἕνα πουλί.

Εἶναι μέρες τώρα ποὺ μέσα στὰ καταχνιασμένα πουρνὰ τὸν ἀπαντέχει μὲ τὸ ὅπλο κρεμασμένο στὸν ὦμο νὰ τραβάει ἄγνωριαστος κατὰ τὶς μακρινὲς μπάρες γιὰ κυνῆγι, ἐνῶ ἀφτὴ ζαλισμένη μὲ βρεμένα κούφια ξύλα καταπίνει τὸ πικραμένο σαλιο της καὶ μουσκέβει τὰ ὤρια μαλλια της ἀπὸ τὸν ἴδρο ποὺ τρέχει.

Στὰχάλαστα ἀκόμα ὄνειρά της ξεγελιέται καὶ πολλὲς βολές, ὅταν τυχαίνει νὰ περάσει ἀπὸ κοντά του, νογάει τὰ καφτερά του μάτια νὰ μπήγουνται πάνου της τόσο ποὺ θαρρεῖ πως εἶναι μαρμαρωμένη πιὰ καὶ δὲν μπορεῖ νὰ σαλέψει ἀπὸ τὸν τόπο. Κοντοστέκεται τότε, τὸν κοιτάζει κι ἀφτὴ κατάματα λαχταρισμένη καὶ τὸν γλέπει νὰ χαμογελάει κάπως, μὰ δὲν τῆς πετάει ἀκόμα μιλιὰ καὶ φέβγει πάλε ντροπιασμένη καὶ λωλαμένη.

Οἱ ἀντάρες σκορπιοῦνται ἀπὸ τὸν ἥλιο καὶ ὁ νέος κυνηγὸς ἀντικρύζει τὴ Ρουμπίνα νὰ λάμπει πλημμυρισμένη στὶς ἀχτίνες του. Ἔχει γυρισμένο τὸ πρόσωπο πρὸς ἀφτὸν καὶ μὲς τὸ χλιαρὸν ἐκεῖνον καιρὸ

ξίζουν δυὸ ἢ τρία σύντομα δείγματα τῆς μετάφρασής του, τόσο πετυχημένης μαζὶ καὶ ζωηρῆς, (1) ποῦ κάνει δύσκολη τὴν ἐκλογή. Νὰ ἡ περίφημη παρομοίωση τῶν φύλλων (Ζ 146—149)

Ξέρεις τῶν φύλλων τὴ γενιά ; κτλ.

Τὰ τελευταῖα λόγια τοῦ Πάτροκλου (Π 843—857).

Τότ' εἶπες, Πάτροκλε ἀλογᾶ, κτλ.

Καὶ τὸ κλάμα, τὸ σπαραχτικὸ στὴν ἁπλότη του, τῆς Ἑκάβης πάνου ἀπ' τὸ νεκρὸ τοῦ γιοῦ της (Χ 430—36) :

Τότ' ἡ Ἑκάβη ἀρχίνησε τῶν γυναικῶν τὸ κλάμα κτλ.

Στὸ τέλος πρέπει νὰ σημειώσω πῶς ὁ Πάλλης μεταφράζοντας τὴν Ἰλιάδα στὴ γλῶσσα τοῦ λαοῦ καὶ γιὰ τὸ λαὸ βρῆκε καλὸ νὰ φαιρέση μερικὰ κομμάτια ποῦ φανερὰ μπῆκαν ὑστερώτερα κ' ἔχουν παρὰ πολὺ λίγο διαφέρο γιὰ τοὺς ἀναγνῶστες. Ὅμοια λέφτερα κάπως μετακίνησε μερικοὺς ἑξάμετρους, ἔβγαλ' ἄλλους, ἕνωσε δυὸ σ' ἕνα μοναχὸ στίχο. Κι ἀπ' αὐτὴ τὴν ὄψη ἀκόμα παρουσιάζει ἰδιαίτερο διαφέρο ἡ μετάφρασή του, σὰ μετάφραση ποῦ ζητᾶει νὰ μᾶς δώση ἕναν Ὅμηρο πιὸ καθαρὸ ἀπὸ τὶς σκουριὲς ποῦ τοῦ κόλλησαν οἱ κατάλογοι κ' οἱ ἐπαναλήψες.

Ἔτσι μονάχα οἱ ραψῳδίες Ι—ΧΙΙ καὶ ΧΙΥ μεταφραστήκανε ὁλάκερα ἐχτός, ἐννοεῖται, ἀπ' τὸν κατάλογο τῶν πλοίων στὸ ΙΙ· βγῆκε ὅλο τὸ ΧΙΙΙ ὡς καὶ ἡ δεύτερη Θεομαχία στὸ ΧΧΙ (383—525) καὶ κάμποσοι στίχοι (ΧΧ 158—380, 494—502) τῆς πρώτης. Στὸ ΧΙΥ βγῆκε τὸ μέτρημα τῶν ἑρωμένων του ποὺ κάνει ὁ ἴδιος ὁ Δίας μπροστὰ στὴν Ἥρα, καὶ στὸ ΧΥΙΙ ὁ κατάλογος τῶν Νηρηΐδων (39 - 49): στὴν ΧΥ ραψῳδία ἀφίνονται οἱ στίχοι 501—591. Παράλειψες καὶ μετατοπισμοὶ μικρότερης σημασίας εἶναι στὶς ραψῳδίες ΧΥΧΥΙ, ΧΥΙΙΙ, ΧΙΧ, ΧΧΙΙ, ΧΧΙΥ· πιὸ σοβαρὰ καὶ συχνὰ στὶς ραψῳδίες ΧΥΙΙ καὶ ΧΧΙΙΙ.

Μακάρι αὐτὸ τὸ ἔργο, φτιασμένο καὶ τυπωμένο σὲ ξένον τόπο, νὰ βρῆ στὴν πατρίδα τῶν ἀρχαίων ἡρώων ποὺ ὑμνολογάει τὴν πιὸ γιορτάσιμη ὑποδοχή! Μακάρι νὰποδείξη ἀκόμα μιὰ φορὰ πῶς ἡ δύναμη κ' ἡ χάρη κ' ἡ γλύκα τῆς γλώσσας τοῦ Ὅμηρου ξαναζοῦνε μονάχα στὴ γλῶσσα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ὁ ὁποῖος θὰ πρεπε νὰ νοιώση τὴν πιὸ ζωηρὴ εὐγνωμοσύνη γι αὐτόν, ποῦ ὕστερ' ἀπ' τὰ βιβλία τῆς πίστης καὶ τῆς ἐπιστήμης κοπίασε νὰ τοῦ δώση τὸ αἰώνιο βιβλίο τῆς ποίησης.

P. E. PAVOLINI

1) Σὲ ἔργο τόσο μεγάλο εἶταν ἀδύνατο νὰ μὴ ξεφύγη κάποια ἀτέλεια ἢ ἀβλεψιά· π. χ. στὸ Τ 417 ἡ μετάφραση δὲν εἶναι σωστή.—Ὅσο γιὰ τὴν ὀρθογραφία ὁ Π. γνωρίζει τὶς συντηρητικὲς ἰδέες ποὺχω γράψη καὶ σ' ἄλλη περίσταση καὶ θὰ μὲ συχωρέση ποὺ στὰ μέρη ποὺ μνημονεύω ἔβαλα μερικὰ υ στὴ θέση τοῦ β τοῦ ι ἢ τοῦ φ.

Δὲν πρέπει νὰ σωπίσουμε γιὰ τὸ μικρό, μὰ πολὺ χρήσιμο πιστεύω νεωτερισμὸ ποὺ μπαίνει ἐδῶ γιὰ πρώτη φορά, τ' ἀνάποδο ἐρωτηματικὸ (¡) ὅπως στὰ ἱσπανικά.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΗ

Η ΖΩΗ ΣΤΟ ΚΑΣΤΕΛΛΟΡΙΖΟ

ΤΟ ΝΗΣΑΚΙ ΜΑΣ *)

Γ'.

Μὲ τὴν ἄνοιξη, ποὺ μᾶς φέρνει τῆς νοτιᾶς τὰ πρωινὰ χάδια καὶ τοῦ πουνέντη τὶς ἀπομεσημεριανὲς δροσιές, ἀρχινοῦν τὰ καράβια μας νὰ ξεκινοῦν γιὰ τὸ ταξεῖδι. Τὰ ναυτόπουλά μας ἔκαμαν στὸ νησάκι τους τὰ Χριστούγεννα καὶ τὰ Φῶτα, τὶς ἀποκρηὲς καὶ τὴ Μεγαλοβδομάδα, ἄκουσαν τὰ τραγούδια τῆς Πασχαλιᾶς καὶ γι' αὐτὸ εὐχαριστημένα ἀφίνουν τῆς πατρίδας τὴ λεβέντικη ζωὴ καὶ τοῦ σπιτιοῦ τὴ ζεστασιὰ γιὰ νὰ περάσουν πελάγη καὶ κόρφους, γιὰ νὰ παλέψουν μὲ τὸ γεροθυμώδη Βορριὰ καὶ τὸν τρελλὸ Γαρμπῆ καὶ νὰ μαλλώσουν μὲ τὴν ἄστατην ὀργὴ τῆς θάλασσας, ποὺ θὰ τοὺς δώση τὸ ψωμάκι τῆς φαμελιᾶς τους τὸ δακρυοβρεγμένο Κι' ἀρχίζουν ἕνα ἕνα τὰ μπρίκια κ' οἱ γολέττες μας, τὰ μπάρκα καὶ τὰ τρεχαντηράκια μας νὰ «λύνουν παλαμάρι» ν' ἀνοίγουν τὰ κάτασπρα, σὰ φτερὰ κύκνου, παννιά τους καὶ νὰ μᾶς ἀφίνουν τὴν «καλὴν ὑγειά». Σὲ δέκα-δεκαπέντε μέρες τὸ λιμανάκι μας εἶν' ἄδειο καὶ τὸ νησάκι μας βρίσκεται σὲ μιὰ σιγασιὰ παράξενη, ποῦ βασιλεύει ὅλο τὸ καλοκαῖρι.

Εἶναι ὄμορφο καὶ πολὺ συγκινητικὸ νὰ στέκης κάτω στὸ κορδόνι τοῦ λειμανιοῦ μας, ἢ στὸ μυρωμένο περιγιάλι τοῦ Μαντρακιοῦ καὶ νὰ θωρῆς τὰ ναυτόπουλά μας, ποῦ φεύγοντας ἀποχαιρετοῦν γονιοὺς καὶ φίλους. Τὰ βλέπεις δακρυσμένα — μὴ θαρρῆτε πῶς δὲν κλαῖν καὶ τὰ παλληκάρια μας—νὰ φιλοῦν τῆς μάννας τους τὸ χέρι καὶ μὲ πικρόγλυκο χαμόγελο νὰ τραβοῦν γιὰ τὴ ξενητειά. Κι' ἀκοῦς τὶς εὐχὲς τῆς μάννας, ποὺ πνιγμένη στὸ κλάμα δίνει ἀπὸ τὰ βάθη τῆς καρδιᾶς στάκριβά παιδιά της, ἐνῶ παρέκει βλέπεις σὰν ἀτίμητα μαργαριτάρια νὰ κυλοῦν τὰ δάκρυα τῆς νιόπαντρης κόρης ἢ τῆς λεύτερης κοπέλλας στὰ ροδινὰ μάγουλά τους, ποὺ τὰ ἀλαφροσκέπασε λὲς τῆς λύπης τὸ χνοῦδι.

* *

Μισεύω κι' ὅλα τὰ πουλιὰ κλαῖνε τὸ μισεμό μου
κλαίει κ' ἡ χαϊδεμένη μου τὸν ἀποχωρισμό μου

Ὁ μισεμὸς καημὸς εἶναι καὶ τό «'χε γειὰ» 'ναι ζάλη
καὶ τὸ «καλῶς ὡρίσατε» εἶνε χαὰ μεγάλη.

Τώρα ποὺ φεύγω, μάννα μου, ἔβγα πάνω στὸ δῶμα
καὶ πέ με «καταβόδιο σου» μὲ τὸ γλυκό σου στόμα.

Ἀκόμα δὲν ἐμίσεψα κι' ἀρχίνησες νὰ κλαίης
καὶ τῆς καημένης θάλασσας παράπονα νὰ λέης.

Μισεύω καὶ σ' ἀφίνω γειά, χρυτοβαγιὰ πλεμμένη,
κι' ἂν τὸ κορμί μου παίρνω το μὰ ὁ νοῦς μου'δῶ πομένει.

Αὐτὰ κι' ἄλλα πολλὰ τέτοια εἶναι τοῦ «μισεμοῦ» τὰ χιλιόμορφα δίστιχα, ποὺ τραγουδοῦν τὰ ναυτόπουλά μας στὴν κουβέρτα τοῦ καραβιοῦ τους, ποὺ σὰν πουλάκι ὁλόταχο ἀφίνει ξοπίσω του μανιμάνι τὰ βουνάκια τοῦ νησιοῦ μας καὶ χάνεται μέσα στοῦ ὁρίζοντα τὴν ἀμρίβολη θαμπάδα. Ὤ! τότε! Μὲ τί πόνο θωρεῖ καὶ θωρεῖ τὴν ὑστερνὴ κορφοῦλα τοῦ νησιοῦ μας ποὺ ἀπονα λίγο-λίγο βυθίζεται λὲς μέσ'στῶν κυμάτων τὸν ἔξοχο θρίαμβο!

Εὐτὺς ποὺ θ' ἀμολάρη τὸ καράβι καὶ γεμίσουν ἀπ' ἀγέρα τὰ παννία του, οἱ γυναῖκες καὶ τὰ κορίτσια τῶν ναυτῶν καὶ τοῦ καπετάνιου θὰ τρέξουν μὲ τὰ κερία, τὸ λιβανὶ καὶ τὰ λαδικὰ στὰ χέρια σὲ κανένα ξωκλῆσι, πάνω στὴν κορυφὴ κανενὸς βουνοῦ χτισμένο, γιὰ νὰ καταβοδώσουν καὶ νὰ καμαρώσουν τὸ πλεούμενο ἄρμενο. Ἐκεῖ πρῶτα-πρῶτα θὰνάψουν τὰ καντήλια τῶν ἁγιῶν τοῦ ρημοκλησιοῦ καὶ τὰ κερακια τους, θὰ θυμιάσουν καὶ θὰ παρακαλέσουν τὴ Παναγιὰ «νὰ τοὺς καλοταξειδέψη καὶ νὰ τοὺς φέρη πίσω καλὸν καταβόδιο». Ὕστερα θὰ κάνουν σανταικλεῖδα (κούνια) σὲ κανενὸς [δεντροῦ κλωνὶ καὶ θὰρχινήσουν τοῦ «μισεμοῦ» τὰ τραγούδια, ποὺ τραγουδοῦν ἔχοντας τὰ μάτια καρφωμένα στὸ καράβι ποὺ σχίζει τὰ κύματα καὶ παει.

Κι' ἀκοῦς τὶς μελαχροινὲς καὶ ξανθές, σὰν ἄλ-

*) Κοίταξε φύλλ. 149 σελ. 12.

δέρνεται κι ἀφτὸς ἀπὸ ἕναν πρωτόφαντο πόθο τόσο ποὺ τώρα θυμᾶται τὰ παραπονεμένα μάτια τῆς μικρῆς κορασιᾶς κι ἀποθυμεῖ νὰ τὴν ἔχει κοντά του καὶ νὰ τῆς σφίγγει τὴν ψηλὴ καὶ λιγνή της μέση. Πλανταγμένος βγάζει καὶ κυματίζει ἕνα γαλάζιο μαντῆλι στὸν ἀγέρα· ἡ Ρουμπίνα τὸ γλέπει μακριάθε, μένει ὁλόρθη κι ἀκίνητη καὶ τὰ μοῦτρα της φλογίζουνται πολύ. Ὕστερα κινάει κατὰ τὸ καλυβόσπιτο, συχνογερνῶντας τὸ κεφάλι πίσω πρὸς τὸν ὥριον κυνηγόν.

Ἀφτὸς ἀφογκράζεται τὸ σκούξιμο ποὺ κάνουν οἱ κροῦνες στὸν οὐρανὸ καὶ παραμονέβει τὴν πρόσκαιρη στιγμὴ νὰ χτυπήσει καὶ πάλε.

Β'.

Ὁ ἥλιος λαμποβολάει καὶ τὰ σαλιαγκάρια φκιάνουν μακριὲς κι ἀκανόνιστες λουρίδες ποὺ γυαλίζουν πάνου στὸ βρεμένο κι ἀφράτο χῶμα.

«Σοῦ ἔκλεισα τὸ δρόμο καὶ δὲ μπορεῖς νὰ μοῦ φύγεις τώρα», λέει ὁ νέος κυνηγὸς στὴν ὄμορφη Ρουμπίνα κι ἀφτὴ τραντάζεται ἀπὸ τὴ μεγάλη χαρά.

«Ὁ κάμπος εἶναι ἀνοιχτὸς καὶ περνῶ ἀπ' ὅπου θέλω», τοῦ ἀπολογιέται ἐκείνη μὲ κατεβασμένα τὰ μάτια. Κι ἀβάσταχτη πέφτει μὲς τὴν ἀγκαλιά του.

Πάνου στὸ παρδαλὸ πουκάμισο ξεχωρίζουν τὰ στρογγυλεμένα βυζιά. Ὁ νέος κυνηγὸς χαιδεβει τὰ μεταξένια μαλλιὰ καὶ λιγώνεται· ὅταν κοιτάει τὰ ὡραῖα καὶ σκληραμένα ἀκόμα ἐκεῖνα βυζιά. Τὸ χέρι του τρεμουλιαστὸ χώνεται κατου ἀπὸ τὴν ἀμασκάλη καὶ βαστάει τὴν κοπέλλα ποὺ λυγίζει τὸ κορμί της, σὰ νὰ θέλει νὰ πέσει καταγίς. Οἱ ἀνεμῶνες ποὺ ἔχει καρφωμένες στὰ στήθια τρίβουνται ἀπὸ τὸ σφίξιμο καὶ μένουν μονάχα τὰ κουτσάνια τώρα.

Δὲ λένε τίποτα τώρα, μὰ ἡ καρδοῦλα τῆς χωριατοπούλας βαράει πάντα καὶ ἡ ματιὰ τοῦ νέου κυνηγοῦ τῆς ἀφιλογιέται μύρια ἀγνώριστα πράματα ποὺ τὴ μεθοῦνε. Τὴν ἄμαθη!

«Θέλω νὰ σὲ φιλήσω», τοῦ λέει τελεφταῖα δειλὰ καὶ γεμίζει τὸ πρόσωπό της μὲ κόκκινες παπαροῦνες. «Λύγα μου λίγο τὸ ψηλό σου κορμί...»

Ὁ νέος κυνηγὸς τῆς φράζει τὸ στόμα μὲ τὰ δαχτύλια του, μὰ ἡ Ρουμπίνα δὲν πάβει νὰ φουσκώνει τὰ ἀγλύκαντα ἀκόμα στήθια της μὲ γάργαρα γέλια.

«Νὰ σὲ χαίρουμαι, ὡραῖα κοπέλλα!» κουβεντιάζει σιγὰ σιγὰ καὶ λιγωμένα, σὰν ἡ μικρὴ γυναῖκα ξεγλυστράει ἀπὸ τὰ χέρια του καὶ φέβγει μὲ ἀλαφρὴ περπατησιά, φιλημένη καὶ ξεκουμπωμένη τώρα πρώτη φορά.

Γ'.

Ἡ στιὰ τριζοβολάει ἀπὸ τὰ ξύλα ποὺ καῖνε καὶ λάμπουνε μὲ τὴ φλόγα των μὲς τὴν καλύβα καὶ ὁ νέος κυνηγὸς εἶναι πλαγιασμένος σ' ἕνα ἀρκουδοτόμαρο πάνου. Στὰ πόδια του μὲ τὴν κοιλιὰ στὰ χώματα ἡ κόκκινη Φωτιὰ μισοκλείνει τὰ μάτια καὶ θέλει νὰποκοιμηθεῖ, ἐνῶ ὁ γλήγορος Αἴδας γλείφει τὸ χέρι τοῦ ἀφεντικοῦ του. Ἡ ἀναμπουπούλα ἐκείνη, μ' ὅλα τὰ χιόνια ποὺ εἶναι σκεπασμένος ὁ κάμπος,τονὲ νανουρίζει σὲ εἴνορα γλυκὰ καὶ σφυρίζει ἕνα παλιὸ τραγοῦδι τοῦ βουνοῦ.

Ἡ Ρουμπίνα μπαίνει πασπαλωμένη μὲ χιόνι· τοῦ πιάνει τὸ χέρι καὶ τοῦ χαμογελάει σὰ σ' ὄνειρο μαγικό. Ἀφτὸς ὀρθοστέκεται, δοκιμάζει νὰ βγάλει μιλιά, μὰ ἡ φωνή του πνίγεται μὲς τὸ λαρύγγι ἀπὸ τὴν ἀμέτρητη καὶ βαθιὰ λαχτάρα καὶ μόνο ἕνα δάκρυ κυλάει στὰ μαλλιὰ τῆς κοπελλιᾶς, καθὼς σκύβει καὶ τὴ φιλαει στὸ καθάριο της γλέφαρο.

Βουβαίνουνται γιὰ πολλὴ ὥρα ἔτσι καὶ οἱ δυό των. Ὁ νέος κυνηγὸς εἶναι ὄμορφος καὶ ἡ μικρὴ γυναίκα κοκκινίζει ὁλόενα, μὰ ὁ πόθος τώρα τῆς

λες Σειρῆνες, νὰ πετοῦν γύρω γλυκὲς μελωδίες.

Ἐμίσεψες καὶ μ' ἄφισες σὰν κλαδεμμένο κλῆμα·
ἂς ἔχῃ, χαϊδεμένε μου, ἡ θάλασσα τὸ κρίμα.
Ἀκόμα δὲν ἐμίσεψες δυὸ μίλια ἀφ' τὸ λειμῶνα
καὶ τρέχουν τὰ ματάκια μου σὰ βρύσες τοῦ χειμῶνα.
Τὴ θάλασσα τὴν ἀρμυρὴ θὰ τὴν ἀλείψω μέλι,
γιατὶ τὴν ταξειδεύγουσι παιδάκια σὰν ἀγγέλοι.
Σενητεμένο μου πουλί, στὰ ξένα μὴν ἀργήσῃς
κι' ἂν κάμῃς ἀρκετὸν καιρὸ μὴ μ' ἀπαλησμονήσῃς.
Ἡ ξενητειά σου μ' ἀρρωστᾷ καὶ σὰν τὸ χιόνι λυώνω
μὰ σὰν μὲ ποῦν πῶς ἔρχεσαι σὰ ρόδο ξανανιώνω.

Καστελλόριζο **Μ. Γ. ΠΕΤΡΙΔΗΣ**

ΑΠΟ ΤΟ «ΒΙΒΛΙΟ ΤΗΣ ΛΗΘΗΣ»

Ἀπ' τὸ περβόλι τ' ἄλικα τοῦ Μάη μάζωξα ρόδα
καὶ στάφερα νὰ στολιστῆς, ξανθόλευκή μου ἀγάπη...
Ὄξω ἀπ' τὸν κῆπο τὸ ξανθὸ μελίσι μ' ἐπροδόδα
διωγμένο ἀπὸ τὴν ὄργητα τοῦ φύλακα τοῦ Ἀράπη.

Κ' ἤσουν στὴ δύση ὡς ἄνθιζες, τὸ φῶς, ἡ νέα λαμπάδα
σὰν τ' ἄλλο φῶς βυθίστηκε.... κ' ἤσουν τοῦ Μάη δεντρί,
ξένο ἀπὸ τὸ φυλλούριασμα, γιομᾶτο πρασινάδα,
τὰ ὀνείρατα ἦταν γύρω σου σκλάβοι σου καὶ οἱ καιροί.

Καὶ τὸ κορμί σου ἀνύψωνες, σὰ νάν τὸ ὕψωνε χέρι,
πρὸ παραδείσιαν ἀγκαλιὰ νέας κι' ἀγνῆς ζωῆς,
σὰ νάθελες στοὺς οὐρανοὺς νὰ γίνῃς νέο ἀστέρι,
σὰ νάθελες μέσ' στὴν Ἐδὲμ πουλὶ νὰ φτερωθῆς.

ΡΩΜΟΣ ΦΙΛΥΡΑΣ

ΜΙΑ ΔΡΑΧΜΗ

τὸ ἕνα, κ' ἕνα φρ. χρ. γιὰ τὸ ἐξωτερικό, πουλιοῦντα στὰ γραφεῖα μας τἀκόλουθα βιβλία:

Τοῦ **Ψυχάρη** «Ταξίδι» καὶ «Ὄνειρο τοῦ Γιαννίρη».

Τοῦ **Πάλλη** «Ἥλιος καὶ φεγγάρι».

Τοῦ **Φωτιάδη** Τὸ «Γλωσσικὸ ζήτημα καὶ ἡ ἐκπαιδευτική μας ἀναγέννηση».

Τοῦ **Ἐφταλιώτη** «Ἱστορία τῆς Ρωμιοσύνης» καὶ «Μαζώχτρα, Βρυκολακας κλπ.»

Τοῦ **Φιλήντα** Γραμματικὴ τῆς Ρωμέικης γλώσσας (μέρ. Α').

Τοῦ **Λόγγου** «Δάφνης καὶ Χλόη» (χαρτοδεμένο) μεταφρ. Ἠλ. Βουτυρίδη.

Τοῦ **Σοφοκλῆ** Αἴας. Μετάφρ. Ζήσιμου Σίδερη.

Τοῦ **Χ. Ἀντρεάδη** «Ὁ Μέγ' Ἀλέξαντρος».

Τοῦ **Κ. Παπαγιάννη** «Μοσκιές» (Δηγήματα 50 λεπτά).

Ἡ *ΙΛΙΑΔΑ*, μεταφρασμένη ἀπὸ τὸν κ. Ἀλέξ. Πάλλη δρ. 2 καὶ φρ. χρ. 2 στὸ ἐξωτερικό·

Ο ,ΝΟΥΜΑΣ'

ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΚΥΡΙΑΚΗ

ΣΥΝΤΡΟΜΗ

Γιὰ τὴν Ἑλλάδα δρ. 10.—Γιὰ τὸ Ἐξωτερικὸν φρ. χρ. 10

20 λεφτὰ τὸ φύλλο λεφτὰ 20

ΠΟΥΛΙΕΤΑΙ: Στὰ κιόσκια τῆς Πλατείας Συντάγματος, Ὁμόνοιας, Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν, Σταθμοῦ Τροχιοδρόμου (Ὀφθαλμιατρεῖο) Σταθμοῦ ὑπογείου Σιδηροδρόμου (Ὁμόνοια)στὸ καπνοπωλεῖο Μανωλακάκη (Πλατεία Στουρνάρα, Ἐξάρχεια), στὸ βιβλιοπωλεῖο «Ἑστίας» Γ. Κολάρου.

Στὸν Πειραιᾶ: Καπνοπωλεῖο Γ. Ξηροῦ. ὁδ. Βουβουλίνας ἀρ. 1, σιμὰ στὴν Τρούμπα

Ἡ συντρομὴ πληρώνεται μπροστὰ κ' εἶναι ἑνὸς χρόνου πάντα.

ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ

ΚΑΙ

ΠΡΑΜΑΤΑ

ΕΧΟΥΜΕ

πιὰ Κυβέρνηση καὶ μάλιστα Κυβέρνηση μὲ τὸν κ. Ράλλη. Ἄ θὰ ζήσῃ ἢ ὄχι, δικός της λογαριασμός. Ἐμεῖς ζωντανὴ τὴ βλέπουμε σήμερα καὶ γιὰ ζωντανὴ τὴν κρίνουμε· καὶ ἡ γνώμη μας εἶναι πὼς στὴ σημερινὴ πολιτική, ἢ κάλλιο κομματική, ἀναμπαμπούλα μιὰ τέτια Κυβέρνηση πρέπει νὰ βασταχτεῖ λίγο στὴ ζωὴ γιὰ νὰ βάλει τὰ πράματα σὲ κάπια τάξη.

Γιὰ τοὺς ἄλλους ὑπουργοὺς δὲν ἔχουμε νὰ ποῦμε καὶ πολλά, μπορεῖ νὰ μὴν ἔχουμε νὰ ποῦμε καὶ τίποτα. Κι ἀπ' αὐτοὺς ποὺ γίνουνται γιὰ πρώτη φορὰ κι ἀπ' αὐτοὺς ποὺ ἔχουν ὑπουργέψει κι ἄλλοτε, κανένας δὲ μᾶς ἐνθουσιάζει. Ἢ αὐτοί, ἢ ἄλλοι, τὸ ἴδιο κάνει. Ὅσο ἡ ρουτίνα ζητάει ἀπὸ τοὺς ὑπουργοὺς μονάχα κομματικὰ προσόντα καὶ τίποτ' ἄλλο, ἀπὸ κάθε νέο Ὑπουργεῖο δὲν μπορεῖ νὰ ζητάει κανεὶς καὶ νέα πράματα. Τὰ ἴδια καὶ τὰ συνηθισμένα. Τὴ πρόσωπα μοναχὰ ἀλλάζουν, ἢ καλύτερα οἱ μάσκες, γιατὶ κάτου ἀπὸ κάθε μάσκα ὑπουργικὴ βρίσκεται πάντα τὸ ἴδιο πρόσωπο μὲ τὶς ἴδιες ἰδέες — ἂν ὑπάρχουν καμιὰ φορὰ καὶ ἰ δ έ ε ς ἐξὸν ἀπὸ τὶς κομματικές.

Μὰ γιὰ τὸν κ. Ράλλη διαφέρει τὸ πρᾶμα, κάτι μπορεῖ νὰ πεῖ κανείς. Βέβαια δὲν εἶναι ὁ Ἡρακλῆς ποῦ θὰ σαρώσει τοὺς σταύλους τῆς Πολιτείας, οὔτε ὁ Μεσσίας ποῦ θὰ ὁδηγήσει τὸ Ἔθνος σὲ καινούρια πολιτικὴ ζωή. Ἔχει ὅμως μερικὰ διαλεχτὰ χαρίσματα, ποὺ μᾶς χρειάζουνται γιὰ σήμερα· ἕνα χάρισμά του, τὸ σπουδαιότερο, εἶναι καὶ τὰ νεῦρα του. Μὴ θαρρεῖτε, χρειάζουνται κι αὐτὰ καμιὰ φορά. Γιὰ νἀφήσουμε τὶς ἄλλες περίστασες ποὺ θαματούργησαν τὰ νεῦρα τοῦ κ. Ράλλη, θυμούμαστε μονάχα τὰ Ὀ ρ ε σ τ ε ι α κ ά. Τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἃ βρισκότανε ὁ μακαρίτης Ντελιγιάννης στὴν Ἐξουσία θἀγκάλιαζε τρυφερὰ τὸ Μιστριώτη καὶ θὰν τὸν ἀνακήρυχνε ἄλλη μιὰ φορὰ γλωσσοφρουρὸ κ' ἐθνικὸ πρόμαχο· ἂν εἶταν πρωθυπουργὸς ὁ κ. Θεοτόκης θἄβαζε τὰ κλάματα καὶ θἄφηνε τὸν Ἀρλεκῖνο τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς νὰ ὀργιάζει στοὺς δρόμους τῆς Ἀθήνας μὲ τ' ἀρλεκινόπουλά του. Ἔτυχε ὅμως νὰ εἶναι πρωθυπουργὸς ὁ κ. Ράλλης κι ὅλα τὰ πράματα τελειώσανε μιὰ χαρά.

Θέλουμε νὰ ποῦμε πὼς ὅσο νἀποχτήσουμε Κυβερνῆτες μὲ μυαλό, πρέπει νὰ φχαριστιοῦμαστε ἄπα πιτυχαίνουμε Κυβερνῆτες μὲ νεῦρα.

Ο ΝΕΟΣ

Ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης, ὁ κ. Ἀστραμάκης Χριστόπουλος, εἶναι ἀπὸ τοὺς παλιοὺς μνηστῆρες τοῦ Ὑπουργείου καὶ ἀπὸ τοὺς παλιότερους ντελιγιαννικούς.

Ὅλο τοῦταζε, λένε, ὁ μακαρίτης Ὑπουργεῖο κι ὅλο τονὲ γελοῦσε. Κι ὁ κ. Ἀστραμάκης καρφωμένος σὰ στρεῖδι στὴ θέση του.

Ἔπρεπε λοιπὸν σὲ τόση ἀφοσίωση κομματικὴ νὰ δοθεῖ μιὰ μέρα δικαιοσύνη καὶ νὰ σου ὁ κ. Ἀστραμάκης Ὑπουργός.

Ἡ ἀλήθεια εἶναι πὼς κανένας δὲν παραπονέθηκε. Μερικοὶ μοναχὰ εἶπαν πὼς τὸ Ὑπουργεῖο τῆς Δικαιοσύνης ἔπρεπε νὰ δοθεῖ στὸν κ. Καρτάλη ποὺ εὐτύχησε κάποτε νὰ μελετήσει ἀπὸ σιμὰ καὶ τὶς φυλακὲς καὶ τὰ ποινικὰ δικαστήρια κ' ἔτσι θἄταν ὁ καταλληλότερος γιὰ τὴν ἀναμόρφωση τῆς Δικαιοσύνης.

ἄγγιξε τὴν καρδιὰ καὶ λουφάζει μεθησμένη στὴν ἀγκάλη του.

«Τὰ μάγουλά σου εἶναι σφιχτὰ καὶ ὁ λαιμός σου χιονᾶτος· γέλασέ μου, καρυδομάγουλη, νὰ φέξουν οἱ μαργαρίτες σου».

Ὁ ἀντίλαλος τοῦ γαργαρόγελου ἀπλώνεται καὶ δυναμώνεται στὸ στενὸ παλιοκαλυβο. Ἡ κόκκινη Φωτιὰ κι ὁ γλήγορος Λίβας γιομίζουν τὸν ἀέρα μὲ χαρούμενες φωνές, ἐνῶ ἡ πύρα σκορπάει τὴ ζέστα καὶ διώχνει τοὺς πάγους καὶ τὰ κακοκαίρια.

«Θέλω νὰ λησμονήσω ὅλα μου τὰ περασμένα κι ὅλα τὰ μαλώματα τῆς κακῆς μητριᾶς μου».

Πέρα ἀπὸ τὰ συννεφιασμένα κορφοβούνια εἶναι τὸ χωριὸ τοῦ νέου κυνηγοῦ κι ὅταν τὰ χελιδόνια φέβγουν γιὰ τοὺς ἡλιοπλημμυρισμένους τόπους, ἀφτὸς ξεκινάει καὶ ἔρχεται στὸν κάμπο νὰ κυνηγήσει τὰ πουλιὰ τοῦ χειμῶνα. Τὰ συλλογιέται ὅλα ἀφτά, μὰ βρίσκει τώρα πιὸ καλὴ καὶ πιὸ λιμπιστικὴ τὴ μακρυσμένη ἐκείνη φωλιὰ στὸ πλάγι μιανῆς νέας γυναῖκας ποὺ τὸν ἀγαπάει σὰν τὸν ἥλιο καὶ σφίγγεται πάνου του σὰν τὸ χταπόδι.

«Θὰ γενήσουμε ἕνα λιόκαλο παδί!» τῆς λέει πάλε καὶ ἡ Ρουμπίνα στρώνεται χάμου στάρκουδοτόμαρο καὶ θέλει νὰ κοιμηθεῖ στὸ πλεβρὸ τοῦ ὥριου κυνηγοῦ.

Δ'.

Ὄξω ἔχει στρώσει χιόνι κι ὁ κάμπος μακριὰ ἀσπροφεγγοβολάει· τἀγριοβόρια ἔπαψαν νὰ φυσομανοῦνε καὶ τὰ παλιὰ ξυλικὰ νὰ τρίζουν τὰ κλωνάρια των. Κάμει μιὰ ξεροπαγιὰ ποὺ ὅλοι κρυμένοι κάτου ἀπ' τὰ χοντρὰ σκεπάσματα σφίγγουν τὰ χέρια σταυρωμένα στὰ στήθια των καὶ σηκώνουν πάνου τοὺς νώμους των. Καμιὰ φτωχὴ ἀφίλητη ἀκόμα κοπέλλα ποὺ ἀγρυπνάει καὶ δουλέβει μπροστὰ στὴν παραστιὰ θυμᾶται τὸν καιρὸ ποὺ θὰ λυώσουν τὰ χιόνια καὶ θὰ λουλουδίσουν οἱ ἀμυγδαλιές· τὸ μάτι της φλογίζεται ἀπὸ τὸν πόθο τῆς χαρᾶς καὶ τῆς ζωῆς καὶ τὰ χείλια ἀνοίγουνται σ' ἕνα μακάριο χαμόγελο ἀπὸ τώρα. Ἡ νύχτα ἀνεμίζει τοὺς μεγάλους καὶ παράξενους ἥσκιους της καὶ τὰ φυλακόσκυλα λαχταρισμένα ἀλυχτοῦνε στὶς ἀβλές. Καὶ ὁ ἀσκητής, πέρα στὸ μικρὸ καὶ τὸ ἔρημο μοναστῆρι ποῦ εἶναι θεμελιωμένο στὸ σταχτερὸ τὸ βράχο πάνου, ἔχει ἀναμένο τὸ παλιό του λαδοκάντηλο καὶ διαβάζει ἀκοίμητος τὰ ἅγια βιβλία γιὰ τὴν ἀβριανὴ γιορτή· οὐδὲ τὸ βουητὸ τοῦ νεροῦ στὴ ρεματιὰ ἀκούει τώρα, γιατὶ κι ἀφτὸ εἶναι παγωμένο μὲ τὸν ἄγριο χειμῶνα.

Μέσα στὸ στερνὸ σπιτοκάλυβο ἡ γριὰ Μάμηνα ξυπνάει ἐξάφνα καὶ σκιαγμένη ἀνακάθεται στὸ στρωμένο μιτάφι χουχουλίζοντας τὰ στεγνά της χέρια. Κοιτάει πρὸς τὸ παράθυρο, μὰ ὅλα εἶναι θεοσκότεινα ὄξω καὶ κάτου καμιὰ κλάρα γυαλίζει μὲ τὸ χιόνι ποὺ εἶναι κουκουλωμένη. Τὸ γέρικο καὶ μαραμένο κορμί της τσουτσουρώνεται ἀπὸ τὸ κρύο σὰ νὰ τὴν κολυμποῦνε μὲ κρουσταλλένιο νερὸ καὶ ἡ γριὰ μὲ τἄσπρα μαλλιὰ χτυπάει τὰ λιγοστὰ παλιά της δόντια. Χώνεται πάλε κάτου ἀπὸ τὴ χοντρὴ προκόβα καὶ πασκίζει νἀποκοιμηθεῖ· ἀπὸ συνήθιο, πόχει ἀπὸ τὰ χρόνια ἀκόμα ποὺ εἴτανε νιά, φανταζεται πάνου ἀπ' τὸ κεφαλί της μιὰ μεγάλη καὶ φωτερὴ λαμπάδα σὰν τὸν ἥλιο φεγγόβολη γιὰ νὰ κουράζει τὰ μάτια μ' ἀφτὴν καὶ νὰ τὴν παίρνει ὁ ὕπνος τὸ γληγορώτερο.

Μὰ ἡ φλόγα τῆς νιότης ἐπέρασε τώρα καὶ κρυώνει τρομερά· τυλίγεται στὸ στρῶμα της κουβάρι, ὅσο μπορεῖ πιότερο, γιὰ νὰ ζεσταθεῖ κι ἀρχίζει νὰ φυσάει τὴν ἀνάσα της πυκνα· μὰ πάλε σύγκρυο φριχτὸ τὴν πιάνει καὶ βγάζει μιὰ τρέμουλη κι ἀδύνατη φωνή·

«Ξεπάγιασα, Ρουμπίνα... Σήκου, μωρή, νὰ μοῦ ρίξεις καὶ τὴν ἄλλη τὴν τρύπια προκόβα μας πάνου... Χά, ἡ καημένη μου! Καρφιὰ κόβω ἀπόψε». Περιμένει, μὰ οὔτε μιλιὰ δὲν τῆς ἀποκρένεται κι

Βλέπετε ὅμως πὼς ἀκόμα δὲν ἀρχίσανε νὰ ἐχτιμιοῦνται οἱ εἰδικότητες στὴν Ἑλλάδα. Νἄχεις ἕνα Καρτάλη ἕτοιμο γιὰ Ὑπουργὸ τῆς Δικαιοσύνης καὶ νἀρπάζεις ὅποιονε σοῦ τύχει μπροστά σου!

ΜΙΑ

φοιτήτρα τῆς φιλολογίας ἐπειδὴ πῆρε «λίαν καλῶς» κι ὄχι «ἄριστα» ἔβρισε προστυχώτατα τοὺς καθηγητάδες της καὶ σήκωσε τὸ ὀμπρελίνο της νὰ χτυπήσει κατα μεσὶς τοῦ δρόμου κάποιον ἀπ' αὐτούς.

Πέρασαν δέκα δεκαπέντε μέρες ἀπὸ τότε κι οὔτε λέξη δὲν εἴχαμε σκοπὸ νἀναφέρουμε. Γελάσαμε μονάχα, γιατί τὰ πήραμε, ὅπως καὶ πραγματικὰ εἶναι, ἔτσι σὰν ὑστερικὰ κομμάτια, ποὺ δὲ μποροῦνε νὰ λείψουν ἀπὸ τὴ γυναίκα, ὅσο σοφὴ κι ἂν εἶναι.

Ἡ ἀδικημένη (;) ὅμως δὲ σταμάτησε ἴσαμε δῶ. Τράβηξε μπροστά. Ἄρχισε νὰ φανερώνει ὅλη τὴ γυναίκεια κοτσομπολιά, νὰ δημοσιεύει διατριβὲς στὶς ἐφημερίδες, νὰ βρίζει τοὺς καθηγητάδες της βαναυσώτατα καὶ νὰ βεβαιώνει τὸ «νοῆμον κοινὸν καὶ τὴν γενναίαν φρουρὰν» πὼς δὲν ἐπῆρε ἄριστα ἐπειδὴ ὁ καθηγητής της κ. Πολίτης εἶναι μαλλιαρὸς καὶ λόγου της ἔτυχε νὰ εἶναι κουρεμένη.

Καὶ μηγαρὶς στάθηκε δῶ; Μπᾶ! Σταματάει ἔτσι εὔκολα ἡ γυναίκεια κοτσομπολιά; Εἶπε κι ἄλλα, κι ἄλλα! Καὶ τί δὲν εἶπε! Μὰ τὸ ἀστειότερο ἀπ' ὅλα ποὺ εἶπε εἶναι πὼς ὁ κ. Πολίτης εἶναι *ἀμαθὴς* καὶ *ἀγράμματος* καὶ πὼς ὁ Γιάννης Ἀποστολάκης ποὺ ξετάστηκε μαζί της πῆρε τὸ Ἄριστα *χατηρικά*.

Ὅταν ὁ Πολίτης εἶναι ἀγράμματος κι ὅταν ὁ Ἀποστολάκης παίρνει χατηρικὰ τὸ Ἄριστα, ἡ κ. ἀδικημένη πρέπει δίχως ἄλλο νὰ διοριστεῖ ἀμέσως γενικὸς καθηγητὴς στὴ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ καὶ νὰ σπάσει ἀπὸ μιὰ ντουζίνα ὀμπρελίνα στὸ κεφάλι τοῦ κάθε ξυλοσκίστη καθηγητῆ της.

Ἄλλη λύση δὲ χωράει.

ΘΕΛΟΥΝΕ

νὰ ποῦνε πὼς οἱ βουλευτάδες μας δὲν τὄχουνε γιὰ τίποτα νἀλλάζουν κάθε ὥρα καὶ στιγμὴ κόμμα, καθὼς εἶπε μάλιστα ὁ μακαρίτης Ρόϊδης, νἀλλάζουνε συχνώτερο κόμμα παρὰ πουκάμισο.

Νὰ ὅμως ποὺ ὁ κ. Ζυγομαλᾶς γιὰ νὰ γίνει ἀπὸ Ντεληγιαννικὸς Θεοτοκικὸς χρειάστηκε νὰ σύρει μαζί του, σὰν ἡ ἀχελώνα τὸ καβοῦκι της, τοὺς θεσμούς.

— Κλαίω, λέει, τὸ θάνατο τοῦ Ντεληγιάννη γιὰ ἐθνικὴ ἀπώλεια, μὰ θὰ συμπράξω μὲ τὸ Θεοτοκικὸ κόμμα, «τὸ κηρυσσόμενον ὑπὲρ τῶν θεσμῶν»!

Δίχως τοὺς θεσμοὺς δὲν ἔκανε βῆμα. Ὄχι, ψέμματα;

ΥΠΑΡΧΕΙ

κάποια παλιὰ κωμωδία μὲ τὸ τίτλο «ὁ ἀνεψιὸς τοῦ θείου του». Δὲ θέλουμε νὰ ποῦμε πὼς ἔχει καμιὰ σχέση μ' αὐτὴ ὁ κ. Νώντας Ντεληγιάννης, μὰ ὁ ρόλος ποὺ παίζει στὸ σχηματισμὸ τοῦ Ὑπουργείου κι ὁ ρόλος ποὺ παίζει ἀκόμα νὰ μιλάει σὲ κάθε περίσταση γιὰ τὸ *θεῖο του* καὶ νὰ τονὲ λένε κάθε ὥρα καὶ στιγμὴ *ἀνεψιό*, θυμίζει ἄθελα τὸν τίτλο τῆς περίφημης κωμωδίας, ὅσο κι ἂ δὲ θυμίζει τόσο καὶ τὴν οὐσία της.

ΠΡΩΤΗ

κουβέντα ποὺ εἶπε ὁ κ. Βουδούρης στοὺς ρεπόρτερ τῶν ἐφημερίδων, μόλις ἔγινε ὑπουργὸς τῶ Ναυτικῶν, εἶπαν:

— Ν' ἀρχίσουμε ἀπὸ λόγια; Ἔργα! Ἔργα!

Ὅλα κι ὅλα. Ὁ κ. Βουδούρης δὲ χωρατεύει. Εἶναι ἀπὸ κείνους ποὺ δουλεύουνε. Καὶ μάλιστα ἀπὸ κείνους ποὺ δὲ ρεκλαμάρουν καθόλου τὴ δουλιά τους. Ἀθόρυβος ἄνθρωπος. Καὶ μονάχα νἀναφερθεῖ τὄνομά του σὲ καμιὰ φημερίδα, μπορεῖ νὰ τοὔρθει ἀποπληξία.

Τέτοιοι ὑπουργοὶ πᾶς χρειάζουνται βέβαια. Ὄχι φωνακλάδες καὶ ρεκλαματζῆδες.

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΥ ΔΕ ΣΑΝΚΤΙΣ

Ο ΟΥΓΟΛΙΝΟΣ ΤΟΥ ΔΑΝΤΗ

(Ἡ ἀρχή του στὸ περασμένο φύλλο)

Ὁ λόγος εἶναι ὅτι ὁ Οὐγολῖνος ἐδῶ δὲν εἶναι ὁ προδότης, ἀλλὰ ὁ προδομένος. Βέβαια καὶ ὁ Οὐγολῖνος εἶναι προδότης καὶ γι' αὐτὸ βρίσκεται ἐδῶ, ἀλλὰ μ' ἕναν πολὺ λεπτόγνωμο συνδυασμό· ὅπως ὁ Παῦλος εἶναι δεμένος αἰώνια μὲ τὴ Φραγκίσκα, ὁ Οὐγολῖνος εἶναι δεμένος αἰώνια μὲ τὸ Ρουγγέρο, ποὺ τὸν ἐπρόδωσε, δεμένος ὄχι ἀπὸ τὴν ἀγάπη, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ μῖσος. Στὸν Οὐγολῖνο δὲ μιλεῖ ὁ προδότης, ἀλλὰ ὁ προδομένος, ὁ ἄνθρωπος ὁ πειραγμένος στὸν ἑαυτό του καὶ στὰ παιδιά του. Τὸ δικό του τὸν κρίμα οὔτε κἂν ἀπὸ μακρυὰ τὸ θυμίζει· δὲν εἶναι ζήτημα γιὰ τὸ κρίμα του· κολλημένος στὸ καύκαλο τοῦ ἐχθροῦ του, ὄργανο τῆς αἰώνιας δικαιοσύνης, εἶν' ἐκεῖ θύμημα ζωντανὸ καὶ γεμᾶτο πάθος τοῦ κρίματος τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ρουγγέρη. Ὁ προδότης εἶναι, ἀλλὰ δὲν εἶναι ὁ Οὐγολῖνος· εἶναι αὐτὸ τὸ κεφαλὶ ποὺ στέκει ἀποκάτου ἀπὸ τὰ δόντια του, ποὺ δὲν κανεὶ ἕνα τίναγμα, ποὺ δὲ βγάζει μία φωνή, ὅπου κάθε πνοὴ ζωῆς εἶναι σβυμένη, τὸ τελειότερο ἰδεῶδες τοῦ πετρωμένου ἀνθρώπου. Ὁ Οὐγολῖνος εἶναι ὁ προδομένος ποὺ ἡ θεία δικαιοσύνη ἐκόλλησε σ' ἐκεῖνο τὸ καύκαλο, καὶ δὲν εἶναι μόνον ὁ δήμιος, ποὺ ἐνεργεῖ προσταγμένος καὶ μένει ξένη ἡ ψυχή του, ἀλλὰ εἶναι μαζὶ ὁ πειραγμένος ἄνθρωπος ποὺ βάνει ἀπὸ δικό του τὸ μῖσος καὶ τὴν ἐκδίκηση. Τὸ νόημα τῆς ποινῆς εἶναι ὁ νόμος τῆς ἀνταπόδοσης ἢ τὸ contrapasso, καθὼς θὰ εἴλεγε ὁ Δάντης· ὁ Ρουγγέρος γίνεται τ' *ἄγριο φαγὶ* ἑνὸς ἀνθρώπου ποὺ ἐξ αἰτίας του ἀπέθανε ἀπὸ πεῖνα, αὐτὸς καὶ τὰ παιδιά του. Ἂν τὸ νόημα ἔμενε μέσα σ' αὐτὰ τ' ἀφρημένα ὅρια, ὁ τρόπος τῆς ποινῆς θὰ προξενοῦσε ἀηδία καὶ δὲ θὰ τοῦ ἔλειπε κάτι ποὺ θὰ ἦταν ἀλλόκοτο. Ἐδῶ ὅμως ἡ ἀηδία παίρνει ἀμέσως τὴν ὄψη τῆς ὑψηλῆς φρίκης, ἐπειδὴ ὁ ἐκτελεστὴς τῆς ποινῆς δὲν εἶναι ἕνα ὄργανο ἀφρημένο καὶ ἀδιάφορο τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ εἶναι ὁ ἴδιος ὁ πειραγμένος ποὺ χορταίνει στὸν ἐχθρό του τὴν πεῖνα τοῦ μίσους καὶ τῆς ἐκδίκησης. Σ' αὐτὸ δὲν ἐπρόσεξαν κάποιοι ὑπομνηματογράφοι τοῦ Δάντη τρυφερεζύμωτοι τόσο, ποὺ στουμπώνουν τὴ μύτη τους γιὰ νὰ μὴν ἀκούσουν τὴ βρῶμα ἀπὸ τὰ μυαλὰ καὶ ἀπὸ τὸ αἷμα καὶ κραζουν ἄπρεπο τὸ θέαμα καὶ δυσάρεστο. Γιατί τοῦτο; Γιατὶ στὸν ἀναγνώστη εἶναι δύο ἐντύπωσες καὶ στὸν ποιητὴ μία μόνη. Ὁ Δάντης συνεπαρμένος ἀπὸ τὴ φρίκη γιὰ τὸ συμβὰν καὶ μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ Οὐγολίνου στὸ νοῦ του αὐτοσχεδιασμένη ἀπὸ καιρὸ καὶ θερμὴ δὲ σταματάει στὰ μυαλὰ καὶ στὸ αἷμα, ποὺ μπαίνουν σὰν εἰκόνες συγχυσμένες μέσα στὸ ὅραμά του· αὐτὸς λέει· τὸ καύκαλο κι' ὅλα τὰ ἄλλα· καὶ ὅταν ὁ Οὐγολῖνος σηκώνει τὴν κεφαλὴ καὶ μᾶς ξεσκεπάζει ἐκεῖνο τὸ καύκαλο ποὺ αὐτὸς εἶχε χαλάσει, ὁ Δάντης δὲν κοιτάζει βέβαια τὸ καύκαλο, ἀλλὰ τὸν Οὐγολῖνο, καὶ ρίχνοντας στὴ μέση τὴν ἄγριαν εἰκόνα τοῦ φαγιοῦ καὶ κάνοντάς τον νὰ σφογγίζει τὸ στόμα

ἀφτὴ χωλοσκάνει.

Γυρίζει καὶ ξαναγυρίζει, ζαρωμένη καθὼς εἶναι, κάτου ἀπὸ τὸ σκέπασμά της τὸ μάλλινο, γιὰ νὰ ἕβρει καμιὰ θέση ποὺ νὰν τῆς πιάνεται καλήτερα. Τολμάει ὅμως καὶ ξεσκεπάζει λίγο τὸ κεφάλι της· ρήχνει τὰ μάτια κατὰ τὴν ἄλλη γωνιὰν ἀντίκρυ ποὺ ἡσυχάζει ἡ Ρουμπίνα, μὰ τὸ σκότος εἶναι πολὺ σύμπυκνο καὶ δὲ μπορεῖ τίποτα νὰ ξεδιαλύσει.

«Ξύπνα, μουρὴ ὑπναροῦ!» ἀγριέβει τὴ φωνή της.

Ἀφογκράζεται σάπολιγο, ἐνῶ κρατάει τὸ τουρτούρισμά της, κι ὅλα εἶναι βουβὰ ὁλόγυρα καὶ οὔτε τὸ ἀνάσασμα τῆς Ρουμπίνας δὲν ἀκούγεται. Ἡ γριὰ Μάμηνα ἀλαφιάζεται καὶ δίνει μιὰ κλωτσιὰ στὸ πάπλωμά της· στέκεται ὀλόρθη τώρα κι ἀρχίζει νὰ πασπατέβει μὲ τὰ μουδιασμένα ἀπὸ τὴν κριάδα χέρια της τὸν τοῖχο γιὰ νὰ φτάσει κοντὰ στὴ γωνιὰ τῆς προγονῆς της. Μὰ ἐκεῖ περδικλώνεται τὸ πόδι της καὶ σκοντάφτει πάνου στὴ σακούλα μὲ τὸ κριθαρίσιο ἀλέβρι· στραβώνει τἄχαμνό της στόμα, ἐνῶ σωριάζεται χάμου καὶ βγάζει μιὰ παλαβὴ φωνάρα·

«Τὴν κατάρα μου νἄχεις, παλιοσουρουκλιασμένη! Ἡ νιότη σου νὰ φύγει καὶ νὰ μπεῖς καὶ σὺ στὰ γεράματα σὰν κ' ἐμένα... Θὰ σὲ διορθώσω ἐγὼ τώρα μὲ τὸ βαριοκοίμισμά σου, στριγλοποῦλι...»

Πιάνεται ἀπὸ τὸν τοῖχο καὶ ἀνασηκωνόμενη κάμνει δυὸ πηδήματα ἀπὸ τὴν πολλή της λύσσα κι ἀρχίζει νὰ γροθοκοπάει τὸ ἀχυρένιο προσκέφαλλο τῆς Ρουμπίνας, θαρρῶντας πὼς εἶναι ἀφτὴ μπροστά της.

Μὰ σὰ δὲν ἀκούει οὔτε βογγητὸ οὔτε κλᾶμμα ξαφνιάζεται καὶ θαμαίνεται· τρέχει στὴ χόβολη, ἀνάφτει, φυσῶντας σ' ἕνα κάρβουνο μιὰ σκίζα δαδιοῦ καὶ τὴ σηκώνει στὸ σκοτάδι νὰ φέξει. Χοχλάζει θερμός, στὰ στήθια της μέσα, ὄντας νογάει τὸ στρῶμμα τῆς Ρουμπίνας ἀδειανὸ καὶ τὴ θύρα μὲ τὸ μάνταλο βγαλμένο.

Ὁ καπνὸς τοῦ δαδιοῦ ποὺ καίει τὴ φλομώνει καὶ τἄχαρά της μάτια γιομίζουν ἀπὸ δάκρυα· τἀφήνει μέσα σ' ἕνα κολοβωμένο βάζο καὶ σέρνει στὸ πλάγι τὰ σκρόπια κι ἀνακατωμένα μαλλιά της· ὁ μπρουμᾶς ἔχει φύγει ἀπ' τὸ κεφάλι καὶ ἡ ἄσπρη ἐκείνη κορφὴ φαντάζει σὰν ἕνα πρᾶμα ποὺ δίνει κατάκαρδα τὸν πόνο μιᾶς περασμένης πιὰ ζωῆς. Τρίβει μὲ τὶς ἀπαλάμες τὰ δακρυσμένα μάτια καὶ σφίγγει πιὸ πολὺ τὰ σκουτιὰ στὸ κορμί της ποὺ τὸ συνεπαίρνουν κάθε στιγμὴ οἱ ἀνατριχίλες.

«Ἔφυγε, ἔφυγε...» λέει καὶ σηκώνει κατὰ τὸ μαβρισμένο νταβάνι τοὺς γρόθους.

Σὰν ἀνοίγει τὴν πορτοῦλα γιὰ νἄβγει ὄξω, ἕνας παγωμένος ἀέρας χύνεται καὶ τὴ βαράει στοὺς κόρφους.

«Ρουμπίνα! Ρουμπίνα!..» κραζει βαθιὰ καὶ βραχνιασμένη. Ἕνα συρτὸ καὶ παραπονεμένο βέλασμα τῆς γίδας ἀπὸ τὸ πλαγιανὸ τἄχοῦρι ἀπαντάει στὸ ἔρημο φώναγμά της. Βλέπει μακριὰ τὸν κάμπο χιονισμένο κ' ἐκεῖ ποὺ βγαίνει ὁ ἥλιος ἕνα θαμπὸ κι ἀδύνατο φῶς. Οἱ βαλανιδιὲς χιονοφορτωμένες κι ἀρτὲς μαβρίζουν κάπου κάπου μονάχα σ' ἐκείνη τὴν ἀσπράδα μέσα. Ἡ φρίκη τῆς χιονάτης νύχτας καὶ τῆς σιγαλιᾶς ὁ τρόμος κάμουν τὴ γριὰ Μάμηνα νὰ σπρώξει μὲ κρότο τὴν πόρτα καὶ νὰ κλειστεῖ πάλε μέσα γλήγορα.

Ρήχνει στὶς πλάτες τὸ πάπλωμα κι ἀκουμπάει, ἐνῶ κάθεται, στὴν κώχη· δὲν ἔχει ξύλα νἀνάψει καὶ κρεμάει συλλογισμένη τὸ κεφαλὶ ὀμπρός· ἀγγίζει κουλουριασμένη τὰ στήθια στὰ γόνατα ποὺ τὰ περιδένει μὲ τὰ δυὸ της χέρια τὰ μελανιασμένα. Τρέμει σύσσωμη σὰν τὸ τρικυμισμένο τὸ νερὸ καὶ γουρλώνει τὰ μάτια τὰ θαμπωμένα πρὸς τὸ ἀναμμένο φῶς. Ὁ νοῦς της πετάει κοντὰ στὸ ἄφαντο προγόνι της κι ἀρχίζει νὰ φοβᾶται τὴν ἐρημιά της. Δὲν καταλαβαίνει τίποτα καὶ κάποτε λόγια μὲ πόνο βγαίνουν ἀπ' τὰ σουφρωμένα χείλια της ἀνάρια ἀνάρια, σὰ νἀκολουθοῦν ἕνα χαμένο πρᾶμα...

μὲ τὰ μαλλιὰ ἐκείνης τῆς κεφαλῆς σὰ νὰ ἦταν τραπεζομάντηλο, τρομάζει τόσο τὴ φαντασία ποῦ τὴν κρατεῖ ἐκεῖ καὶ δὲν τὴν ἀφήνει νὰ ξεχάσῃ στὸ ἐπίλοιπο τοῦ θεάματος. Ὅποιος θέλει νὰ νοστιμευθῇ μία ποίηση πρέπει νὰ ξανακάμῃ μέσα του ἐκείνη τὴν πρώτη πλαστικὴ στιγμὴ τοῦ ποιητή. Ἐμεῖς ὅμως τὸ ᾄσμα αὐτὸ τοῦ Οὐγολίνου τὸ μαθαίνουμε ἀπ' ἔξω ἀπὸ παιδιά, καὶ τὸ λέμε ὡραῖο πιστεύοντας στοὺς δασκάλους μας, καὶ ὅταν ξυπνάει καὶ σ' ἐμᾶς τὸ αἴσθημα τοῦ ὡραίου, εἶναι πολὺ ἀργά· ἡ πρώτη καὶ ἄπλαστη ἐντύπωση εἶναι χαμένη ἀνοικονόμητα, καὶ δὲν ἠμποροῦμε νὰ τὴν ξαναύρουμε, δὲν ἠμποροῦμε νὰ τὴν ξανανιώσουμε. Κρυωμένοι δὲν αἰσθανόμαστε, ἀναλύουμε· τὸ νόημα ἀκέραιο μᾶς ξεφεύγει, καὶ ὅσο λιγώτερο ἔχουμε τὴ δύναμη νὰ ξαναδράξουμε τὸ σύνολο, τόσο περισσότερο σταματοῦμε στὰ μέρη, καὶ τότε εἶναι φυσικὸ νὰ ξανοίγουμε τὰ μυαλὰ καὶ τὸ αἷμα καὶ νὰ στουμπώνουμε τὴ μύτη μας. Ὅποιος ἔχει τὴν δύναμη νὰ ξεπλυθῇ ἀπ' αὐτὲς τὲς δεύτερες ἐντύπωσες καὶ νὰ ξαναπαρθενέψῃ τὸ καλλιτεχνικό του αἴσθημα, δὲ βλέπει ἐδῶ τένοντες νεῦρα καὶ μυαλά· ἡ φαντασία τοῦ Δάντη εἶναι γοργὴ καὶ δὲν τοῦ ἀφήνει καιρὸ νὰ τὸ κάμῃ, ἀλλὰ μένει σὰν τρομασμένος καὶ μηδενισμένος μπροστὰ στὴν κολοσσαία ἐκείνην ἐμφάνιση, χορτάτη ἀπὸ μῖσος, καὶ μῖσος ὄχι κομματικό, ἀλλ' ἀνθρώπου καὶ πατέρα πληγωμένου, καὶ ὑποψιάζεται κάποιαν τρομερὴν ἱστορία ποῦ ἔφερε ἕνα γέννημα ἀνθρώπου σὲ μιὰ πράξη τόση ἀπάνθρωπη, τόσο ἄγρια. Καὶ βέβαια ὅταν ὁ ἄνθρωπος μὲ ἀναλογίες τόσο φανταστικὲς παρουσιάζεται στὴ σκηνή, τραβᾷ στὸν ἑαυτό του τὸ μάτι καὶ τὴν ψυχὴ τοῦ θεατὴ καὶ τοῦ κλέφτει κάθε ἄλλην ὄψη, κάθε ἄλλην ἐντύπωση. Παρατηρήσετε τώρα πόσο μεγάλες ἀναλογίες ἔδωσε ὁ Δάντης σὲ τοῦτον τὸν Οὐγολῖνο. Φαίνεται πῶς ἐκείνη ἡ πράξη του τόσο ἀσυνήθιστα ἄγρια εἶναι ἡ τελειαστὴ ἔκφραση τοῦ μίσους του, καὶ πῶς εἶναι ἀρκετὴ νὰ πλήξῃ μὲ τρόμο τὴ φαντασία· ἐξεναντίας, αὐτὸς εἶναι ἀγριώτερος ἀπὸ τὴν πράξη του καὶ σ' αὐτὴ τὴν πράξη φανερώνει τὸν ἑαυτό του καὶ δὲν εἶναι εὐχαριστημένος, σὰν ἕνας κακοευχαριστημένος τεχνίτης ποῦ δὲ βλέπει στὸ χαρτὶ τὸ ἰδεῶδες του καὶ δὲν τὸ ἐλπίζει. Ὁ πόνος τοῦ Οὐγολίνου εἶναι *ἀπελπισμένος*, ὄχι χορταμένος, ὄχι ἡμερωμένος ἀπ' αὐτὴ τὴν ἐκδίκηση· ὁ πόνος του μένει ζωντανός, τόσο ποῦ *μόνο νὰ τὸν στοχάζεται* δακρύζει, σὰ νὰ τὸν εἶχαν τώρα τώρα πειράξει. Ὡς καὶ στὸ Σαίκσπηρ εἶναι ἕνας πατέρας ποῦ τοῦ σκοτώνουν τὰ παιδιά του, καὶ, *τί κάνεις;* τοῦ φωνάζει ἕνας φίλος· *μὴ πατῆς τὸ καπέλο σου, μὴ στρίφῃς ἔτσι τὰ μάτια σου· σκέψου νὰ ἐκδικηθῇς. — Αὐτὸς δὲν ἔχει παιδιά!* ἀποκρίνεται ὁ Μάκδουφ. Ἀπόκριση τρομαχτική, ποῦ σὲ κάνει νὰ ἰδῇς στὸν πατέρα τὴν ἀπελπισία γιὰ τὴν ἐκδίκηση, ἀφοῦ δὲν μπορεῖ νὰ σκοτώσῃ τὰ παιδιὰ ἐκεινοῦ ποῦ τοῦ σκότωσε τὰ παιδιά του. Ἀλλὰ τὸ νόημα τοῦ Δάντη εἶναι ἀκόμη ὑψηλότερο. Ὁ Οὐγολῖνος ἔχει ἀποκάτου ἀπὸ τὰ δόντια του τὸν ἐχθρό του, καὶ μένει ἀνικανοποίητος, ὄχι γιατὶ ἐπιθυμάει ἐκδίκηση μεγαλήτερη, ἀλλὰ γιατὶ δὲν ὑπάρχει ἐκδίκηση ποῦ νὰ μπορῇ νὰ χορτάσῃ τὸν πόνο του, νὰ εἶναι ἰσόμετρη μὲ τὸ μῖσος του. Ὁ πόνος του εἶναι ἄπειρος· ἡ ψυχή του μένει παραπάνου ἀπὸ τὴν πράξη του. Ἐσημείωσαν οἱ κριτικοὶ κάποιαν ὁμοιότητα στὰ πρῶτα λόγια τοῦ Οὐγολίνου καὶ στὰ πρῶτα τῆς Φραγκίσκας (6)· εἶναι βέβαια καὶ στὰ δύο τὸ ἴδιο νόημα, ἀλλὰ μὲ διαφορετικὴ μουσική. Καὶ στὲς δύο θέσες εἶναι κάτι ὅμοιο καὶ κάτι διαφορετικό, ὅμοιο νόημα, μὲ διαφορετικὸ αἴσθημα. Καὶ οἱ δύο θυμοῦνται μὲ πόνο τὰ περασμένα. Στέργουν κ' οἱ δύο τὴν ἐρώτηση τοῦ Δάντη, καὶ κλαῖνε μαζὶ καὶ μιλοῦν. Ἀλλὰ γιὰ τὴ Φραγκίσκα εἶναι περασμένα γλυκὰ κ' εὐτυχισμένα, ποῦ σμίγονται μὲ τὴν τωρινὴ δυστυχία, καὶ ἡ ἐρωτεμένη ψυχή της εὐγενίζει τὸ κλᾶμα κι ὀμορφαίνει τὸν πόνο, καθὼς δείχνουν οἱ μαλακοὶ καὶ γλυκύτατοι ἐκεῖνοι στίχοι·

. . . . . Πόνος μεγαλήτερος δὲν εἶναι
παρὰ νὰ θυμηθῇς τὰ εὐτυχισμένα χρόνια
στὴ δυστυχία . . . . . .
Ἀλλ' ἀνίσως τὴν πρώτη ρίζα νὰ γνωρίσῃς
τῆς γλυκειᾶς μας ἀγάπης ἔχεις τόσον πόθο,
θὰ κάμω σὰν ἐκεῖνον ποῦ μιλεῖ καὶ κλαίει.

Κόλαση V. 121—126

Γιὰ τὸν Οὐγολῖνο περασμένα καὶ τωρινὰ ἔχουν ἕνα χρῶμα, εἶναι ἕνας μόνος σπαραγμὸς ποῦ ξυπνᾷ αἰσθήματα ἄγρια καὶ ξανασταίνει τὸ πεῖσμα· ἀνάμεσα στὰ δάκρυά του βλέπεις νὰ λάμπῃ ἡ φλόγα τοῦ μίσους. Τὸ *κατατρώγω* εἶναι βαλμένο σιμὰ στὸ δακρύζω· αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος κλαίει, ἀλλὰ τὸ κλᾶμά του σὲ τρομάζει, καὶ θαρρεῖς κάθε στιγμὴ πῶς μὲς τὴ μέση ἀπὸ τὰ δάκρυα, ξαλλάζοντας τὸν πόνο σὲ λύσσα, ξαναδαγκάνει ἐκεῖνο τὸ καύκαλο. Μιλεῖ καὶ κλαίει, ὄχι βέβαια γιὰ νὰ κάμῃ χάρη τοῦ Δάντη, καθὼς ἡ Φραγκίσκα, ἀλλὰ ἀπὸ μῖσος, γιὰ νὰ καρπίσουν τὰ λόγια του στίγμα στὸν προδότη. Ἡ ὕστερη ζωγραφιὰ εἶναι σ' αὐτὸ τὸ τρομερὸ *τέτοιος γείτονας*. Ἡ λέξη γείτονας ξυπνάει μίαν ἰδέα γλυκειὰ φιλίας καὶ ἀγάπης ἀνθρώπων ποῦ ζοῦν μαζὶ καὶ συναναστρέφονται, ἀλλὰ στὸ στόμα τοῦ Οὐγολίνου εἶναι πικρὴ εἰρωνεία.

Μ' αὐτὸν τὸν παθητικὸ συνδυασμὸ ἡ ποίηση μπαίνει καὶ σ' αὐτὸ τὸ πεζὸ βάθος τῆς Κόλασης, καὶ λυώνει τὸν πάγο κι ἀνασταίνει τὴ ζωή. Καὶ ἡ ποίηση δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ ἡ παράσταση τῆς προδοσίας, ποῦ εἶναι τὸ κρίμα ποῦ παιδεύεται ἐδῶ σ' ὅλες του τὲς βαθμολογίες, καὶ τὴν κάνει ὄχι ὁ προδότης, ποῦ ἡ σκληρυμένη καὶ γι' αὐτὸ παγωμένη καρδιά του εἶναι νεκρὴ γιὰ κάθε αἴσθημα, εἶναι ἀκίνητη σὰν ἐκεῖνο τὸ καύκαλο, ἀλλὰ τὴν κάνει τὸ θῦμα, ποῦ ἔγινε δήμιός του.

Ἀφοῦ ἐπλάσθηκε αὐτὴ ἡ θέση, τὸ βασίλειο τῆς παγωμένης καὶ πεζῆς ἀνάγκης ξαναγίνεται τὸ ἐλεύθερο βασίλειο τῆς τέχνης. Ἂν ὁ Οὐγολῖνος, σὰν προδότης, εἶναι κι αὐτὸς ἀνάμεσα στοὺς παγωμένους, σὰ θῦμα, βαλμένο ἐκεῖ ἀπὸ τὴ θεία δίκη μὲ τὴν κεφαλὴ *καπέλο* τῆς κεφαλῆς τοῦ ἐχθροῦ ποῦ τὸν ἔβλαψε, εἶναι ὄχι μοναχὰ ἕνα ὄργανο μοιραῖο τοῦ αἰώνιου νόμου, ἀλλὰ καὶ ὁ πειραγμένος ποῦ βάνει στὴν ἐκπλήρωση τοῦ ἔργου ὅλα τὰ παθη ποῦ αἰσθάνεται σὰν ἄνθρωπος καὶ πατέρας. Γι' αὐτὸν τὸ λόγο στὴν παράσταση τῆς ποινῆς ἡ ἰδέα τῆς δικαιοσύνης μένει ἕνα νόημα κρυμμένο· οὔτε ὁ ποιητὴς κάνει γι' αὐτὴν κανέναν ὑπαινιγμό, οὔτε ὁ Οὐγολῖνος ἔχει συνείδηση αὐτῆς τῆς ἰδέας. Ὁ Μπερτράμ ντὰλ Μπόρνιο (7) ἄλλο δὲν εἶναι παρ' ἁμαρτωλὸς καὶ κο-

(6) Νὰ μιλῶ θὰ μ' ἰδῇς μαζὶ καὶ νὰ δακρύζω.
Θὰ κάμω σὰν ἐκεῖνον ποῦ μιλεῖ καὶ κλαίει.

(7) Μπερτρὰμ ἢ Μπερτράνδος ντὰλ Μόρνιο, ἄξιος ποιητὴς καὶ γενναῖος πολεμάρχος. Ὁ πρίγκιπας, ποὺ αὐτὸς ἐπαρακίνησε νὰ πολεμήσῃ μὲ τὸν πατέρα του, εἶχε ὄνομα Ἐνρίκος· εἶχε τὸ ἴδιο ὄνομα κι ὁ πατέρας. Γι' αὐτὸ τοὺς ἐξεχώριζαν ὀνομάζοντας τὸν πρῶτο νιό βασιλιά.

Ἀλλ' ἔμεινα ἐγὼ κεῖ τὸ πλῆθος νὰ κοιτάξω,
καὶ εἶδα τί, ποῦ θὰ φοβοῦμουν, δίχως ἄλλην
ἀπόδειξη νὰ φέρω, νὰ ἱστορίσω μόνος.
Ἀλλ' ὅμως θάρρος ἡ συνείδησή μοῦ δίνει,
ἡ καλὴ συντροφιὰ ποῦ ἀσπίδα εἶναι θαρρεύτρα
τοῦ ἀνθρώπου, ἂν καθαρὸ τὸν ἑαυτό της νοιωθει.
Εἶδα, καὶ φαίνεταί μου ἀκόμη νὰ τὸ βλέπω,
ἕνα κορμὶ δίχως κεφάλι νὰ προβαίνῃ,
ὡς προβαῖναν, κ' οἱ ἄλλοι ἀπ' τὸ κακὸ κοπάδι.
Τὸ κομμένο κεφάλι ἀπ' τὰ μαλλιὰ βαστοῦσε
ἀπὸ τὸ χέρι κρεμασμένο σὰ φανάρι,
κ' ἐκεῖνο ἐμᾶς θωροῦσε κ' ἔλεγε· Ὠιμένα!

«Τὸ βράδι ἐπλάγιασε νηστικιὰ ἡ Ρουμπίνα. Δὲν ἤθελε νὰ φάει καὶ μοῦ γυρνοῦσε τὰ μοῦτρα, σὰ νὰ κρύβουνταν ἀπὸ μένα... Ἄλλαξε τώρα... Τί νἄχει τοῦ διαβόλου ἡ κοπέλλα;— Μοῦ εἶπαν, ναί!.. Μιὰ βδομάδα πέρασε... Κάτου ἀπὸ τὴ μακριὰ στράτα μὲ τὶς παλιὲς τὶς ἀμυγδαλιές, καθὼς γυρνοῦσα τἀπόβραδο... Ἀγαπάει ἕνα νέον κυνηγό, μὰ εἶναι μικρὴ ἀκόμα... Θυμᾶμαι σὰν τώρα τὸν καιρὸ ποὺ τὴ γέννησε ἡ μάννα της: Ἔσερναν τότες οἱ ἀγελάδες. Δεκαπέντε χρόνια πᾶνε τώρα. Ὁ πατέρας ἐπηδοῦσε ἀπ' τὴ χαρὰ του καὶ ἡ μάννα της κατέβαζε στὰ βυζιὰ τότε τὸ πρῶτο γάλα γιὰ νὰ ρογιάσει ἡ μικρὴ Ρουμπίνα. Ὅταν ἡ κορασιὰ ἄρχισε νὰ χαμογελάει, ἡ μάννα της ἀρρώστησε καὶ πέθανε... Ὁ πατέρας ἔκλαψε πολὺ κι ἄφησε τὰ γένια νὰ μαβρίσουν τὸ ἄσπρο του πρόσωπο, μὰ ὕστερα πῆρε στὴν ἀγκαλιὰ τὸ μικρό, τὸ ἐσήκωνε στοὺς ὤμους καὶ περπατῶντας στὴν ἔρημη ἀβλὴ ξεχνοῦσε τὴ λύπη του... Ἐγὼ τὸν κοιτοῦσα γυρμένη στὸ παράθυρο καὶ τοῦ ἔρριχνα γαρούφαλα καὶ βασιλικό· κι ἀφτὸς μὲ τὸν καιρὸ ἄρχισε νὰ μοῦ χαμογελάει... Τὰ στήθια μου γλυκανάσαιναν καὶ τὰ μάγουλά μου ροδοβάφουνταν καὶ ξεχνοῦσα κ' ἐγὼ τὸν πόνο ποὺ τόσα χρόνια ἔμεινα ἀνύπαντρη γιὰ τὴν ἀγάπη του... Ὕστερα ἔγινα γυναίκα του. — Σὰν τὸν πήρανε στὸ σεφέρι, δὲν τὸν ἀγκάλιασα πιά... Ὁ πόλεμος τὸν ἐθέρισε κι ἀφτόν...—Θἄναι δεκαπέντε χρονῶν καὶ ἡ κουμπάρα μοῦ ἔκρενε γιὰ τὸ νέο κυνηγὸ ποὺ τὸν ἀπαντέχει πέρα στὶς μπάρες... Μὴν τάχα ἔφυγε μαζί του;.. Τί θὰ κάμω μοναχή μου τώρα;..»

Κ' ἐκοιτοῦσε κρουσταλιασμένη τὸ δαδὶ ποὺ ἔδινε τὴ στερνὴ ἀναλαμπὴ στὴν παλαμισμένη κάμαρα.

Μένει ἀσάλεφτη τώρα καὶ σκανιάζει. Τὸ μάτι της θολώνεται κι ἀρχίζει νὰ βγάζει ἀριὰ δάκρυα ποὺ κυλοῦν κι ἀφτὰ στὰ ἀργασμένα πανου μάγουλά της· φαρμάκι σταλάζει ἀπὸ τὰ ξερόχειλα ποὺ σαλέβουν σιγὰ καὶ λένε·

«Ἔρημη!.. Ἔρημη!..»

Ἡ μέρα γλυκοφέγγει καὶ τὰ σκοτάδια σιγὰ σιγὰ ἀποτραβιοῦνται κατὰ τὶς μάβρες σπηλιὲς καὶ τἀνήλιαγα τὰ γκρέμνα. Θυμᾶται πάλε ὁ Γήλιος τὸν κόσμο κι ἀνεβαίνει πίσω ἀπ' τὰ μακρινὰ βουνὰ γιὰ νὰ τὸν θωρήσει μ' ἀγάπη.

Ἡ πορτοῦλα τριζοβολάει καὶ ἡ χαμένη Ρουμπίνα σὰν τὴ βρεγμένη γάτα μπαίνει ξανὰ στὸ πατρικόσπιτο μὲ περπατησιὰ φυλαγμένη. Τἀναβλέμματά της πετοῦνε λάμψες ἐδῶ κ' ἐκεῖ καὶ τὰ ρόδινα φτερούγια τῆς μύτης μὲ γληγοράδα κινιοῦνται κι ἀνασαίνουν τὸν καθάριο ἀγέρα τῆς ἀβγῆς. Μὰ στὸ μπάσιμο τώρα ἀπολυέται ἡ γριὰ καὶ τῆς σφυράει κατάμουτρα.

«Ποῦ εἶσαν, κακὸ προγόνι; Ποῦ ἔτρεχες στὴ νύχτα μέσα; Ποιὸν ἀρώτησες, μουρή, κ' ἐβγῆκες ὄξω;..» Καὶ τῆς ἀνάφτει σφάλιαρο στὰ τρυφερά της μάγουλα μὲ τὴν ἀνάποδη τοῦ κοκκαλένιου της χεριοῦ τόσο ποὺ τἀφτιά της βουΐζουν πολλὴν ὥρα

Ἔγυρεν ἐκείνη καὶ πέφτει χάμου στὰ γόνατα γιὰ νὰ παρακαλέσει· μὰ ἡ γριὰ λυσσομανιάζει καὶ δὲ θέλει νὰ νοιώσει ἀπὸ παρακάλιες· τὴ ζουλάει μὲ τὸ ποδάρι στὴ ράχη καὶ ἡ ἄμοιρη Ρουμπίνα σέρνεται μὲ βογγητὰ τριγύρω, βγάζοντας τσιριχτὲς φωνές· σκούζει κάποτες παράξενα καὶ λέει· «Μαννούλα μου! μαννούλα μου!..» σὰ θυμᾶται τὴν παραχωμένη μάννα της. Μελανιάζει τὸ κορμί της ἀπὸ τὰ χτυπήματα καὶ τὸ χῶμα κάτου βρέχεται ἀπὸ τὰ δάκρυα ποὺ ἔλυωσαν τὰ μάτια της. Μὰ ἡ γριὰ ἀπὸ πάνου φρενιασμένη δὲν πάβει.

«Ποῦ χάθηκες ἀπόψε;.. Ποῦ ἐξενύχτησες, ἀνήμερη σκύλλα;.. Θὰ σὲ σκοτώσω, θὰ σὲ σκοτώσω!»

(Στἄλλο φύλλο τελειώνει)

ΣΠΗΛΙΟΣ ΑΝΘΙΑΣ

λασμένος, ποῦ ἀναγνωρίζει στὸν ἑαυτό του τὴ δικαιοσύνη τῆς ποινῆς καὶ μπορεῖ νὰ λέῃ·

Γίνετ' ἔτσι σ' ἐμένα τοῦ ἀντιποίνου ὁ νόμος.

Σ' αὐτὴ τὴν περίστάση τὸ αἴσθημα τῆς ποιητικῆς ζωῆς δὲν μπορεῖ νὰ γεννηθῇ παρὰ ἀπὸ τὴ φρίκη καὶ ἀπὸ τὸ θαυμασμὸ γιὰ μία ποινὴ τόσο ἀσυνήθιστη· ἕνα κορμὶ ποῦ κρατεῖ ἀπὸ τὰ μαλλιὰ μὲ τὸ χέρι κρεμάμενο τὸ κομμένο κεφάλι του, μία φρίκη κ' ἕνας θαυμασμὸς ποῦ μεταμορφώνονται σὲ μία διανοητικὴ ἱκανοποίηση ὅταν ἡ ποινὴ εἶναι ἐξηγημένη καὶ νομιμοποιημένη. Ὁ Οὐγολῖνος ὅμως ἐδῶ δὲν εἶναι ὁ ἁμαρτωλὸς καὶ κολασμένος, καὶ ἐκτελεστὴς τοῦ θείου νόμου δὲν εἶναι παρὰ ἀσυνείδητος. Ἕνα μόνο γνωρίζει, ὅτι ἔχει ἀπὸ κάτου ἀπὸ τὰ δόντια του τὸ καύκαλο τοῦ ἐχθροῦ του καὶ ὅτι σ' αὐτὸ ξεθυμαίνει τὸ μῖσός του. Τὸν ἴδιο τὸν Δάντη δὲν τὸν πλήχτει σ' ἐκεῖνο τὸ γεγονός, παρὰ ὅ,τι εἶναι προσωπικό, ξεθύμασμα μίσους ἀνθρώπου πειραγμένου.

Ὦ σὺ ποῦ μ'αὐτὸ δείχνεις τ' ἄπλαχνο σημεῖο
μῖσος σ' αὐτὸν ἀπάνου π' ἄγρια τρώγεις, πές μου,
εἶπα ἐγώ, τὸ γιατί μ' αὐτὴ τὴ συμφωνία·
ὅτι ἀνίσως μὲ δίκιο κλαίγεσαι γιὰ κεῖνον, κτλ.

Ἔτσι ὁ Οὐγολῖνος εἶναι ἕνα πρόσωπο τέλεια ποιητικὸ ποῦ μπορεῖ νὰ ξεφανερωθῇ σ' ὅλο τὸ πλοῦτος τῆς ἐσωτερικῆς του ζωῆς.

Μὲ λίγους χαραχτηρισμοὺς ὁ ποιητὴς ἐπρωτοσχεδίασε στὴν ἀρχὴ τὸ κολοσσαῖο τοῦτο ἄγαλμα τοῦ μίσους, ἑνὸς μίσους ποῦ μένει στημένο ψηλότερα ἀπὸ τὸ ἄσπλαχνο ἐκεῖνο *σημεῖο*, ποῦ ἔκαμε τόσην ἐντύπωση τοῦ Δάντη. Ἀλλὰ μέσα στὸ μῖσος ζετυλίγεται ἡ ἀγάπη, καὶ ἡ σκοτεινάδα καὶ πυκνάδα τῆς ψυχῆς ἀναλύεται σὲ τρυφερώτερα αἰσθήματα· Αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος μισεῖ πολύ, γιατὶ ἀγάπησε πολύ. Τὸ μῖσος εἶναι ἄπειρο, γιατὶ ἄπειρη εἶναι ἡ ἀγάπη καὶ ὁ πόνος εἶναι ἀπελπισμένος, γιατὶ δὲν ὑπάρχει ἐκδίκηση ἰσόμετρη μὲ τὴ βλάβη. Ὅλ' αὐτὰ τὰ βρίσκεις σμιγμένα καὶ χυμένα στὸ διήγημά του, ποῦ δὲν ἠξέρεις ἂν εἶναι τρομερώτερο ἢ λυπηρότερο. Σιμὰ στὸ δάκρυ στέκει ἡ κατάρα, καὶ συχνὰ στὴν ἴδια φράση εἶναι καὶ μῖσος καὶ ἀγάπη, εἶναι καὶ λύσσα καὶ γλυκωσύνη· ὁ ὕστερος ἦχος ἀπὸ τὰ λόγια του, ποῦ κράζει τὰ παιδιά, συσμίγεται μὲ τὸ τριζοκτύπημα ἀπὸ τὰ μισημένα κόκκαλα ἀποκάτου ἀπὸ τὰ δόντια του. Τὰ προπερασμένα τοῦ διηγήματος εἶναι συμπυκνωμένα σὲ γοργότατους χαραχτηρισμούς, ποῦ ἀνασταίνουν ἐμπρός σου ὅλη τὴ ζωὴ τοῦ φυλακισμένου. Γι' αὐτὸν μῆνες καὶ χρόνοι, ποῦ γι' ἀνθρώπους, ποῦ τοὺς συνεπαίρνουν τὰ ἔργα τους, φεύγουν σὰν ὧρες, εἶναι αἰῶνες μετρημένοι λεπτὸ μὲ λεπτό. Ὁ Οὐγολῖνος εἶναι κλεισμένος σὲ μία φυλακή· λιγοστὸ φῶς τοῦ ἔρχεται ἀπὸ μικρὴ τρύπα· ὡρολόγι του εἶναι τὸ φεγγάρι, καὶ μ' αὐτὸ μετράει τοὺς μῆνες τῆς φυλακῆς του. Αὐτὴ ἡ στενοχωρία τῆς φυλακῆς ποῦ παρομοιάζεται μὲ *σκοτεινὸ* κλουβί, (muda, mue), *αὐτὸς* ὁ μικρὸς *φεγγίτης* (pertugio, τρύπα) καὶ οἱ ὧρες ποῦ μετράει, εἶναι ὅλο τὸ μυθιστόρημα τοῦ φυλακισμένου στὲς ὁρατές του μορφές. Μὲ ἄλλο τόσο ἀλάθευτα ζωγραφίσματα παρασταίνεται ἡ ψυχή του. Δύο εἶναι τὰ αἰσθήματα ποῦ θρέφουν τὴ μοναχικὴ ψυχὴ τοῦ Οὐγολίνου, τὸ ἀβέβαιο τῆς τύχης του καὶ τὸ σκύλλιασμα τῶν ἐχθρῶν του. Ἐκεῖνο ποῦ τοῦ σπαράζει περισσότερο τὴν ψυχὴ εἶναι ἡ ἀμφιβολία, εἶναι τὸ *τί θ' ἀπογίνω;* ἡ φαντασία του ἀναταραγμένη ἀπὸ τὰ παθήματα καὶ ἀπὸ τὴ μοναξία παραδίδεται στὲς ἐλπίδες καὶ στοὺς φόβους. Ὁ Οὐγολῖνος δὲ γνωρίζει τὴν τύχη του, καὶ φοβᾶται κ' ἐλπίζει· τὴν ἰδέα τοῦ θανάτου δὲν μπορεῖ νὰ τὴν ξεμακρύνῃ. Καὶ μένει σ' αὐτὴ τὴν ἀγωνία ὡς ποῦ ἔρχεται ὁ κακὸς ὕπνος νὰ τοῦ *σχίσῃ τὸν πέπλο ποῦ τοῦ σκεπάζει ὅσα τοῦ μέλλονται.* Ὁ ποιητὴς ἀπ' ὅλην αὐτὴ τὴν ἐσωτερικὴν ἱστορία δὲν ἐκφράζει παρὰ τὴν ὕστερη φράση, ποῦ κάνει τὸν ἀναγώστη, ἂς εἶναι καὶ μέτρια ἡ φανταστική του δύναμη, νὰ μαντέψῃ τὸ ἐπίλοιπο, ἀλλὰ σ' ἐκεῖνον τὸν τρόπο τὸ μουσικὸ καὶ τὸν ἀόριστο, ποῦ εἶναι τῆς ποιητικῆς τέχνης τὸ μεγαλήτερο μάγεμα. Ὁ *κακὸς* ὕπνος! Αὐτὸ τὸ *κακός*, αὐτὸ τὸ ἀνάθεμα καὶ ἡ κατάρα στὸν ὕπνο σὲ κάνει νὰ μισοβλέπῃς πόσες ἐλπίδες ἀφάνισε, πόσες ἀπάτες ἔκαμε νὰ πέσουν! Τ' ὄνειρο εἶναι ἕνα μαγνάδι, ποῦ ὀπίσω του εἶν' εὔκολο νὰ ἰδῆς τὲς ἀνησυχίες τοῦ ξύπνου· ἡ ἀλήθεια ξεφανερώνεται ἀποκάτου ἀπὸ τὴ φανταστική της μορφή. Ρουγγέρος, Γουαλάνδοι, Σισμόνδοι, Λανφράγκοι, στέκουν ἐκεῖ μπροστὰ στὸ φυλακισμένο, σκληροὶ σ' αὐτὸν καὶ στὰ παιδιά του, καὶ τώρα τοῦ φανίζονται στ' ὄνειρο διώχνοντας τὸ λύκο καὶ τὰ λυκόπουλα· τὸ μάτι βλέπει ζῶα, ἡ ψυχὴ ὅμως αἰσθάνεται σκοτισμένα ποῦ δηλοῦν αὐτὸν καὶ τὰ παιδιά του, κι αὐτὸς ὁ λύκος κι αὐτὰ τὰ λυκόπουλα μεταμορφώνονται μὲ ἀνθρώπινη λέξη σὲ *πατέρα καὶ παιδιά.* Ὁ ἄνθρωπος στ' ὄνειρο ὅταν φανταζεται πῶς τὸν κυνηγοῦν καὶ θέλει νὰ τρέξῃ, καθὼς στέκει ἀκίνητος στὸ κρεββάτι, θαρρεῖ πῶς τὰ πόδια του εἶναι μουδιασμένα καὶ ἀργοκίνητα. Αὐτὸς ὁ δυστυχισμένος λύκος εἶναι ὁ πατέρας καὶ δὲν μπορεῖ νὰ τρέξῃ καὶ γλήγορα γροικᾷ στὰ πλευρά του τὰ *σουβλερὰ σκυλόδοντα.*

Σὲ μικρὸ δρόμο μοῦ φαινόνταν κουρασμένοι
πατέρας καὶ παιδιά, καὶ τῶν σκυλιῶν τὰ δόντια
σουβλερὰ τὰ πλευρά τους ἔβλεπα νὰ σχίζουν.

Ἐδῶ παρουσιάζονται στὴ σκηνὴ νέα πρόσωπα ἐνεργά· ὁ Οὐγολῖνος δὲν εἶναι μοναχός· φανίζονται τὰ παιδιὰ καθαυτὸ στὴν κρίσιμη στιγμή, καὶ γιὰ νὰ φέρουν περισσότερο σπαραγμό. Ὀνειρεύονται κι αὐτά, πεινοῦν καὶ ζητοῦνε ψωμί. Ὁ πατέρας συσμίγει τ' ὄνειρό του μὲ τ' ὄνειρο τῶν παιδιῶν, καὶ ἡ στερνὴ ἐντύπωσή του εἶναι· Θάνατος, καὶ θάνατος ἀπὸ πεῖνα! Αὐτὸ εἶν' ἐκεῖνο ποῦ *προμάντευε ἡ καρδιά του.* Καὶ τοῦ φαίνεται τόσο ξάστερο, ὥστε ἀπορεῖ πῶς δὲν τὸ αἰσθάνεται καὶ ὁ Δάντης καὶ δὲ λυπᾶται ὅσο κ' ἐκεῖνος·

Ἄσπλαχνος εἶσαι τέλεια, ἂν δὲν πονεῖς καὶ τώρα,
στοχαζόμενος τί προμάντευε ἡ καρδιά μου,
κι ἂν δὲν κλαῖς, ὦ τί ἄλλο σὲ καλεῖ στὸ κλᾶμα;

Ὅταν μᾶς συνεπαίρνει ἕνα πάθος, θὰ ἐπιθυμούσαμε νὰ συμμερίζωνται ὅλοι τὸν πόνο μας, καὶ μᾶς πειράζει νὰ βλέπουμε ἀνθρώπους ἀδιάφορους. Μία μάννα τοῦ λαοῦ ποῦ φοβᾶται μὴν ἐσκότωσαν τὸ παιδί της, τρέχει στοὺς δρόμους ξεφρενωμένη ρωτῶντας τὸν κόσμο· «τὸν εἴδετε;» σὰ νἄξεραν ὅλοι γιὰ ποιὸν μιλεῖ ἢ γιὰ τί εἶναι ἀγαναχτισμένη. Ὁ Οὐγολῖνος στ' ὄνειρό του καὶ στ' ὄνειρο τῶν παιδιῶν του βλέπει ὅλη τὴν ἱστορία του, καὶ ὅταν σηκώνοντας τὰ μάτια στὸ Δάντη, δὲ βλέπει σ' ἐκεῖνο τὸ πρόσωπο, περισσότερο περίεργο παρὰ συγκινημένο, τὲς ἐντύπωσές του τὲς ἴδιες, ποῦ φαίνεται σχεδὸν πῶς δὲν ἔχει ψυχὴ ἀνθρώπου, καὶ πειράζεται, καὶ τοῦ χτυπᾷ στὸ πρόσωπο τὸ σκληρὸ κι ἀναπάντεχο παράπονο. Ἀγέρωχα λόγια, ποῦ βγαίνοντας ἀπὸ ἕναν πόνο ἀληθινό, ἀνυπόμονο καὶ περήφανο, δὲ χολεύουν τὸ Δάντη, αὐξαίνουν μάλιστα τὴ συμπόνεσή του, καὶ τοῦ τραβοῦν στανικὰ δάκρυα ὄχι ἀκόμη ὥριμα.

Αὐτὴ ἡ παράσταση μπορεῖ νὰ φανῇ ἄσαρκη σ' ἐκείνους ποῦ κλίνουν στὴ ρητορικὴ καὶ στὴν ἀνάλυση, ποῦ εἶναι συνηθισμένοι νὰ καταντοῦν τὰ αἰσθήματα καταπότια, νὰ νερουλιάζουν σ' ἕναν τόμο τὲς *ὕστερες ὧρες ἑνὸς καταδικασμένου στὴν ποινὴ τοῦ θανάτου* (8). Αὐτὴ εἶναι ἕνα ἀριστούργημα τοῦ τρόπου τοῦ Δάντη, ποῦ εἶναι ἡ μεγάλη ποίηση μὲ τὰ πλατυά της καὶ γοργὰ ζωγραφίσματα, μὲ τὲς μεγάλες σκιές της φωτισμένες ἀπὸ κανένα ζωντανὸ φωτοράντισμα. Ὅλα εἶναι ἀπ' ἔξω, ὅλα εἶναι διήγηση κάλλιο παρὰ περιγραφὴ ἢ παράσταση, ἀλλὰ ἡ διήγηση γίνεται σ' ἕναν τρόπο ποῦ ἡ φαντασία καμωμένη ἐνεργητικὴ καὶ γοργὴ γιομίζει τὰ χάσματα καὶ μαντεύει τὸ μέσα. Δὲν εἶναι εἰκόνα, εἶναι σχεδίασμα, ἀλλὰ σχεδίασμα τέτοιο ποῦ ὁ ἀναγνώστης σοῦ κάνει στὴ στιγμὴ τὴν εἰκόνα. Καὶ τοῦτο συμβαίνει γιατὶ ἡ εἰκόνα ὑπάρχει μέσα στὸ νοῦ τοῦ ποιητή, ὑπάρχει καὶ φανερώνεται σ' αὐτὸ τὸ σχεδίασμα ξαστερα, τόσο, ποῦ ὁ Δαντης θ'ἀγαναχτοῦσε σὰν τὸν Οὐγολῖνο, ἂν ὁ ἀναγνώστης μένει κρύος καὶ δείχνει πῶς δὲν ἐννοεῖ. Ἡ μεγαλόνοια δὲ στέκει σ' ἐκεῖνο ποῦ ξέρει νὰ πῇ, ἀλλὰ σ' ἐκεῖνο ποῦ σὲ κάνει νὰ μαντέψῃς.

Τὸ σημαντικὸ σ' αὐτὰ ποῦ ἀκολοθοῦν εἶναι ὅλο στὴν παρουσία τῶν παιδιῶν τοῦ Οὐγολίνου. Ἂν ὁ Οὐγολῖνος ἤτανε μόνος, τὸ διήγημα θὰ τελείωνε ἐδῶ, ὁ ἄγριος ἐκεῖνος ἄνθρωπος δὲ θ' ἀκολουθοῦσε νὰ ἐξιστορίζῃ τὲς λεπτομέρειες τῆς ἀγωνίας του. Δὲν τὸν πληγώνει ὁ θάνατός του, ἀλλὰ ὁ θάνατος τῶν παιδιῶν του. Καὶ τοῦτο μᾶς κανει νὰ συμμεριοθοῦμε μὲ τόσο ζῆλο τὸ παθος του. Τὸ ἀνανοεῖσαι στὸν τόσο τρυφερὸ καὶ χαλακὸ τόνο τῆς ὁμιλίας του, ὅταν πρώτη φορὰ ἔκανει στὴ σκηνὴ τὰ παιδιά του.

Ἄκουσα πῶκλαιγαν στὸν ὕπνο τὰ παιδιά μου,
ποῦ ἦταν ἐκεῖ μαζί μου, καὶ ψωμὶ ζητοῦσαν.

Αὐτὴ ἡ ὄψη τὸν συγκινεῖ τόσο ποῦ προκαλεῖ τὴν περήφανη καὶ ἀπότομη ἀποστροφή του στὸ Δάντη γιατὶ δὲν ἐσυγκινήθηκε ἄλλο τόσο κι αὐτὸς στοχαζόμενος ὅ,τι τοῦ προμηνοῦσε ἡ πατρική του καρδιά. Αὐτὸ τὸ προμήνυμα ἤταν ὄχι ποῦ ἔμελλε αὐτὸς νὰ πεθάνῃ, ἀλλὰ ποῦ ἔμελλε νὰ ἰδῇ νὰ πεθαίνουν τὰ παιδιά του. Καὶ ὅταν ἀκούει νὰ καρφώνουν τὴν κάτω θύρα τοῦ φριχτοῦ πύργου. τὸ πρῶτό του κίνημα εἶναι νὰ κοιτάξῃ στὸ πρόσωπο τὰ παιδιά του, ποῦ δὲν ἄκουσαν τίποτε καὶ δὲν ἐγνωρίζαν τὴν τύχη τους. Μία φλέβα τρυφερωσύνης περνᾷ μέσα στὴν ἄγρια ἐκείνη ψυχή· ἡ πατρικὴ ἀγάπη ὁμορφαίνει τὴν ἰδή της καὶ γλυκαίνει ἀκόμη τὸν τόνο της. Ἐκείνη ἡ μουσικὴ ἡ τραχειὰ καὶ ἀψύθυμη στὴν ἀρχὴ καὶ στὸ τέλος, ἐκείνη ἡ μουσικὴ τοῦ ἀνήμερου μίσους παίρνει ἐδῶ τὴν μαλακότητα σχεδὸν καὶ τὴ γλυκαδα τῆς ἐλεγείας.

Εἶν' ἐδῶ ἕνας νέος Οὐγολῖνος ποῦ δὲν μπορεῖ νὰ ἐννοηθῇ μοναχός του, ποῦ ἔχει χρεία, γιὰ νὰ ἐννοηθῇ στὴν ἄπειρη θλίψη του νὰ μελετηθῇ στὰ παιδιά του.

(Στάλλο φύλλο τελειώνει)

Μετάφραση Γ. ΚΑΔΟΣΓΟΥΡΟΥ

(8) Victor Hugo.

Ἤτον αὐτὸς ὁ ἴδιος τοῦ ἑαυτοῦ του λύχνος,
κ' ἔβλεπες δύο σ' ἕναν, κ' ἕνανε σὲ δύο·
τὸ πῶς, μόνος Αὐτὸς ποῦ ἔτσι ὁρίζει ξέρει.
Καὶ ὡς ἦταν καθαυτὸ στοῦ γεφυριοῦ τὰ πόδια,
ἐσήκωσε τὸ χέρι μ' ὅλο τὸ κεφάλι,
ὥστε κοντὰ σ' ἐμᾶς τὰ λόγια του νὰ φέρῃ,
ποῦ ἐστάθηκαν· Ἰδὲς τὸ βαρετό μου πόνο
σὺ ποῦ πᾷς ζωντανὸς νὰ ἰδῇς τοὺς πεθαμένους·
ἂν εἶν' ἄλλος ἰδὲς τόσο βαρὺς σὰν τοῦτος.
Καὶ γιὰ νἄχῃς νὰ φέρῃς εἴδηση γιὰ μένα,
μάθε πῶς ὁ Μπέρτραμ εἶμαι ντὰλ Μπόρνιο, ἐκεῖνος
ποῦ τοῦ νιοῦ βασιλιὰ φαρμάκεψα τὰ σπλάχνα.
Σ' ἔχθρα ἔχω βίλει τὸ παιδὶ μὲ τὸν πατέρα·
Τοῦ Ἀβεσαλὼμ καὶ τοῦ Δαβὶδ δὲν ἐτεχνεύθη
χειρότερα ὁ Ἀχιτόφελ μὲ τ'ἄχρεῖα κεντριά του.
Γιὰ νὰ χωρίσω δύο σφιχτὰ δεμένους τόσο
χωρισμένην ὠιμέ! τὴν κεφαλή μου φέρνω
ἐπ' τὴν ἀρχή της, ποῦναι στὸ κορμί του τοῦτο.
Γίνετ' ἔτσι σ' ἐμένα τοῦ ἀντιποίνου ὁ νόμος.

Κόλαση XXIX 112--142

ΟΙ ΕΜΠΟΡΟΙ
ΚΑΙ Η ΠΕΛΑΤΕΙΑ ΤΟΥΣ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ

Γιατί οἱ ἔμποροί μας δὲν προσπαθοῦνε νὰ ἔχουν πελάτες στὸ ἐξωτερικό; Ἀφτὸ τὸ ζήτημα εἶναι νομίζω κάμποσο σημαντικὸ γιὰ τὸν ἐμπορικό μας κόσμο καὶ γι' αὐτὸ θέλω νὰ τὸ ξετάσω σήμερα μὲ τὴν ἐλπίδα πῶς μπορεῖ νὰ γένῃ κάτι καλό.

Κάθε ἔμπορος σὲ ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου κοιτάζει νὰ συγυρίσῃ τὸ μαγαζί του ὅσο μπορεῖ καλύτερα γιὰ νὰ τραβήξῃ πελατεία. Τὰ ἔξοδα γιὰ τὸ συγύρισμα ἀφτὸ εἶναι βαργιά, μὰ ἔχουνε νὰ γίνουνε, γιατὶ σήμερα χωρὶς ρεκλάμα δουλειὰ δὲ γίνεται. Ὁ σκοπὸς τώρα εἶναι, μιᾶς καὶ γίνανε τὰ ἔξοδα, μιᾶς κ' ἔχουνε νὰ βαστοῦνε μεγάλη ὑπαλληλία, νὰ προσπαθήσουνε νὰ τραβήξουν πελάτες καὶ ἀπὸ ἄλλα μέρη. Γι' ἀφτοὺς ἔξοδα δὲ γίνουνται ἄλλα, παρὰ τυπωτικὰ καταλόγων καὶ ποστιάτικα. Στέλνουνε λοιπὸν τοὺς καταλόγους τους καὶ πολλὲς φορὲς μικρὰ δείγματα σ' ἕνα σωρὸ κόσμο, ὄχι μόνο στὶς ἐπαρχίες μὰ καὶ στὸ ἐξωτερικό. Θὰ μὲ ρωτῆστε, βγαίνει τίποτες ἀπ' ἀφτὴ τὴ δουλειά; Γιὰ νὰ τὸ κάνουν, καὶ βεβαιότατα.

Ἀφτὴ ἡ μέθοδος εἶναι πιὸ διαδεδομένη στὴν Ἀγγλία. Ὁ Ἄγγλος ὁ ἔμπορος εἶναι ὁ πιὸ καπάτσος στὴ δουλειά του. Γιατὶ τὴν παίρνει στὰ σοβαρὰ κ' ἔτσι γίνεται ἔμπορος στὴν ἀληθινὴ σημασία τῆς λέξης. Ἀφτοὶ στέλνουνε τοὺς καταλόγους τους σὲ ὅλες τὶς γωνιὲς τοῦ κόσμου ποῦ ὑπάρχουν Ἄγγλοι, καὶ οἱ στατιστικὲς τοῦ Ἀγγλικοῦ ταχυδρομείου ποῦ λένε τὸν ἀριθμὸ τῶν ταχυδρομικῶνε δεμάτων ποῦ στέλνουνται κάθε χρόνο φανερώνουν καθαρὰ πόσο ἀφτὴ ἡ δουλειὰ πλερώνει· τὶς διέφθυσες τοῦ κόσμου βέβαια βρίσκουνε σὲ καταλόγους Συλλόγων, Ἐμπορικῶν Ἑταιριῶν καὶ σὲ ἄλλα λογῆς βρετήρια ποῦ ξέρουν ἀφτοὶ πῶς νὰ βροῦν.

Τώρα τί κάνουν οἱ δικοί μας ἔμποροι στὴν Ἑλλάδα; Μιλῶ γιὰ κείνους ποῦ πουλοῦν πραμμάτιες ποῦ γίνουνται στὸν τόπο. Παραπονιοῦνται βέβαια πάντα ποῦ δὲν ὑποστηρίζουμε τὴ βιομηχανία μας. Ἀλλὰ σκέφτηκαν ποτὲ νὰ τὴ σπρώξουν πιὸ ὄξω ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα ὅπου ὑπάρχουν καὶ περισσότεροι Ρωμιοί; Ποιὸς ποτὲ καπνουτζῆς σκέφτηκε νὰ στείλῃ πακετάκια 6 ἢ 12 τσιγαρέτων στοὺς ἔξω Ἕλληνες γιὰ δεῖγμα; Θὰ μοῦ πῆτε, καὶ δὲν ἔπρεπε νὰ ξέρουν ἐκεῖνοι ποῦ φέβγουν ἀπὸ τὸν τόπο μας, πῶς ἔχουμε καλὸ καπνό; Ναί, ἀλλὰ ἕνας ἔμπορος δὲ σκέπτεται μὲ ἀφτὸ τὸν τρόπο. Ἀ δὲ δουλέψῃς σ' ἀφτὸ τὸν κόσμο πεινᾶς, γίνεσαι κακομοίρης, καὶ ὁ τόπος σου καταντᾷ νὰ μουφλουζέψῃ. Ἀλλ' ἂς ἔλθουμε στὶς πραμμάτιες ποῦ βγαίνει ὁ τόπος. Κάνουν κολώνια, μερικοὶ μάλιστα πολὺ καλή—ἔστειλε κανεὶς δεῖγμα στὴν Τουρκία ἢ ἀλλοῦ; Μὰ μήπως ἐκεῖνοι ποῦ κάνουνε τὶς ὡραῖες φανέλλες γιὰ φορεσιές, ποῦ κοστίζουν πολὺ λιγώτερο ἀπὸ τὶς Ἐγγλέζικες, μὰ ποῦ σᾶς βεβαιῶ φοργιοῦνται ἐπίσης καλά; Μήπως ἐκεῖνοι ποῦ κάνουνε τόσο ὡραῖα μεταξωτὰ σὰν τὴ Καρασταμάτη, τὰ ὡραῖα ἐκεῖνα παπούτσια ποῦ μοιάζουν Παριζιάνικα στὸ φτιάξιμο μὰ ὄχι ὅμως καὶ στὴν τιμὴ — καὶ τόσα ἄλλα πράμματα ποῦ κάνουνε στὸν τόπο μας καὶ ποῦ τώρα δὲ θυμᾶμαι; Ὁ Ρωμιὸς εἶναι περισσότερο πατριώτης ἀπὸ κάθε ἄλλονα — τοὐλάχιστο ὅτα βρίσκεται στὸ ἐξωτερικὸ—καὶ φυσικὰ λιγάκι κέντημα θὰ εἶχε πολὺ καλὸ ἀποτέλεσμα.

Ἀφτὴ ἡ δουλειὰ γιὰ νὰ πετύχῃ, εἶναι ἀλήθεια, παραπανιστὰ ἔξοδα δὲ χρειάζεται, βεβαιότατα ὅμως θέλει κἀποτε προσοχὴ καὶ τάξη. Τὰ γράμματα πρέπει ν' ἀπαντιοῦνται γρήγορα, οἱ πραμμάτιες νὰ πακετέρνουνται μὲ προσοχή, καὶ πάντα νὰ στέλνουνται οἱ καλύτερες. Γιατὶ κοντὰ σὲ κεῖνον ποῦ παραγγέλνει, θὰ πάρῃ κι' ὁ φίλος του καὶ ἄλλοι, καὶ ὅλη ἀφτὴ ἡ χρυσῆ δουλειὰ γίνεται χωρὶς προμήθεια καὶ μὲ τὸν παρᾶ μπροστά ὅταν οἱ ἔμποροι τὸ θελήσουν. Θὰ μοῦ πῆτε, καὶ ποῦ νὰ ξέρουν οἱ ἔμποροί μας οἱ κακομοίρηδες τὰ ὀνόματα καὶ τὶς διέφθυσες τόσου κόσμου; Μὰ οἱ πρόξενοί μας τί κάνουν; Ἡ σπουδαιότερη δουλειά τους εἶναι νὰ φροντίζουνε γιὰ τὴ διάδοση τῆς παραγωγῆς τοῦ τόπου, καὶ εἶμαι βέβαιος πῶς ὅλοι τους πρόθυμα θὰ ἔδιναν κάθε πληροφορία.

* *
*

Ἀφοῦ οἱ ἔμποροί μας δὲ δείχνουν κανένα ἐνδιαφέρο γιὰ ν' ἀποχτήσουν πελατεία στὸ ἐξωτερικό, ἂς δοῦμε τοὐλάχιστο ἃ δείχνουν καμμιὰ προθυμία ἂν κανένας τοὺς ζητήσῃ νὰ τοῦ στείλουν πραμμάτιες.

Γι' αὐτὸ τὸ ζήτημα κάτι ξέρω, γιατὶ ζῶ κάμποσα χρόνια στὸ ἐξωτερικό, καὶ φίλοι μου, κ' ἐγὼ ὁ ἴδιος, πολλὲς φορὲς ζητήσαμε ἀπὸ τοὺς ἐμπόρους μας νὰ μᾶς στείλουν πράμματα, σὰν καπνό, παπούτσια, φροῦτα ζαχαρωμένα, κολώνια, κρασί, ἐλῆες, μεταξωτὰ καὶ ἄλλα ἀκόμα. Λυπᾶμε πολὺ ποῦ δὲν μπορῶ νὰ σᾶς πῶ πῶς εἴμαστε ἐνθουσιασμένοι μὲ τὶς ἀποστολές τους. Ἀταξία στὴν ἀλληλογραφία, ἀπροσεξία στὸ πακετάρισμα—ἂχ ἀφτὴ ἡ ἀπροσεξία προπάντων ποῦ δείχνει ἄνθρωπο ποῦ δὲν κοιτάζει σοβαρὰ τὴ δουλειά του! Ἀφτὴ ἡ ἀπροσεξία μοῦ κατάστρεψε πολλὰ τσιγαρέττα, μοῦ λάδωσε ἕνα ὡραιότατο ζευγάρι κόκκινα παπούτσια ποῦ εἴτανε τυλιγμένα μόνο μ' ἕνα στρατσόχαρτο. Μοῦ ἔκαμε νὰ λάβω ἀντὶ μιὰ παραγγελία κολώνιας, ἕνα κουτὶ ἀδειανό! Ἡ κολώνια εἶχε πάρει δρόμο γιατὶ ὁ κύριος ἔμπορος λησμόνησε, καθὼς μοῦ ἔγραψε, νὰ βάλῃ ροκανίδια μεταξὺ τοῦ τενεκεδένιου καὶ τοῦ ξύλινου κουτιοῦ. Ἔλαβα πολλὲς φορὲς παπούτσια ἕνα καὶ δυὸ πούντους μικρότερα, κρασὶ ποῦ ξύνησε σὲ λίγο καιρο, φροῦτα ζαχαρωμένα ποῦ φτάσανε σαλάτα, καί, καί, καί! Μ' ὅλα ἀφτὰ τοὺς λογαριασμοὺς πάντα τοὺς πλέρωσα ταχτικά. Τοὺς τὰ ἔψαλα ὅμως σὲ κάθε περίσταση καὶ σὲ δυὸ τρεῖς μάλιστα εἶπα νὰ μὴ μοῦ ξαναστείλουν. Νομίζετε πῶς ἀφτοὶ οἱ Κύριοι ἀπαντήσανε; Νὰ μοῦ ποῦν πῶς θᾶναι πιὸ προσεχτικοὶ ἄλλη φορὰ καὶ ἃ θέτε καὶ μερικὰ κομπλιμέντα; Μπᾶ, τίποτε. Οὔτε χαμπαράκι πῆραν ποῦ τοὺς παράτησα. Προσβληθήκανε βλέπετε οἱ κύριοι. Τώρα γιὰ νὰ καταλάβετε καλύτερα τὸ ζήτημα, ἀκοῦστε τί θὰ ἔκανε ἕνας Ἄγγλος ἔμπορος στὴ θέση τους. Πρῶτ' ἀπ' ὅλα θὰ γύριζε τοὺς παράδες γιὰ τὴ χαλασμένη πραμμάτια του. Ἔπειτα θὰ ἔγραφε ἕνα, δυό, τρία γράμματα γιὰ νὰ μὲ παρακαλέσῃ νὰ τὸν ξαναδοκιμάσω ὡς ποῦ βέβαια θὰ τὸ κατόρθωνε, ἀφοῦ φυσικὰ χρειάζουμαι τὶς πραμμάτιες του.

Ἀφτὴ ἡ ἀταξία κ' ἡ ἀπροσεξία δὲ μ' ἀπελπίζει πῶς οἱ ἔμποροί μας εἶναι ἀνίκανοι σ' αὐτὴ τὴ δουλειά. Οὔτε παραδέχουμαι ἐκεῖνο ποῦ λένε μερικοί, δηλαδὴ πῶς οἱ Ρωμιοὶ εἶναι φυσικὰ ἄτσαλοι καὶ τεμπέληδες. Ἂν ἦταν ἔτσι δὲ θὰ προδέβανε στὸ ἐξωτερικὸ ποῦ ἔχουνε μάλιστα νὰ πολεμοῦν ὁλοένα μὲ πλούσιους καὶ ξυπνητοὺς ἐμπόρους. Τὸ μόνο ποῦ μᾶς λείπει εἶναι σοβαρότης στὴ δουλειὰ ποῦ καταπιανούμαστε. Ὅταν τὸ καλοσκεφτοῦμε ἀφτὸ γινούμαστε ἄλλοι ἄνθρωποι.

Ὁ βιομήχανος καὶ ὁ ἔμπορος εἶναι ἡ δύναμη σ' ἕνα κράτος, καὶ ἂν ἡ Ἀγγλία εἶναι σήμερα μεγάλη καὶ δυνατή, στοὺς ἐμπόρους της τὸ χρωστάει. Ἀφτοὶ ὅμως εἴπαμε εἶναι ἔμποροι ἀληθινοὶ ποῦ δὲ ντρέπουνται ἀλλὰ ὑπερηφανέβουνται γιὰ τὴ δουλειά τους. Ἂς τοὺς μιμηθοῦνε οἱ δικοί μας καὶ στὴν πραχτικότητα καὶ στὴν ἐνέργεια καὶ προπάντων στὴν τάξη καὶ θὰ δοῦνε πῶς σιγὰ σιγὰ ὄχι μόνο στὴν τσέπη τους θὰ κάνουν καλὸ παρὰ θὰ γίνουν αἰτία νὰ προοδέψῃ καὶ πλουτήσῃ καὶ ὁ τόπος.

ΞΕΝΗΤΕΜΕΝΟΣ

(Ἀπὸ τὴν «Οἰκονομικὴ Ἑλλάδα» ἀριθ. 27)

Η ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ

ΜΙΑ ΣΥΜΒΟΥΛΗ

Φίλε «Νουμᾶ»,

Διάβασα τ' ἄρθρο τοῦ κ. Ν. Βέη στὸ φύλλο σου ἀρ. 150. Ἐπειδὴ ἐγὼ εἶμαι γέρος κι' ὁ κ. Βέης ἀκόμα παλικάρι, ἂς μοῦ τὸ παραβλέψει ἂν τοῦ ὑποβάλω μ' ὅλο τὸ θάρρος μιὰ συμβουλή. Δύναμη σ' ὅ,τι γράφεις δὲ χαρίζουν τὰ βαριὰ τὰ λόγια, παρὰ ἡ οὐσία. Ἔτσι ἀφοῦ ὁ κ. Βέης ἔφερε τὰ ἐπιχειρήματά του κι' ἀπόδειξε τὴ θεωρία τοῦ κ. Καμπούρογλου λάθος, ἔκαμε ὅ,τι ἀπαιτοῦσε ἡ ἐπιστήμη, καὶ τὸ θέμα του δὲν τὸ κκλιτέρεψε μὲ λόγια καθὼς *φρικαλέας ἀμαθείας ἢ ἀνόητον τόλμημα* (καὶ μερικὰ ἄλλα ποῦ καλύτερα νὰ μὴν τὰ ξεστομίσουμε ξανά). Τὸ χειροτέρεψε μάλιστα. Γιατὶ τὰ βαριὰ τὰ λόγια σημαίνουν πάθος, καὶ τὸ πάθος ἀφίνει ἐντυπωμὸ μεροληψιᾶς κι' ἀδικίας. Ὁ μόνος σωστὸς κανόνας σ' ἐπιστημονικιὰ συζήτηση—καὶ κάθε συζήτηση—εἶναι νὰ γράφεις γιὰ τὸν ἀντίθετό σου μὲ τρόπο ἔτσι σὰν ὅταν τοῦ μιλᾶς· νὰν τοῦ λὲς τὴν ἀλήθεια, ὅμως νὰν τοῦ τὴ λὲς ἥμερα κι' ἀρχοντικά. Τὰ βαριὰ τὰ λόγια λέγουνται μοναχὰ σ' ἀγροίκους καὶ συκοφάντες ἀνθρώπους καθὼς τὸ Μιστριωτο-Χαντζίδακι ποὺ τὴν πεχυδερμοσύνη τους μόλις ἡ βουκέντρα τοὺς τὴ διαπερνᾶ. Δὲν ξέρω ὁ κ. Καμπούρογλους νὰν τοὺς μιάζει. Δηλαδή, εἶχα κάποτες τὴν τιμὴ νὰν τόνε γνωρίσω, κι' εἶμαι βέβαιος πῶς κάθε ἄλλο παρὰ τοὺς μιάζει.

Ἐπειδὴ κκμαρώνω πολὺ τὴν ἐπιστήμη καὶ τὴ δουλιὰ τοῦ κ. Βέη, γι' ἀφτὸ θάρρεψα μ' ὅλο τὸ σέβας νὰν τοῦ πῶ τὰ λίγα ἀφτὰ καὶ φιλικά μου λόγια.

Κ. Τεφαρίκης

ΕΚ ΣΤΟΜΑΤΟΣ ΝΗΠΙΩΝ...

Φίλε κ. Συντάχτη,

Ἄκουσα μιὰ κουβεντούλα προχτὲς τὸ βράδυ καὶ σοῦ τὴ στέλνω γιατὶ θαρρῶ πῶς κάτι μπορεῖ νὰ βγεῖ ἀπ' αὐτή.

Κουβέντιαζε ἕνας πατέρας μὲ τὸ παιδάκι του, ἕξη χρονῶν ἀγόρι.

— Τραβήξου στὸ πεζοδρόμι, παιδί μου, ἔρχεται ἡ ἁμαξα....

— Ποῦναι ἡ πατέρα

— Νά, δὲ βλέπεις τὰ φῶτα της :

— Ναί, τὰ βλέπω...Βλέπω ἕνα φῶτο ἀπὸ μακριά.

Τὴν ὀνομαστικὴ αὐτὴ ποὺ ἄκουσα ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ μικροῦ παιδιοῦ δὲν τὴν ἔχω δεῖ ἀκόμα πουθενὰ γραμμένη, ἐλπίζω ὅμως μιὰ μέρα, καὶ πολὺ γλήγορα, νὰ τὴν ἰδῶ.

Ἡ λέξη βγῆκε ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ παιδιοῦ καὶ παραδόθηκε στὸ ἔθνος—ἔγινε χτῆμα του ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ τάθῶα χείλια τὴν προφέρανε.

Πρόθυμος
Φίλος τοῦ «Νουμᾶ»

Ο ΚΑΔΜΟΣ...ΓΛΩΣΣΟΠΛΑΣΤΗΣ!!

Φίλε «Νουμᾶ»,

Ἀπὸ τὴν «Ἑστία» τῆς περασμένης Δευτέρας μαθαίνω πῶς "ὁ Κάδμος ἔφκιασε" τὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα. Σπουδαία ἀνακάλυψη αὐτὴ τῆς «Ἑστίας» γιατὶ ἴσαμε τώρα ἡ παράδοση μᾶς ἔλεγε πῶς ὁ Κάδμος κουβάλησε στὴ ράχη του τὰ γράμματα ἀπὸ τὴ Φοινίκη, ὄχι ὅμως πῶς ἔφκιασε καὶ γλῶσσα. Ἂν ἔχει ἄλλες πληροφορίες ἡ «Ἑστία» ἔπρεπε νὰ μὴν τὶς ἔλεγε τώρα, ἀλλὰ νὰν τὶς ἀνακοίνωνε στὸ Ἀρχαιολογικὸ Συνέδριο γιὰ νὰ μὴν ἔμενε ἡ σπουδαία ἀνακάλυψή της δίχως ἀμοιβή.

Δικός σου
Καδμίτης

ΜΩΣΑ·Ι·ΚΑ

Ἀπὸ τοὺς μύθους Ἰβὰν Κρυλόφ.

ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΕΤΡΑ ΚΑΙ ΛΙΘΑΡΙ

Μιὰ Διαμαντόπετρα χαμένη
Σ' ἔρημο δρόμο εἶταν πεσμένη·
Μά, κατὰ τύχη της καλή,
Τὴ βλέπει ἑνὸς ἐμπόρου μάτι
Κ' ἴσια στῆς χώρας τὸ παλάτι
Τρέχει, τὴν ἀκριβοπουλεῖ
Καὶ στὸ χρυσάφι βουτηγμένη
Στολίζει ὥς τώρα ἡ ξεπεσμένη
Τὸ στέμμα τὸ βασιλικό...

Τοῦ δρόμου ἐκείνου ἕνα λιθάρι
Τῆς διαμαντόπετρας τὴ χάρη

Ζηλεύοντας, περαστικὸ
Σὰν εἶδ' ἕνα φτωχὸ χωριάτη
Τοῦ λέει: «—Καλότατε διαβάτη,
Πάρε με, σὲ περικαλῶ,
Μέσα στάμάξι σου!.. Δὲν ξέρω
Τὸ δίκιο ἂν εἶναι νὰ ὑποφέρω
Καὶ νὰ μὴ βλέπω ἐδῶ καλό...
Στοὺς πέντε δρόμους πεταμένο
Καὶ στὸ χαλάζι ἔτσι ἀφημένο
Καὶ στοῦ χειμῶνα τὴ βροχή...
Ἐνῷ ὧς προψὲς ποὺ ἡ ἀδελφή μου
—Ἡ Διαμαντόπετρα—μαζί μου
Ζωὴ περνοῦσε δυστυχῆ,
Πέτρα παρόμοια σὰν κ' ἐμένα,
Λαμπροστολίζει ζηλεμένα
Τοῦ Βασιλιᾶ τὴν κεφαλή!..
Ἔλα λοιπόν· καὶ σὺ ἂν μὲ φέρεις
Στὴ χώρα τώρα...ποῦ τὸ ξέρεις
Τί γράφει ἡ Τύχη μου ἡ Καλή!

Τοῦ κάνει ὁ χωρικὸς τὴ χάρη
Καὶ μέσ' στὸ ἁμάξι τὸ λιθάρι
Τὸ παίρνει, ἐνῷ μὲ ἀληθινὴ
Ὑπερηφάνεια αὐτὸ νομίζει
Ὅτι στὸν κόσμο κ ἄ τ ι ἀξίζει
Καὶ κάτι τέλος θὰ γενῇ.
Καὶ πράγματι· ὅπως ἐξεππάστη
Κ ἄ τ ι στὸν κόσμον ἐχρειάστη...
—Ὄχι δὲ λέμε· ὅμως σὲ τί;
—Μετὰ τὸ τόσο του καμάρι...
Τοῦ πεζοδρόμιου ἕνα λιθάρι
Ἔγινε ὁ κόσμος... ποὺ πατεῖ!

ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΕΡΓΙΑΛΙΤΗΣ

ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ

κ. Φυσιοδίφη. Ὁ βάθρακος κ ο ά ζ ε ι καὶ δὲν κράζει. Γι' αὐτὸ κι ὁ στίχος τοῦ Δάντη στὸ περασμένο φύλλο, σελ. 3, στήλ. 1, στὴν πρώτη γραμμὴ τῆς σημείωσης. πρέπει νά διορθωθεῖ ἔτσι:

Κι ὅπως ὁ βάθρακος ποὺ στέκει καὶ κ ο ά ζ ε ι...

Ὅπων πολὺ σωστά λέτε καὶ λόγου σας, πρέπει νά τοὺς συχωρέσει κανεὶς τοὺς τυπογράφους ποὺ τὸ καταφέρανε νὰ τυπώσουνε ἀλάκαιρο ἄρθρο μ' ἕνα μονάχα τυπογραφικὸ λάθος. — κ. Σπ. Παρ. Τὸ λάβαμε. Εὐχαριστοῦμε. — κ. Ἀπολ. Φαρ. Θάν τὸ σκεφτοῦμε. Ἡ ἰδέα δὲ μᾶς φαίνεται καὶ τόσο ἄσκημη. Γιά τὴν ὥρα ὅμως λίγο δύσκολο. — κ. Ἀστ. Ἀλέξ. Ἀλμυρό. Τὴ λάβατε τὴν Ἰλιάδα; Γράφτε μας, παρακαλοῦμε, δυὸ λόγια νὰ ξέρουμε.—κ. Ἀντικ. Ὁ Κιμωνισμὸς γιά τὴν ὥρα γιατρεύει τοὺς φιλολογικοὺς ρεματισμούς του στὴν Αἰδηψό. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς νεροθεραπείας θά φανεῖ τὸ χειμώνα.

ΙΩΑΝΝΗΣ Α. ΛΙΜΠΕΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΑΘΟΛΟΓΟΣ ΝΕΥΡΟΛΟΓΟΣ

ΥΦΗΓΗΤΗΣ ΕΝ ΤΩ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩ

ΟΔΟΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ 82

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ

ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΚΑΤΑ ΤΗΝ 31 ΜΑΪΟΥ 1905

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΝ	31 Μαΐου 1905	30 Ἀπριλίου 1905
Ταμεῖον: Εἰς μεταλλικόν	1,966,870.81	2,062,084.56
» Τραπεζικὰ γραμμάτια Ἰονικῆς Τραπέζης	157,315.—	251,320.—
» Κερματικὰ » διδραχμα καὶ μονόδραχμα	1,428,940.—	1,224,882.—
Ἐξωτερ. λογαριασμοί. (Ἀντίτιμον μεταλ. εἰς τὸ ἐξωτερικὸν	24,933,947.56	24,341,858.97
(Προϊὸν ἐκδοθέντος Ἐθν. Δαν. εἰς χρ. Ἑλ. Σιδηρ. 4 ο]ο τοῦ 1902	20,688,108.83	20,712,688.83
Δάνειον πρὸς τὴν Ἑλλ. Κυβέρν. ἐπ' ἀναγκαστικῇ κυκλοφ. τραπ. γραμ.	68,778,575.42	68,778,575.42
» » » » διδράχμων καὶ μονοδράχμων	11,250,000.—	11,250,000.—
Ὁμολ. Ἐθνικῶν δανείων (Εἰς χρ. δρ. 23,767,036.80 (» τραπ. γραμ. » 29,090,144.—	52,857,180.80	52,857,180.80
Ἔντοκα γραμμάτια Ἑλληνικοῦ Δημοσίου εἰς τραπεζικὰ γραμμάτια	4,037,500.	2,037,500.—
Προεξοφλήσεις	20,044,492.93	19,581,659.61
Καθυστερήσεις προεξοφλήσεων	2,780,457.81	2,826,347.26
Δάνεια καὶ ἀνοικτοὶ λ)σμοὶ ἐπ' ἐνεχύρῳ χρηματογρ.	12,870,694.29	12,641,306,29
Δάνεια ἐπ' ἐνεχύρῳ ἐμπορευμάτων	347,704.80	416,415.50
Δανειον πρὸς τὴν Σταφιδ. Τράπ. ἐπ' ἐγγυήσει τοῦ Κράτους.	2,136,785.48	2,271,694.28
Δάνεια καὶ ἀνοικτοὶ λ)σμοὶ ἐπὶ ὑποθήκῃ	55,459,228.47	55,732,418.87
Δάνεια εἰς δήμους λιμένας, καὶ λοιπὰ νομικὰ πρόσωπα	42,520,278.89	42,557,855.04
Χορηγήσεις εἰς γεωργοκτηματίας	11,706,933.59	11,395,451.89
Καθυστερήσεις χορηγήσεων εἰς γεωργοκτημ. καὶ γραμ. Πρ. Τραπ.	4,684,577.89	4,740,521.29
Ἠπειροθεσσαλίας	3,304,770.—	3,304,770.—
Μετοχαὶ εἰς ἐγχωρίους Ἑταιρίας	1,500,000.—	1,500,000.—
Συμμετοχὴ εἰς Τράπεζαν Κρήτης	1,831,799.75	1,831,799.75
Ὁμολ. λαχ. δαν. Ἐθν. Τρ. τῆς Ἑλλάδος 2 1)2 ο]ο εἰς τρ. γρ.	8,223,861.60	8,629,096.32
Καταστήμ. Τραπεζ. καὶ κτήμ. ἐξ ἀναγκαστ. ἐκποιήσεων	2,667,239.34	2,646,017.55
Απαιτήσεις ἐπισφαλεῖς	1,635,421.07	1,631,914.47
Εξοδα ἐγκαταστ. (ἰδίως δαπάνη κατασκευῆς τραπεζ. γραμματίων)	2,065,203.69	2,059,885.68
Διάφοροι λογαριασμοί	2,216,169.16	3,267,059.83
Λογαριασμοὶ τρίτων ἐν τῷ ἐξωτερικῷ	1,720,320.—	1,720,320.—
Λογαριασμὸς ἐξαγ. συμμετοχῆς Κυβερνήσ. εἰς κέρδη ἐκ τρ. γραμμ.	1,280,000.—	1,280,000.—
Ἐξαγορὰ προνομίου Προνομ. Τραπέζης Ἠπειροθεσσαλίας	500,000.—	500,000.—
Προμήθεια τροπῆς λαχειοφόρου δανείου (εἰς τραπ. γραμμάτια	1,714,440.90	679,572.27
Διάφορα	367,335,818.29	364,372,296.48

ΠΑΘΗΤΙΚΟΝ			
Μετοχικὸν Κεφάλαιον		20,000,000.—	20,000,000.—
Ἀποθεματικὰ κεφάλαια		13,500,000.—	13,500,000.—
Τραπεζικὰ γραμμάτια ἐν κυκλοφορία:			
I Διὰ λ)σμὸν τῆς Κυβερνήσεως	δρ. 68,778,575.42	110,910,283.03	113,894,071.39
II » » Τραπέζης	42,131,707 61		
Κερματικὰ γραμμάτια δίδραχμα καὶ μονόδραχμα		11,250,000.—	11,250,000.—
Καταθέσεις ἄνευ τόκου εἰς μεταλλικὸν		3,994,954.63	3,819,012.88
Καταθέσεις ἄνευ τόκου		17,277,427.67	14,856,539.16
Ἐπιταγαὶ πληρωτέαι		534,750.59	710,646.34
Μερίσματα πληρωτέα		325,700.—	351,405.—
Καταθ. Δημοσ. διὰ χορηγήσεις δανείων κατὰ τὸν ΒΦΜ' νόμον		283,749.94	283,749.94
Διεθν. Οἰκ. Ἐπιτροπὴ λ)σμὸς καταθ. ἐκ δημ.			6,950,513.35
ὑπεγγ. προσ. (Εἰς χρυσ. δρ. 448,978.89 (» τρ. γρ. » 9,140,640.38		9,589,619.27	
Ὑπηρεσία Ἐθνικῶν δανείων εἰς χρυσὸν		365,429.40	32,694.05
» » » » τραπεζικὰ γραμμάτια		238,550.30	402,220.75
Καταθέσει Δημοσίου εἰς χρυσὸν		323,531.30	16,182.99
Καταθέσεις Δημοσίου ἐπὶ τόκῳ εἰς τραπεζ. γραμμάτ.		10,367.98	10,367.98
Ἔντ. κατάθ. Δημ. εἰς χρ. διὰ τὴν κατασκ. Σ. Π-Δεμερλῆ-Συνόρ.		20,688,108.83	20,712,688.83
» » τραπ. γραμμάτια		98,833.21	433,107.21
Καταθέσεις Δημοσ. εἰς τραπεζ. γραμμ. κατὰ τὸν Νόμον ,ΒΨΕ'		5,612,166.15	5,612,166.15
Καταθ. ἔντοκοι.		76,870,123.52	76,165,463.57
Λαχειοφόρον δάνειον Τραπέζης		45,966,690.—	45,966,690 —
Ὑπηρεσία λαχειοφόρου δανείου Τραπέζης 3 ο]ο εἰς χρ.		1,077,308.—	20,493,600.—
» » » » 2 1)2 ο]ο εἰς τρ. γραμ.		72,000.—	1,317,0.52—
Καταθέσεις Ταμιευτηρίου		4,250,365.98	72,000.—
Συμμετοχὴ Τραπ. Ἰονικῆς καὶ Ἀθηνῶν εἰς Δάν. Σταφ. Τραπέζης		983,080.97	4,124,865.90
Διάφοροι λογαριασμοὶ			1,045,346.57
Διάφορα.		2,611,176.90	2,351,914.42
		367,335,813.29	364,372,296.48

Ἐν Ἀθήναις τῇ 8 Ἰουνίου 1905

Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Λογιστηρίου
Π. Α. ΚΟΥΤΣΑΛΕΞΗΣ